

DĚJEPIS

ZJEVENÍ BOŽÍHO

VE STARÉM ZÁKONĚ.

PRO

III. TŘÍDU GYMNASIÍ A ŠKOL REALNÍCH

SEPSAL

Jan Ev. Hulakovský,

býv. katecheta při c. k. reálném a vyšším gymnasiu na Smíchově.

Třetí, nové vydání upravil

FRANTIŠEK KOŽELUHA,

professor náboženství při české zemské vyšší reálné škole v Prostějově.

S 44 vyobrazeními a mapkou Egypta a Kanaanu.

Schválena za učebnici všeobecně vys. c. k. Ministerstvem osvěty a vyučování dne 3. září 1901 č. 25310. a nejdůst. konsistorem v Praze dne 2. srpna 1900 č. 7517.; v Olomouci dne 26. listopadu 1900 č. 20047., v Hradci Králové dne 25. října 1900 č. 9982., v Budějovicích dne 31. října 1900 č. 8068. a v Litoměřicích dne 22. listop. 1900 č. 8532.

Sešitý za 2 K, váz. za 2 K 20 h.

V PRAZE.

NAKLADATEL **FR. A. URBÁNEK**, ČESKÝ KNÍHKUPEC
1902.

Opravy a omyly tiskové.

- Str. 4. ř. 11. zd. vynech a Baruch, ř. 13. zd. čti dvanácte m. třinácte.
„ 10. ř. 4. zd. čti nerozumné m. rozumné.
„ 22. ř. 4. sh. čti Semův m. Samův, ř. 19. sh. čti jařmo m. jarmo.
„ 25. ř. 6. zd. čti přední m. střední.
„ 35. ř. 11. sh. čti Hethita m. Kathita.
„ 45. ř. 16. sh. a násl. slovo Farao stůj farao.
„ 70. ř. 13. zd. čti předkladných m. překladných.
„ 71. ř. 1. zd. čti zlatá nádoba s mannou m. něco manny.
„ 77. ř. 7. sh. čti náramník m. náprsník a vynech na téže str. v ř. 8. sh.
(obr. 17.)
„ 77. ř. 12. zd. čti: Obr. 17. Náprsník veleknězův (Chošen) o sobě.
„ 79. ř. 3. zd. přidej za slovem a mrtvoly — třeba i nejbližších pří-
buzných se nedotýkati, ježto dotknutí se mrtvoly člověka zne-
čišťovalo.
„ 95. m. § 39. stůj § 38.
„ 134. ř. 1. sh. vynech Prorok.
„ 145. ř. 2. sh. za slovem žijícím polož: Hellenisty nazvaným.
„ 150. ř. 1. sh. polož za slovem náboženské: zejména Fariseův a Sa-
duceův, jež

Pozn. Obrazec na str. 83. patří pod lit. g str. 81.

Veškerá práva vyhrazena nakladateli.

Ú V O D.

§. 1. Pojem, rozvrh a účel zjevení Božího ve starém zákoně.

Zjeviti znamená odhaliti neb oznámiti věci skryté a neznámé.

Oznamuje-li nám je Bůh, slove oznámení to „**zjevením Božím**“.

Bůh se častěji a rozličným způsobem zjevoval: prvním lidem v ráji, lidu israelskému skrze Mojžíše a proroky a celému světu skrze jednorozeného Syna svého, Ježíše Krista.

Doba před narozením Ježíše Krista, která trvala asi 4000 let, sluje *starý zákon*; proto i zjevení Boží, které se v době před Kristem událo, nazývá se **zjevení Boží starého zákona**; ono však, jež nám skrze Krista a apoštoly zjeveno bylo, slove **zjevení Boží nového zákona**.

§. 2. Dějepis zjevení Božího ve starém zákoně.

Dějiny vůbec vyrozumíváme vypravování toho, co se bylo kdy událo. Dějepis je špořádané vypravování důležitých událostí.

Dějepis zjevení Božího ve starém zákoně jest špořádané vypravování a vylíčení všeho, co Bůh od stvoření světa až ku příchodu Krista Pána ku spáse člověčenstva zjevil.

P o z n á m k a. Dějepis zjevení Božího slove též *biblický dějepis*, protože bible čili písmo svaté jest nejpřednějším pramenem, z něhož dějepis tento zprávy své čerpá.

§. 3. Prameny zjevení Božího ve starém zákoně.

K pramenům zjevení Božího ve starém zákoně především náleží *písmo svaté*, t. j. sbírka knih, jež vnukáním Ducha svatého sepsané od církve za slovo Boží uznány byly.

Ve starém zákoně čítá se 45 knih, jež dle hlavního obsahu rozdělují se na knihy dějepisné, prorocké a poučné.

a) *Knihy dějepisné jsou*: Patero knih Mojžíšových čili Pentateuch (paterodílná kniha), a to:

I. *Genesis* (původ, stvoření všehomíra),

II. *Exodus* (vyjití synův Israelských z Egypta),

III. *Leviticus* (kniha obřadná pro kněží z rodu Aronova pokolení Leviho),

IV. *Numeri* (sečtení lidu),

V. *Deuteronomium* (druhý zákon);

kniha Josuova, kniha soudcův, kniha Ruth, čtyři knihy královské (z nichž dvě slovou též knihy Samuelovy), dvě knihy paralipomenon, kniha Esdrášova a Nehemiášova, kniha Tobíášova, kniha Judith, kniha Esther, dvě knihy Machabejské — celkem 21 knih.

b) *Knihy prorocké*: čtyři velicí proroci: Isaiáš, Jeremiáš, Ezechiel, Daniel; ~~trnácte~~ ^{trinácte} malých proroků: Oseáš, Joel, Amos, Abdiáš, Jonáš, Micheáš, Nahum, Habakuk, Sofoniáš, Aggeus, Zachariáš, Malachiáš a Baruch.

Knih prorockých jest celkem 17.

c) *Knihy naučné*, k nimž náležejí žalmy: Žalmy Davidovy nebo žaltář (150 žalmů), přísloví Šalomounova, kazatel, píseň Šalomounova, kniha Jobova, kniha moudrosti, kniha Jesusa Sirachovce.

Knih těchto jest 7.

P o z n á m k a. Knihy starého zákona jsou psány ponejvíce jazykem hebrejským, některé také jazykem chaldejským nebo řeckým. Mezi mnohými překlady písma svatého nejznamenitější jest překlad sv. Jeronýma, známý jménem *Vulgata*, t. j. všeobecně rozšířený.

§. 4. Rozvrh dějepisu zjevení Božího ve starém zákoně.

Dějiny zjevení Božího ve starém zákoně lze rozvrhnouti na tři hlavní doby čili periody:

I. *na dobu prazjevení*, jež obsahuje v sobě děje od stvoření světa až do Abrahama;

II. *na dobu patriarchální* či *arcioteckou*, od Abrahama do Mojžíše, a

III. *na dobu Mojžíšovu*, od Mojžíše až do příchodu Vykupitelova.

Doba prvá či prazjevení od stvoření světa až do Abrahama

(asi 4000—2000 př. Kr.).

Doba *prazjevení* obsahuje v sobě zjevení Boží v pravěku lidstva.

§. 5. Stvoření všehomíra.

Stvoření světa.

O stvoření světa vypravuje písmo sv.:

„Na počátku (t. j. času, prve než co bylo stvořeno) stvořil Bůh nebe a zemi.“ *Bůh stvořil* znamená: Bůh z ničeho, bez látky a nástrojů, toliko *vůli* svou nejen učinil hmotu, nýbrž dal jí i podobu. Bůh stvořil svět ke své cti a slávě a ku blahu tvorů. *Nebe i země* jsou *vesmír* či *svět* se vším, cokoli na něm vidíme a čemukoli se obdivujeme, nebo jak dí sv. Pavel: „vše, co na nebi i na zemi jest, věci viditelné i neviditelné“ (Kolos. 1, 16.), neb, jak církev dodává: „všecky tělesné i duchovní bytosti.“ (Conc. Lat. IV. c. 1.)

„Země pak byla pusta (*bez ladu a skladu*) a prázdná (*bez okrasy a života*) a tma byla nad propastí a Duch Boží vznášel se nad vodami.“

I bylo potřeba, aby vesmír byl uspořádán. Ani to nestalo se najednou, nýbrž znenáhla, neb — jak dí písmo svaté — *v šesti dnech*.

P o z n á m k a. Nelze s určitostí říci, jak velikou dobu znamenají dnové ti. V písmě sv. výraz *den* rozličně se vykládá: „Před Hospodinem jest den jako tisíc let a tisíc let jako jeden den.“ II. Petr 3, 8. — tedy znamená nějaký *delší* čas. Z té příčiny nelze věk či stáří světa určit na jisto: přírodopisci udávají tisíce tisícův let:

tomu neodporuje písmo sv., neudávajíc věku světa, ale toliko tvrdíc, že není od věčnosti, nýbrž že stvořen jest v čase. Jinak se věc má s věkem člověčenstva, kteréž trvá ne déle, než jak písmo sv. udává, asi 4000 let př. Kr.

Uspořádání světa.

Prvého dne stvořil Bůh světlo (*látku světelnou, podmínku všeho života*). „I řekl Bůh: Buď světlo a učiněno jest. A oddělil světlo od temnosti a nazval světlo dnem a tmou nocí: i stal se večer a jitro, *den první*.“

Říci znamená u Boha *chtíti*; Bůh vesmír toliko *vůli* svou učinil. Bůh nepotřebuje slov, ale písmo sv. pro nás lidi jest psáno, tudíž po lidsku jest řečeno „Bůh řekl“, jakož my projevujeme svou vůli slovy a rozkazy. Bohu netřeba, leč chtíti a stane se: „Všecko, cokoli chce Hospodin, činí na nebi, na zemi, v moři i ve všech propastech.“ (Žalm 134, 6.)

Tma byla *před světlem, večer před jitem*; proto počítali Židé dni svátků svých od jednoho večera do druhého. I první křesťané tak činívali, konajíce zvláště v prvních stoletích služby Boží v noci. Z té příčiny až podnes slavíme *svatvečery* čili *vigilié* (bdění) před velikými svátky; památka toho jest *štědrý večer, půlnoční* nebo *jitřní; slavení* (slavné zvonění) před nedělmi a svátky.

Druhého dne stvořil Bůh oblohu a nazval ji *nebem*. „Řekl také Bůh: Buď obloha uprostřed vod: a odděl vody od vod (vody tekuté od vod soustředěných v oblacích). I učinil oblohu a oddělil vody, kteréž byly pod oblohou, od těch kteréž byly nad oblohou. A stalo se tak. I nazval Bůh oblohu nebem; a stal se večer a jitro den druhý.“

Oblohou jest vlastně *vzduch*, který kol kolem zemi obkličuje, a jest jí ho tak potřebí, jako světla, ježto bez vzduchu a světla ni rostliny, ni živočichové se dařiti a žiti nemohou.

Třetího dne oddělil Bůh suchou zemi od vod, které nazval *mořem*. Země pak zplodila stromy a byliny. „Řekl pak Bůh: Shromážděte se vody, kteréž pód nebem jsou, v místo jedno a ukaž se sucho. I stalo se tak. I nazval Bůh sucho zemí a shromáždění vod mořem. A vydala země bylinu zelenou a činící símě podlé pokolení svého a dřevo nesoucí ovoce a mající jednokaždé símě podlé tvárnosti své. I stal se večer a jitro, den třetí.“

Čtvrtého dne učinil Bůh *slunce, měsíc a hvězdy* (veškeru soustavu sluneční). „Řekl pak Bůh: Budtež světla na obloze nebeské a ať dělí den a noc a jsou na znamení času, dnův i let: aby svítila na obloze nebeské a osvěcovala zemi. I stalo se tak. I stal se večer a jitro, den čtvrtý.“

Množství těles nebeských, jejich velikost a rozmanitost jsou podivuhodny, jejich soulad úžasný, slavné to dílo všemohoucího Boha povzbuzuje nás, bychom jej velebili. „Nebesa vypravují slávu Boží a dílo rukou jeho zvěstuje obloha.“ (Žalm 18, 2.)

Pátého dne naplnil Bůh vody *rybami* a vzduch *ptactvem* všeho druhu. „Řekl také Bůh: Vydejte vody plaz duše živé, a létavé na zemi pod oblohou nebeskou. I stvořil Bůh velryby veliké a všelikou duši živou a hýbající se, kterouž vydaly vody v tvářnostech jejich. I požehnal jim Bůh, řka: Rostež a množte se a naplňte vody mořské a ptactvo ať se rozmnožuje na zemi. I stal se večer a jitro, den pátý.“

Tak oživena byla příroda milliony a milliony tvorů živých od velikána mořského až do nejmenšího, oku lidskému neviditelného nálevníka, od bystrookého krále vzduchu až do nejmenšího broučka! A všichni tito tvorové žijí a tyjí ze všemohoucnosti a dobroty Boží. „Všichni na tě čekají, abys jim dal pokrm v času svém; když otvíráti budeš ruku svou, všickni naplnění budou dobrým, ale když odvrátíš tvář svou, zkormoutí se: odejmeš ducha jejich a zhynou a v prach svůj se navrátí.“ (Žalm 103, 27—30.)

Šestého dne stvořil Bůh *ostatní živočichy a naposledy člověka*. „Řekl také Bůh: Vydej země duši živou podle pokolení jejího, hovada i zeměplazy i zvířata zemská podle tvářnosti jejich. I stalo se tak.“

Poslední a nejvyšší třída nerozumných tvorů jest rovněž dílem všemohoucnosti Boží. Jak četny a rozmanity jsou jejich rody, jak podivuhodna ústrojí těl jejich, jak rozmanity jejich vlastnosti, vše čelí tu k cíli vytčenému, vše hlásá moudrost všemohoucího Tvůrce!

I dravé šelmy a jedovatá zvířata, ač se nám zdají býti škodlivá, plní svůj úkol v přírodě; mnohé věci z nich slouží nám k oděvu, jiné poskytují lék nebo jsou k tomu, aby hubíce jiná zvířata přílišné a člověku samému škodlivé rozplemenění jich zamezily; nad to člověk sám i lovem i krocením jich dává svou duševní převahu i moc nad nimi na jevo.

Ustanovení dne svátečního.

Sedmého dne odpočinul (přestal tvořiti) Bůh *i požehnal dni sedmému a posvětil jej.*

Sedmý den jest den odpočinku Hospodinu zasvěcený; u Židů byla jím *sobota*, u nás křesťanů jest jím od časův apoštolských *neděle*. (Třetí přikázání Boží — Prvé a druhé přikázání církevní.)

Poučení. Stvoření všehomíra poučuje bezpečně o *původě hmotného světa*, přesvědčujíc nás, že svět nepovstal *sám od sebe*, ni náhodou, i o tom, že svět *není od věčnosti*, nýbrž v čase stvořen jest od Boha z ničeho úradkem vůle Boží.

Ve stvoření světa patrně se jeví *všemohoucnost Boží*, neboť Bohu nebylo třeba, než slova „*buď*“ a stalo se. Jen *vůli Boží* učiněn jest svět, a tak až podnes jen jeho nejsvětější vůlí vše se stává.

I nejvyšší *dobrota Boží* jeví se tu, nebo vše stvořil ku slávě své a ku blahu tvorů živých, především nás lidí; neboť člověk učiněn jest *pánem přírody*, ovládá ji tou měrou, že jemu k výživě, ku pohodlí i k radosti slouží.

Líčení o původu a stvoření světa netoliko *neodporuje* badání a výzkumům věd přírodních, anobrž se s nimi výborně *snáší*, ježto všeliké rozumné zkoumání přírody shledává poslední příčinu její v Bohu.

§. 6. Stvoření andělův.

Již pouhým rozumem možno souditi, že Bůh mimo viditelný svět a viditelné tělesné tvory také neviditelné, netělesné, tedy pouze duchovní bytosti stvořil. Pozorujeme totiž, že ve všemíru jest pravidelná stupnice od tvora méně dokonalého k dokonalejšímu: od nerostů k rostlinám, od rostlin ku zvířatům, od zvířat k člověku; jest tedy na snadě, že mezeru od člověka k nejdokonalejší bytosti, Bohu, vyplňují bytosti člověka dokonalejší.

A co rozum tuší, to hlásá písmo svaté na přemnohých místech, totiž že Bůh stvořil bytosti člověka dokonalejší, pouze duchovní, které *dobrými duchy* či *anděly* se nazývají. „*Bože, kterýž činíš anděly své duchy.*“ (Žalm 103, 4.) „Skrze něho všecky věci stvořeny jsou na nebi i na zemi, viditelné i neviditelné.“ (Kolos. 1, 16.)

Že pak Mojžíš v první knize své, kde líčí stvoření světa, výslovně se nezmiňuje o stvoření andělů, není závadou; měl

zajisté úmysl, líčiti toliko původ a přadějiny člověčenstva; než přece zmiňuje se v pozdějším vypravování častěji o andělech, a již pokušení a pád prvých lidí skrze zlého ducha, hříšného to anděla, předpokládá stvoření andělů.

Čas, kdy andělé byli stvořeni, lze poněkud naznačiti podle slov písma: „Kde jsi byl (ó člověče!), když jsem zakládal zemi? když mne chválily hvězdy jitřní a plesali všickni synové Boží?“ (t. j. andělé). (Job. 38, 4. 7.) Tedy před stvořením pevné země.

Zvlášť o andělech *strážných* mluví písmo sv., řkouc na př.: „Bůh andělům svým přikázal o tobě, aby tě ostržihali na všech cestách tvých; jako na rukou ponесou tě, abys snad neurazil o kámen nohy své.“ (Žalm 90, 10. 12.) (Svátek sv. andělů strážných.)

Poučení. Andělé pečují o naše blaho, za nás prosí, k dobrému nás vzbuzují a naši duši i naše tělo ochraňují; proto ctěme a vřelou modlitbou denně do jich ochrany se poroučejme!

§. 7. Stvoření člověka.

Šestý den, když na zemi již všecko bylo připraveno, učinil Bůh člověka, korunu díla svého. I řekl: „Učiňme člověka *k obrazu a podobenství svému*, ať panuje nad rybami mořskými a nad ptactvem nebeským i nad zvířaty i nade vší zemí.“

Bůh stvořil člověka k obrazu a ku podobenství svému — znamená: Bůh dal člověku nejen *duchovní přirozenost*, t. j. duši rozumem a svobodnou vůlí nadanou, ale i *jiné nadpřirozené dary* jako svatost a spravedlnost.

I učinil Bůh člověka z hlíny a vdechl v tvář jeho vdechnutí života a učiněn jest člověk v duši živou. A nazval ho *Adam* (ze země učiněný).

Pozorujíce stvoření člověka shledáváme, že ho Bůh učinil *zcela rozdílna* od ostatního tvorstva, daleko *vznešenějšího nadrozumné tvory*, obdařiv ho velikými přednostmi těla a duše. Tělo lidské mistrně a přemoudře jest způsobeno, majíc před těly ostatních živočichů veliké přednosti, jako: *přímou postavu, významnou tvář*, hlavně pak *řeč*,

která jest výsledkem ducha samočinného. proto zvířata, ač mají ústrojí zvukové, nikdy mluvit nemohou; člověk mluví, protože myslí, a myslí, protože má duši. Mnohem větší jsou přednosti duše: *rozum* či *mohutnost*, jíž člověk věci smyslné i nadsmyslné chápati a poznávati může; *svobodná vůle* či *mohutnost*, jíž své jednání svobodně řídití může; *svědomí*, kteréž jej vybízí, aby toliko dobré volil a činil a jej kárá, když hřešil; *vláda nad tělem* a *nad přírodou vůbec*, nebo vše, co vznešeného, dobrého a krásného, co užitečného a prospěšného během času bylo vykonáno, to spůsobil duch lidský těmi dary, jimiž ho obdařil dobrotivý tvůrce. Děkujeme Pánu Bohu z těch darův a vzdělávejme pilně vlohy ducha svého!

A pustil Hospodin sen na Adama a vyňav jedno ze žeber jeho učinil ženu, kterou Adam nazval *Eva* (matka všech živých). I požehnal jim Bůh.

Stav manželský jako nerozlučitelný svazek ustanoven jest Bohem samým: Adam a Eva jsou naši *prví rodiče*, od nichž veškero pokolení lidské pochází. „Učinil Bůh z jednoho všecko pokolení, aby přebývalo na vší tváři země.“ (Skut. ap. 17, 26.)

Rozdíly pleti a podoby u lidí či plemena lidská (kavkazské — bílé, mongolské — žluté, ethiopské — černé, americké — rudé a malajské hnědé) jsou způsobeny vlivem zevnějším, ku př. podnebím, půdou a způsobem života; tak horalé bývají silnější a hrubšího výrazu v obličeji, kdežto lidé žijící na planině bývají slabší a tváře jemnější, podobně jako lidé orbu provozující jsou jemnější než kočovníci.

Že plemena lidská nejsou zvláštní rody pro sebe, nýbrž jen odvětví jediného kmene lidského, vychází na jevo z toho, že u všech plemen nacházíme tutéž přímou postavu, totéž vnitřní ústrojí těla, tytéž vlohy duševní, tytéž pocity při nejrozmanitějším způsobu žití a zaměstnání. Také zkazky a pověsti rozličných národův ukazují k tomu, že pokolení lidské od jedněch rodičů pochází. (Pověst o Deukalionovi a Pyrze.)

§. 8. Prastav člověka.

Ráj.

Štípil Hospodin *ráj rozkoše*, v němž postavil člověka, aby ho vzdělával a ostříhal.

Ale i jiné a vyšší *nadpřirozené určení* dal Bůh člověku, aby ho jakožto nejlepšího Otce poznával, jej ctil, miloval a jemu sloužil a tím věčnou blaženost sobě pojistil.

Le

Kde by byl býval ráj. ~~než~~ s jistotou určití. poněvadž potopou světa povrch země mnoho se změnil. Řeky v písmě sv. dotčené. Tygris a Eufrat (ostatní dvě nyní neznámé: Phison (Ganges) a Gehon (Indus), nasvědčují tomu, že to byla snad arménská vysočina v Asii, táž krajina, v níž stanula archa Noemova po potopě.

První lidé, jsouce v nevinnosti a neznajíce ni bolesti ni smrti žili blaženě. Bůh byl základem jejich radosti a štěstí. A tento blažený stav měl přejíti na veškero jejich potomstvo.

Památka na původní stav nevinnosti a blaženosti prvých lidí zachovala se živě u všech téměř národů v báji o *zlatém věku*.

Prvé přikázání.

Bůh první lidi miloval jako nejlepší otec dobré dítky své. Aby však i oni osvědčili lásku, poslušnost a vděčnost k němu, podrobil je zkoušce dada jim přikázání: „*Ze všelikého stromu rajského jezte; ze stromu pak vědění dobrého a zlého at nejíte, nebo v kterýkoli den z něho byste jedli, smrtí zemřete.*“

Účelem přikázání bylo, dáti člověku příležitost, aby nabyl *vědomí svobodné své vůle*, totiž že může voliti dobro nebo zlo, t. j. pro Boha nebo proti Bohu.

Strom vědění dobrého i zlého předobrazuje nám strom svatého kříže, na němž trpěl Božský Spasitel náš. Na stromě vědění zvítězil ďábel, na kříži byl Kristem přemožen; v ráji na stromě počal se hřích, s dřeva kříže přišla nám spása světa.

Ráji podobá se věk neporušeného mládí, stav nevinnosti. Jak blažena jest mládež, když ráj duše své zachová bez porušení!

Pravdě biblické přisvědčují také báje o zlatém věku u rozličných národův.

§. 9. Hřích prvých lidí.

Blaženost prvých lidí vzbudila závist *zlého ducha*, který sám Bohu se protiviv, chtěl, aby také se mu protivili lidé a proto své blaženosti byli zbaveni. Nemoha však vzbuditi zlou žádostivost v duši jejich, poněvadž svatí a dokonalí byli, užil podoby hada (naznačujícího vhodně chytrost a lstivost *zlého ducha*), a když Eva přišla ke stromu, řekl k ženě: „Proč přikázal Bůh, abyste nejedli z každého stromu raj-

ského?“ Jemuž žena odpověděla: „Ze stromů, které jsou v ráji, jíme; z ovoce pak stromu, kterýž jest uprostřed ráje, přikázal Bůh, abychom nejedli, bychom snad nezemřeli.“ Řekl pak had k ženě: „Nikoliv, smrti nezemřete, ale budete jako bohové, vědouce dobré i zlé.“

Viděla tedy žena, že by dobrý byl strom k jídlu a očím pěkný a na pohledění rozkošný; vzala ovoce jeho a jedla a dala i muži svému, kterýž také jedl. Tak zle užili první lidé své svobodné vůle, věříce lživým slovům ďáblovým více, nežli Bohu, i následující chtíce svého více, nežli zákona Božího; tím vědomě a svobodně přikázání Boží přestoupili, a *hřích* byl dokonán.

Hřích prvních rodičů byl *velmi těžký*, tím těžší, čím lehčí bylo přikázání; tím větší, čím větší byla urážka jím učiněná Bohu, který tak laskavě k nim se měl.

Prvé přikázání bylo přikázání *postu*, zdržení se jakéhosi pokrmu; pokrm sám o sobě nebyl hříšný, ale hřích záležel v neposlušnosti, s jakou první rodiče proti přikázání Božímu jednali, a v pýše, že chtěli se vyrovnati Bohu samému.

Vypravování biblické o pádu prvních rodičů jest rozuměti ve vlastním smyslu a nikoli snad obrazně. — Také pověsti mnohých národů to dosvědčují, ku př. nejstarší památky Mexičanů představují prvou ženu s hadem.

Poučení. První lidé byli svedeni; až posud svádí zlý duch lidí buď vnitřním vnukáním zlých myšlének a žádostí, buď zlých lidí za nástroje užívaje, pročez jen Bohu a dobrým lidem věřiti máme, před svůdci pilně se na pozoru majíce; ani sami očí svých ku zlým věcem obracet, ani jiné ku zlému nabádati smíme.

Vina a účinek hříchu.

První lidé hříchem svým zpronevěřili se Pánu a Bohu svému a dadouce místa pýše a vzpouře i hrozného nevděku se dočinili. „I otevříný jsou oči jejich; a když zaslechli hlas Hospodina Boha, skryli se“, bojíce a vymlouvajíce se.

(Bázeň — účinek probuzeného zlého svědomí; výmluva — zatvrzelost srdce, neboť nechtěli pokorně vyznati viny své.)

Vina prvních rodičů byla *veliká*, proto také veliký stihnouti je musil *trest*. Svatost i spravedlnost Boží toho žádá, aby vše-

liký hřích byl dle zásluhy potrestán. A proto Bůh sám hned vyřkl nad vinníky trest.

Řekl tedy k hadu: „Že jsi to učinil, zlořečen jsi. *Nepřátelství položím mezi tebou a ženou, mezi potomstvem tvým a potomstvem jejím; ona potře hlavu tvou a ty úklady činiti budeš patě její.*“

Předpovídá se přemožení zlého ducha. a tím dána utěšená naděje budoucího Vykupitele. Žena, t. j. jedna z dcer Eviných, v čase povstane proti zlému duchu a ve svém Synu zlomí jeho moc, které hříchem prvých lidí dobyl nad veškerým lidstvem. A tato žena jest blahoslavená Panna Maria, bez hřichu dědičného počatá a jeho prostá.

A ženě řekl: „Rozmnožím bídy tvé a počínání tvá a pod mocí muže budeš, a on panovati bude nad tebou.“

A k Adamovi řekl: „Že jsi jedl ze stromu, zlořečena bude země v díle tvém! V prácech budeš jísti z ní po všechny dny života svého. Trní a hloží tobě ploditi bude. V potu tváři své jísti budeš chleba, dokavadž se nenavrátiš do země, z které vzat jsi, neboť prach jsi a v prach se navrátiš!“

I příroda kletbou Boží stížena jsouc stala se člověku odbojnou, proto ji prací a namáháním ovládati musí.

A na to vypustil je Bůh z ráje rozkoše a postavil před rájem Cheruby a meč plamenný a obratný k ostrhávání cesty k stromu života. (Cherubové jsou nejpřednější z devíti kůrův andělských.)

Adam jest předobrazem Ježíše Krista, druhého Adama. Adam byl původcem hřichu, Kristus stal se původcem milosti. A jako skrze hřích jednoho Adama všickni vině jednoho hřichu, soudu Božímu a časné i věčné smrti, propadli; tak skrze vykoupení jednoho Ježíše Krista všickni hojně milosti, ospravedlnění ode všech hříchův a života věčného dosahují. (I. Kor. 15, 22; Řím. 5, 12, 15—17.)

Hrozné byly účinky hřichu, jež prvým rodičům velice uškodily na *duši* i na *těle*. Na *duši* ztratili posvěcující milost, rozum jejich se zatemnil, vůle jejich se naklonila k zlému, probudila se v nich zlá žádostivost; na *těle*: pozbyli nesmrtelnosti, byli podrobeni neduhům a smrti; ztratili pozemský ráj, i musili mnohou prací dobývati sobě potřeb životních. — *Hřích* prvých rodičů (prvotný, dědičný), i se

všemi následky *přešel na všechny jejich potomky*, ježto Adam byl prarodcem a jako zastupitelem veškerého pokolení lidského, „v němž jsme všickni zhřešili.“ (Řím. 5, 12.)

Nejen písmo sv. tomu učí, ale i vědomí, že člověk v nemilosti Boží přichází na tento svět, má slabost rozumu a náklonnost k hříchu a jsa podroben neduhům a nedostatkům konečně umřítí musí; také to vědomí, že se inu z toho stavu slabosti a pokaženosti pracně probíratí jest k stavu lepšímu dokazuje, že máme na sobě hřích dědičný.

Také to jest důkazem, že hřích prvých lidí a z toho pocházející pokaženost přirozenosti lidské tvoří základní rysy bájesloví pohan-
ských národů. Tak u Peršanův učil *Zoroaster* (600 př. Kr.), že smrt jest účinkem hříchu prvního člověka. Podobně tomu nasvědčují mnohé zvyky a obřady pohan-
ské. Na př. u Římanů bývaly dítky osmého dne po narození obmývány vodou a u některých národův asijských držány nad hořícím plamenem (ovšem bez uškození), což znamenalo očišťování.

Poučení. Neodsuzujme prarodičův svých, ale pád jejich budiž nám výstrahou, bychom sami nehřešili. *Hřích je největší zlo*, neposkytuje blaženosti, kterou slibuje, ale bázeň, hanba, zlé svědomí a trest Boží jdou mu v zápětí.

Poznámka. První rodiče zajisté hříchu svého litovali a polepšili se, proto máme za to, že jako všickni nábožní lidé před Kristem žijící pro zásluhy jeho vykoupení jsouce do nebe se dostali. Památka Adama a Evy na štědrý den.

§. 10. Zaslíbení Vykupitele.

Žalostný byl stav lidí po pádu prvých rodičů. V hříšném stavu tom nedošel by žádný člověk blaženosti věčné. Avšak lidé nebyli od Boha na věky zavrženi, jako pyšní andělé. Hned v ráji slíbil Bůh lidem *Vykupitele* či *Mesiáše*, kterýž by hříchem pokažené pokolení lidské napravil a s Bohem smířil.

Vykupitel nepřišel hned na svět. Od té doby, kdy se Bůh slitoval nad hříšným člověkem, počíná v dějinách starého zákona rozvíjeti se *tajemné řízení*, kterým Bůh lidi připravoval, aby je z bludu, z hříchu a smrti věčné vysvobodil a opět dítkami svými učinil. *prvního člověka*

Zůstavil sice Bůh dlouho (4000-let) člověčenstvo v za-

sloužené bídě. aby samo na sobě pocítilo, jak veliké zlo jest hřích, ale ruky své od lidí přece zcela neodvrátil, nobrž znenáhla na příchod Vykupitele je připravuje jako moudrý otec je tu láskou, tu přísností vychovával.

Památka této přípravy jest advent.

§. 11. Prvá oběť. — Prvý zločin.

Kain a Abel.

Bůh dal prvým rodičům dívky (syny a dcery). Nejstarší byli *Kain* a *Abel*; Kain, oráč, byl zlý; Abel, pastýř, byl dobrý.

I přinášeli Bohu *oběť*; Kain obětoval z úrody zemské, Abel z prvotin stáda svého. Bůh Hospodin, který znal srdce obou, vzhlédl milostivě na Abela a dary jeho; na Kaina pak a dary jeho nevzhlédl. I rozhněval se Kain na bratra svého a záštim opadla tvář jeho. Hospodin však napomínal jej, řka: „Proč jsi se rozhněval a proč opadla tvář tvoje? zdaliž nevezmeš odplaty, budeš-li dobře činiti, pakli zle, hned ve dveřích hřích přítomen bude? Ale pod tebou má býti žádost jeho a ty panovati máš nad ním.“

Bůh nehledí tak na dar, jako na srdce; oběť bez bázně Boží, bez poslušnosti a lásky není Bohu příjemná. *Obětovati* jest Bohu dar přinášeti. Z první oběti vysvítá, že oběti jsou tak dávny, jako lidstvo samo. Oběti jsou *podstatná* část náboženství; oběti nacházíme u všech národův.

Bratrovražda a pokuta její.

Kain nedbaje výstrahy Boží, choval v srdci zlost na Abela, „i řekl k bratru svému: Vyjděme ven! A když byli na poli, povstal Kain proti bratru svému a zabil jej.“

Abel jest druhým obrazem Pána Ježíše: Abel byl pastýř: i Ježíš Kristus jest pastýř duší našich; Abel přinesl prvou oběť Bohu líbeznu: i Kristus sebe sama Bohu obětoval za nás a denně se neviditelně při mši sv. obětuje; Abel byl pro nevinnost a svatost od bratra nenáviděn i zabit: i Ježíš, třeba nejsvětější, byl od vlastních krajanů nenáviděn a zabit.

Poučení. Nemáme dáti nikdy vzniku zlosti, závisti a zášti a jim povolit, neboť každá vášně vede k činům zlým; naopak máme býti laskavi a mírní k bližním svým, zvláště k příbuzným, přátelům a druhům svým.

I řekl Hospodin Kainovi: „Kde jest Abel, bratr tvůj?“ Kain odpověděl: „Nevím! Zdaliž jsem já strážcem bratra svého?“ I řekl Bůh k němu: „Co jsi to učinil? Hlas krve bratra tvého volá ke mně z země. Protož zlořečený budeš na zemi, kteráž nebude dávatí tobě užitků svých, tulákem a poběhlcem budeš na zemi. (Svědomy stále ti bude činiti nejtrpčí vyhrůžky.)“

I řekl Kain: „Větší jest nepravost má, než abych odpuštění zasloužil! Hle, vyháníš mne od tváři země a od tváři tvé krýti se budu a budu tulákem a poběhlcem na zemi; protož každý, kdož nalezne mne, zabije mne.“ I řekl jemu Hospodin: „Nikoli tak nebude, ale každý, kdož zabije Kaina, sedmnásobně trestán bude. A položil Hospodin znamení na Kaina, aby ho žádný nezabil, kdožby jej našel.“

Má se za to, že Kainovi vtisknuto bylo jakési znamení hanby na čele, nebo že výraz jeho obličeje k hrůze všech znetvořen byl; v pravdě u zlosynů mnohdy již jejich vzezření má cosi hrozného a odsuzujícího.

Poučení. Trest Boží nevedl Kaina k pokání, ale k zoufalství, ten jest konec člověka zatvrzelého. Největší blaho na světě jest *pokojné svědomí*, ale soužení a úzkost přijde na každou duši člověka, činícího zlé. (Řím. 2, 9.)

§. 12. Synové lidští a synové Boží.

Kainité. — Setité.

Potomci Kainovi krácejíce ve šlepečích praotce svého, od cest Božích víc a více se odchylovali a celým srdcem svým k pozemským toliko věcem lnuli; pročež slovu *synové lidští*, t. j. od Boha odvrácení. Protož i veškera mysl jejich byla obrácena k rozkošem a k prostředkům, kterými by jich došli. Tak ovšem mnohé umění nové vynalezli; než veškery nové nálezy jejich, ač samy v sobě byly dobré, neprosperly jim, nýbrž staly se jim nástrojem k hříchům.

Kain odešel od tváři Hospodinovy, bydlil poběhlý v zemi Nod (t. j. vyhnanství — bída), kdež vystavěl město, kteréž nazval jménem syna svého Henoch.

Lamech, jeden z potomků Kainových, pojal proti ustanovení Božímu dvě ženy, jméno jedné bylo Ada a jméno druhé Sella. I porodila Ada Jabele, kterýž byl otcem přebývajících v stanech a pastýřů; jméno bratra jeho bylo Jubal: ten byl otec hrajících na citaru a na varhany. Sella porodila Tubalkaina, který byl kovář a řemeslník všelikého díla od mědi a železa.

Adam obdržel za Abele jiného syna, jemuž dal jméno Set. Set byl praotcem *synů Božích*, proto tak zvaných, že ve svých rodinách pěstovali zbožnost, bázeň Boží a pravou poctu Boží.

Od Adama až do potopy světa čítá se jich desatero pokolení; jejich praotcové vynikali zvláště vysokým věkem; tak na př.:

Adam	žil 930 let, od	1—930	po tvoření světa.
Set	„ 912 „ „	130—1042	„ „ „
Enos	„ 905 „ „	235—1140	„ „ „
Kainan	„ 910 „ „	325—1235	„ „ „
Malaleel	„ 895 „ „	395—1295	„ „ „
Jared	„ 962 „ „	460—1422	„ „ „
Henoch*)	„ 365 „ „	622—987	„ „ „
Mathusalem	969 „ „	687—1656	„ „ „
Lamech	„ 777 „ „	874—1651	„ „ „
Noe	„ 950 „ „	1056—2006	„ „ „

P o z n á m k a. Slovu „rok či léto“ jest rozuměti ve vlastním smyslu a neznamená snad nějaké menší části roční nebo měsíce, ježto toto slovo i později v písmě sv. jedině v smyslu „našeho roku“ přichází. Dlouhý věk lidí za prvních časů světa dá se vyložiti tím, že nebyla lidská síla tak podlomena, způsob života byl přiměřenější a podnebí samo k tomu účinkovalo. Bůh sám chtěl takto nejkratší cestou zemi zalidniti a pro toto vysoké stáří zachovati zjevení ústním podáním. Tak na př. žil Adam s Lamechem, otcem Noemovým, ještě 56 let. Noe pak žil ještě 58 let s Abrahamem.

*) Henoch odměněn za nábožný život svůj, že vzat jest za živa do nebe.

§. 13. Vzmáhání se nepravosti a pokuta její.

Z potomstva synův Adamových pokolení lidské čím dále tím více se množilo. Z počátků víra v jednoho Boha a vědomí hříchu prvních rodičův a pokuty jeho, jakož i zaslíbení Vykupitele, udržovalo se ústním podáním, ale během času ochabovalo, že lidé od Boha víc a více odstupovali. *Nepravost* byla na konec *všeobecná*, protože Bůh vedle spravedlnosti své ustanovil se na tom, že pokolení lidské také *obecným trestem* — potopou — potrestá.

Lhůta milosti. Noe.

Jen Noe, z pokolení Setova, našel milost před Hospodinem, neboť byl muž spravedlivý a dokonalý. Řekl mu tedy Hospodin: „Ještě 120 let a bude konec všelikého těla, neboť naplněna jest země nepravostí a já je zkazím s zemí. Učiň sobě koráb z dříví otesaného (300 loktů = 151·5 m. zděli, 50 loktů = 26¼ m. zšíři a 30 loktů = 15¾ m. zvýši s trojím podnebím) a vejdeš do korábu s rodinou svou a ze všech živočichů po dvou uveď tam.“

Tedy učinil Noe vše, co Bůh jemu rozkázal, a hlásal lidu pokání, však nadarmo.

Poučení. Nenech nikdy přejíti času příhodného a slyš hlas milosti Boží, vyzývající tebe ku pokání. S pokáním nikdy neotálej!

Když uplynula lhůta 120 let, kterou shovívající Bůh hříšnému člověčenstvu ku pokání popřál, řekl k Noemovi: „Vejdiž ty a všecken dům tvůj do korábu!“

I učinil Noe, jakž byl rozkázal Hospodin. Pak se stal déšť na zemi 40 dní a 40 nocí a rozmnoženy jsou vody nad nejvyšší hory, kteréž voda 15 loktův zvýši přikryla. I zhylo všecko tělo, kteréž se hýbalo na zemi, ptáků, živočichů, zvířat i všech plazů, kteříž se plazí po zemi: a všichni lidé a všecko, v čemž dýchání jest života na zemi, zemřelo. A zahladil Bůh všelikou podstatu živou, kteráž byla na zemi. Vody trvaly 150 dní; *archa* pak Noemova plula bezpečně na vodě, až odpočinula na horách armenských (na Araratu).

Poučení. Potopa světa jest úkaz *trestající spravedlnosti Boží* a zároveň důkaz, že vůle lidská vůli Boží nikdy nemůže bez trestu odporovati. Všeobecná potopa jest *obrazem obecného posledního soudu*.

Noe jest třetí obraz Kristův. Jako Noe shledán byl jediným spravedlivým mezi bezbožnými, tak i Kristus nazývá se nejvýše svatým, spravedlivým, neposkrvněným, odděleným od hříšníků. (Žid. 7, 26.) Jako Noe vzdělal koráb, aby zachránil rodinu svou, tak i Kristus založil církev, kteráž zachovati má členy své od věčné záhuby. Noe vybízel k pokání a předpovídal potopu. i Kristus hlásal pokání a předpověděl poslední soud.

Archa jest obrazem církve Kristovy. Jako totiž zachováni jsou toliko ti, kdož byli s Noem v arše, co ale v ně bylo, zahynulo, taktéž pouze církev zachraňuje své členy od smrti věčné — ježto mimo církev není spásy. Archa nezahynula, poněvadž jí chránil Bůh, podobně nezhyne ani církev, jelikož ji vede a řídí Duch svatý.

Poznámka. Paměť této veliké události, v níž prvobyté človenstvo zahynulo, zachovala se v rozličných pověstech starých národův, na př. u Řeků v pověsti o *Deukalionovi* a *Pyrze*. Indové, Číňané, Egypťané mají podobné zkazky, ač ovšem podáním a obrazotvorností rozmanitě přetvořené, v nichž pak přece se nacházejí zjevné stopy biblického vypravování. Také nejstarší mince nalezené ve Phrygii a obrázky na starořímských nádobách mají vyobrazení, představující archu. I novější věda zemězpytná (geologie) všeobecné potopě nasvědčuje; také zbytky předpotopních zvířat v naplavenině objevených k tomu poukazují.

Noemova oběť. Duha.

Rozpomenuv pak se Bůh na Noema a na všechny živoucí i na všechna zvířata, kteráž byla v korábu, přivedl vítr na zemi; vody vysychaly a opadaly až do desátého měsíce; nebo prvního dne měsíce desátého ukázali se vrchové hor.

Noe, když pominulo čtyřicet dní, otevřev okno korábu, vypustil krkavce, kterýž se nevrátil. Vypustil také holubici za ním, aby viděl, již-li by přestaly vody na svrchku zemi; kterážto když nenašla, kde by odpočinula noha její, navrátila se k němu do korábu.

Počkav pak nad to sedm dní jiných, vypustil Noe opět holubici, a ta navrátila se k večeru, nesouc ratolest olivovou

se zeleným listím; tedy porozuměl, že přestaly vody na zemi. I čekal nicméně sedm dní jiných a vypustil holubici, kteráž nenavrátila se více k němu; a otevřev střechu korábu pohledl a viděl, že by byl osušen svršek země. Mluvil pak Bůh k Noemovi, řka: „Vyjdi z korábu, ty i žena tvá i synové tvoji i ženy synů tvých, ale i všickni živočichové, kteříž jsou s tebou, vyjděte na zemi: rostež a množtež se též na ní.“ I vyšli všichni z korábu.

Vzdělav pak Noe oltář Hospodinu a vzav ze všeho dobytka a ptactva čistého obětoval oběti zápalné na oltáři. I líbila se ta oběť Hospodinu a řekl: „Ustanovím úmluvu svou s vámi a nikoli více nebude zahubeno všeliké tělo vodami potopy, aniž bude více potopa kazící zemi. Totož pak znamení úmluvy, kteréž dávám: Duhu svou postavím na obloze a bude na znamení úmluvy mezi mnou a zemí.“

Ratolest olivová byla Noemovi znamením, že Bůh se nad ním smíloval; proto jest oliva znamením míru a radosti.

Duha ukazuje se po dešti a krásná jest svými barvami: tak i nám milosrdenství Boží připomínajíc ukazuje nám vzácné jeho dary a milosti.

Poučení. Veliké jest milosrdenství a veliká dobrotivost Boží! Děkujme často Bohu za všechna jeho dobrodiní.

§. 14. Synové Noemovi.

Noe stal se po potopě světa praotcem nového pokolení.

Jemu i synům jeho bylo uloženo, aby obnovenou zemi znova zalidnili. Než i v novém pokolení jeví se hřích Adamův a propuká v Chámu, synu Noemově.

Noe, muž oráč, začal vzdělávati zemi a štípil vinici. A když pil víno, opil se, poněvadž neznal posud opojující vlastnosti vína, usnul a ležel obnažen ve stanu svém. To když viděl Chám, nejmladší syn Noemův, posmíval se otci svému a spěchal povědět to dvěma bratřím svým vně. Ale Sem a Jafet vložili plášť na ramena svá a kráčejíce zpátkem, pokryli otce svého.

Když pak procitl Noe a zvěděl, co učinil syn jeho nejmladší, řekl: „Zlořečený Chanaán (syn Chámův), služebník služebníků bude bratřím svým. Požehnaný Hospodin Bůh Samův, budiž Chanaán služebníkem jeho. Rozšiříž Bůh Jafeta a ať bydlí ve stanech Sémových a buď Chanaán služebníkem jeho.“

Noe byl 600 let stár, když vstoupil do korábu. Po potopě žil ještě 350 let, a když se naplnili dnové jeho, umřel maje věku 950 let.

Chám jest odstrašujícím příkladem pro dítky, již nemají ve vážnosti rodičů svých. Písmo svaté přeplyvá kletbami, jež Hospodin nad zlými dětmi vynáší. „Zlořečený, který nectí otce a matky, i řekne veškeren lid: Amen.“ (Mojž. 27, 16.) „Oko, které se posmívá otci neb matce, ať vyknou je krkavci potoční a snědí je synové orlice.“ (Přísl. 30, 17.)

V prorockých slovích Noemových jest vyznačen a předpovězen budoucí osud potomkův Cháma a bratří jeho. Za nepravost, kterou spáchal na otci Chám, má nejmladší syn jeho Chanaán trpěti. Na něm a na potomcích jeho má jarmo otroctví za kletbu spočívati, Sem pak a potomci jeho mají zvláštní přízně a opatrování Božího požívati, nebo Jehova jest Bohem Semovým t. j. z jeho potomstva má vyjítí zaslíbený Vykupitel. Jafet pak má v četném potomstvu se rozšířiti na zemi a účastným se státi spasení z pokolení Semova poslého.

Proroctví toto do slova se naplnilo; nebo z pokolení Semova, z lidu židovského, posel Spasitel světa. Potomci Jafetovi po celé Evropě a větší části Asie se rozšířivše, ve valných zástupech z pohanství na křesťanství přešli, kdežto Chamitové (černoši), ač z milostných darů Messiašových naprosto vyloučení nejsou, úpějí posud pod kletbou duchovní a tělesné poroby a jen v počtu mnohem menším do církve Kristovy vstupují.

§. 15. Stav lidí po potopě.

Stavění věže Babel a rozptýlení národů.

Potomci Noemovi sestoupili do země Senaar. I stavěli město a věž, kteráž by dosahovala až k nebi. Byl pak až posud na zemi *jazyk jeden*.

Hospodin vida, kterak lidé stavěli město, překazil dílo jejich a řekl: „Sestupme a zmaťme tam jazyk jejich, aby jeden druhého řeči nerozuměl.“ Stalo se tak a nazváno město to *Babel* (t. j. zmatení). I rozešli se národové.

Potud může dostoupiti zloba lidská, že člověk chce vzdorovati samému Bohu, domnívaje se, že chytrostí svou provede svůj úmysl, ale brzy stihne jej trest Boží a ukáže se na něm pravda přísloví: „Člověk míní, Pán Bůh mění.“

Poznámka. Jednotu jazyka dotvrzují jazykozpytná badání, která dosti zřejmě dokazují, že jazykové, ač rozdílní, přece předpokládají *jednu původní řeč lidskou*.

Potomci *Semovi* (Semité) rozšířili se po rozličných krajinách střední Asie, od nich pocházejí *Israelité*.

Potomstvo *Chámovo* usídlilo se v *Africe* a *Jafetité* rozšířili se po *Evropě* (částečně po Americe a Australii).

Pohanstvo.

Nejpřednější účinek, že pokolení lidské na rozličné národy se rozdělilo a po veškeré zemi se rozšířilo, byl *počátek pohanstva*.

Pokud lidé byli pohromadě, užívající jednoho jazyka, zachovala se přece ještě stará podání o Božském zjevení a zaslíbení. Postupem času vždy víc a více památka tohoto zjevení a zaslíbení z mysli lidstva se ztrácela, takže lidé neznali více ni pravého Boha ni pravého původu a úkolu svého na zemi.

Lidé vzdávali božskou poctu všemu, což velikostí nebo vznešeností v přírodě úžas nebo hrůzu jejich vzbuzovalo, nebo co užitky a rozkoše mu poskytovalo. Tudíž klaněli se lidé slunci, měsíci, hvězdám, ohni, vodám, horám, stromům, bylinám i zvířatům a dělali sobě i podobizny jich čili *modly*. Tak „změnili“ — jak dí sv. apoštol Pavel — „neporušitelného Boha v podobenství obrazu porušitelného člověka i ptactva i zvířat čtvernohých hověd a zeměplazů.“ (Řím. 1, 23.) Na př. *Egyptané* klaněli se řece *Nilu*, *Chaldeové* a *Sy-*

řané slunci, měsíci a hvězdám; *Řekové* a *Římané* měli ne-sčíslné množství bohův a bůžkův, u nich nejen každá ctnost, ale i každá nepravost měla svého božského ochránce; jim ku cti stavěli chrámy a přinášeli oběti; jim k počtě slavnosti konávali, při nichž i mnohých rozpustilostí a neřestí se dopouštěli (*bacchanalia*).

Než *víra v jednoho Boha* jest příliš hluboce v srdce lidské vryta a nemůže tudíž úplně z něho vymizeti; proto byli někteří národové, kteří, ač ctili mnohé bohy, přece *jednoho za nejvyššího* uznávali, jako *Indové*. Byli sic u vzdělanějších národů, jako u Řekův a Římanů, mužové osvícení a moudří, kteří, uznávajíce nicotu a mrzkost pohanstva, jako *Sokrates*, *Plato* u Řeků, *Cicero* u Římanův, ale tito jednotlivci sami vyznali, že to, čemu oni učí o Bohu, jest přece jen něco nejistého a nedokonalého. Mimo to obecný lid jim nedal žádné víry.

Milosrdný Bůh chtěje lidstvo spasiti, vyvolil sobě *Abrahama* a potomstvo jeho, národ *israelský*, aby alespoň u nich zachovala se původní víra v jednoho pravého Boha a aby v národě tom dokonána byla příprava na *Vykupitele*, jenž měl přijíti a spasiti veškero lidstvo.

Doba druhá či patriarchální

od Abrahama až po Mojžiše 2000—1500 př. Kr.

Doba ta sluje *patriarchální*, protože obsahuje zjevení Boží *patriarchům* či praotcům učiněné.

Patriarchové sluli u Židů hlavně tři praotcové národu židovského, *Abraham, Isák, Jakob*.

§. 16. Dějiště událostí této doby.

Svatá země.

Dějištěm událostí v této době se sběhlých jest *země svatá* nebo *zaslíbená*; nazývá se také *Kanaan* podlé *Chanaana*, vnuka Noemova, který zde založil prvá sídla; — *země israelská* podle *Jakoba*, vnuka Abrahamova, jemuž anděl s ním zápasící dal jméno *Israel*, t. j. bojovník Boží; — *země hebrejská* podle Hebera, praotce Abrahamova; *země Judova. Judea* či *země židovská*, od *Judy*, čtvrtého syna Jakubova, jenž otcem ustanoven hlavou bratří svých; — nejčastěji nazývá se *Palestina* od *Palestinů* čili *Filistinů*, národu v ní bydlícího při moři Středozením.

Hranice.

Palestina ležíc v ~~střední~~ Asii, byla již svou polohou velmi důležitá i příhodná národu israelskému, který povolán byl k tomu, aby v něm zachováno bylo zjevení Boží čisté a neporušené, beze všelikých příměskův pohanských. K tomu zajisté dobře se hodila, jsouc od přírody tak ohraničena, že národ israelský byl od pohanských a modlářských národův

okolních odloučen. To bylo také i příčinou, proč Bůh národu vyvolenému zemi tu zaslíbil a časem jej tam také uvedl.

3. Na severu obkličují Palestinu *hory Libanonské*; k východu rozprostírají se nesmírné *pustiny*; k jihu strmí příkré *pohoří Idumejské* a *pustina Arabská* a na západě rozlévá se *moře Středozemní*.

Palestina jest *země hornatá*, má však i mnohé, rozsáhlé a úrodné roviny.

Horstvo.

Její hory a vrchy jsou výběžky Libanonu a Antilibanonu, běžící směrem od severu k jihu dvojím pásmem, mezi nimiž táhne se údolí jordanské.

V rovině, v které končí Antilibanon, vypíná se hora *Tábor* (765 m. zvýší) a na západě od ní k Středozemnímu moři pohoří *Karmel* (615 m. zvýší), které tvoří velmi úrodné pahrbky, jichž svahy pokryty jsou révou, olivami a vzácným stromovím, takže se podobá rozkošné zahradě, odkud i její jméno hebrejské *Cherem-el*, znamenající *zahradu Boží*.

Jižněji od Tábora jsou hory *Gelboe* (540 m.), které se táhnou k Jordánu. *Hory Israelské* či pohoří Efraim, jichž nejvyšší vrchy jsou *Ebal* (890 m.) a *Garizim* (870 m.). Dále k jihu *hory Judské*, jichž nejznamenitější vrchy jsou *Moria* a *Sion*. Za Jordanem rozkládá se pohoří *Galaad*, jehož lesy poskytovaly vonné látky pro obchod s Egyptany. Horstvo při Mrtvém moři jmenuje se *Abarim*, jehož nejvyšší vrch jest hora *Nebo*.

Vodstvo.

Na západní straně dotýká se Palestiny *moře Středozemní*, které v písmě sv. *mořem Velikým* nebo jen *mořem* se jmenuje. Mimo to má Palestina *tři jezera*, *jednu větší řeku* a několik menších.

Jezero *Meromské* (*voda výšiny*, *moře pšeničné*, protože v létě vyschlá půda osévala se pšenicí, asi ~~7 km.~~ dlouhé.

-3 km. široké) ležíc na úpatí Velkého Hermonu, části to Anti-libanonu, chová jen v čas zimní vodu, v létě však téměř úplně vysychá. Asi 15 km. na jih jezero *Kineret* či *Genezaretské*, také *mořem Galilejským* či *Tiberiadským* zvané (24 km. dlouhé, 10 km. široké). Poloha jezera jest značně hluboká (192 m.) pod hladinou Středozemního moře. Voda jest čistá, sladká a rybnatá; častější bouře hladinu rozčeřují. Krajina okolní jest velice půvabná a úrodná, ano náleží k nejpříjemnějším a nejkrásnějším krajinám Palestinským. Dařily se tu stromy ořechové, palmy a olivy; posud přese všecku zanedbanost palmy, citrony, trest cukrová a rýže zde rostou; břehy městy a vesnicemi téměř pošety byly; obyvatelé jich rybářstvím se zanášeli.

Nejznamenitější jezero jest *moře Mrtvé* (asi 170 km. dlouhé a 15–20 km. široké), asi 394 m. pod hladinou moře Středozemního, jež v písmě sv. rozličnými jmény se nazývá:

Mořem Slaným pro hojnost soli ve vodách svých; voda má odpornou chuť a na kůži leptavě působí; hodí-li se do ní nějaká věc, rychle vrstvou soli se pokrývá; i břehy sůl pokrývá. Ve vodě té možno se koupati a plavání není tu nikterak obtížno, ale brzo po koupání se všechna kůže sloupá, poněvadž voda ta kůži prožírá.

Mořem pouště pro pusté okolí, v němž mrtvé ticho a děsná samota zavládá.

Mořem Východním, protože leží na východ od moře Středozemního.

Jediná velká řeka jest *Jordán*, který pramení na hoře Velkém Hermonu a Palestinu dělí na dvě půle: západní čili Předjordánsko a východní čili Zajordánsko. Hlubokou a kameňitou úžlabinou spěchá do jezera Meromského a brzy na to vtéká do jezera Genezaretského a vyšed z něho řečištěm vysokými stromy i bujnou zelení porostlým chvátá do moře Mrtvého. Běh jeho jest velmi prudký; voda žlutavá hodí se k pití a chová mnoho ryb. Na jaře se Jordán rozvodňuje, v létě však velmi málo vody mívá. Přítoky jeho jsou: potok

Karíth po pravém břehu, po levém potok *Jabok* přicházející hlubokým úvalem z hor Gileadských.

Do Mrtvého moře vtékají:

13. potok *Cedron* či *Kidron* (t. j. černý) a potok *Arnon*, — jenž prýští v pusté Arabii.

Doliny. — Pouště.

Nejznameníější údolí jsou:

23. údolí *Josafat* mezi městem Jerusalemem a horou Olivetskou; teče jím potok Kidron;

údolí *Mambre* v jižní části hor Judských; ~~údolí~~

údolí *terebintové*, jihozápadně od Jerusalema, chovalo mnoho lesův olivových a terebintových;

24. údolí *Ajalon* severozápadně od Jerusalema ležící;

údolí *Jordánské*, jímž se vine Jordán;

údolí *Solné* na jih od moře Mrtvého; ~~údolí~~

poušť *Bersabe* byla velmi kamenitá a vyprahlá;

57. poušť *Engaddi* na západním břehu Mrtvého moře.

Podnebí. — Obyvatelstvo.

Podnebí Palestiny jest *mírné*; od října až do dubna (zima) jsou hojné deště, sněhu málo kdy tu viděti; od dubna počíná léto; nebe jest ~~stále~~ jasné, větro veliké, noci chladné, čímž rosa bilinám prospěšná se tvoří, (odtud veliká úrodnost země) která v písmě sv. nazývá se *zemí mlékem a strdí (medem) oplývající*. Avšak přece není všech nehod prosta, někdy přichází neúroda a následkem její jest hlad; často kobylinky v nesmírném množství zničují úrodu; žhavý vítr východní, zemětřesení, mor a zhoubné nemoci (malomocenství) jsou metly, jichž Bůh užíval, aby lid svůj vyvolený pro hřích trestal, nebo k plnění vůle své pobádal; pročez i takto hodila se země ta dobře záměrům Božím, jsouc zemí požehnání i kletby, odměny i trestu pro národ israelský.

Nejstaršími obyvateli Palestiny byli *Kanaanité* či potomci

Kanaana, syna Chamova, vnuka Noemova, kteří v četné národy se rozvětvlili, z nichž hlavně jmenovati sluší:

Sidonity bydlící v nížinách pod horami Libanonskými; — *Jebusity* držící část jižní a *Filistiny*, kteří zalidnili celé pobřeží moře Středoziemního.

Kanaanité byli pohané a modláři; nad nimi vládli knížata čili králové a skoro každé město mělo svého panovníka.

Za starých dob bývala Palestina hustěji obydlena nežli jest za našich časů.

§. 17. Povolání patriarchy Abrahama.

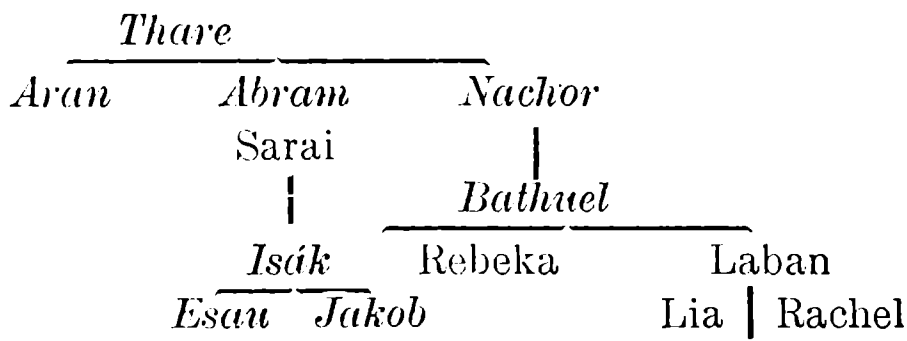
Rod Abrahamův a povolání jeho.

V Mesopotamii bydlil *Thare* z pokolení *Semova*, který přišel z *Uru* v *Chaldeji* a usídliv se v *Haranu* sloužil vedlé Boha pravého i bohům cizím (modlám).

Mesopotamie rozkládá se mezi řekami Eufratem a Tigridem.

Thare měl tři syny: *Abrama*, *Nachora* a *Arana*, z nichž Abram (t. j. otec vznešený) nechtěl sloužiti bohům cizím a jedinému toliko Bohu se klaněl. Proto vyvolil ho Bůh, aby víra v jednoho Boha a naděje na zaslíbeného Vykupitele v pokolení jeho se zachovala a řekl jemu: „Vyjdi z země své a z příbuzenstva svého a pojď do země, kterou ukáži tobě. A učiním tě v národ veliký a požehnám tobě a zvelebím jméno tvé a v tobě požehnána budou všechna pokolení země.“ (Těmito slovy připoovídá Bůh Abramovi dvojí požehnání: *zemské* — četné potomstvo a *duchovní* — Vykupitele, který z národu od Abrama poslého se narodí.)

Rodokmen.

Abram uposlechnuv hlasu Božího šel maje 75 let se *Saraií*, ženou svou, a se synem bratra svého *Lotem* i se vši čeledí svou a se stády svými, do země *Kanaan* a usídlil se v krajině *Sichemské*. I řekl Bůh k Abramovi: „Hle dám zemi tu úrodnou, mlékem a strdí oplývající tobě a potomstvu tvému!“ Pln vděčnosti vzdělal tu Abram oltář a obětovav Bohu odebral se do krajiny *Bethelské* a když hlad se stal v zemi té, vypravil se do *Egypta*, odkud bohat jměním i statkem vrátil se do země Kananejské.

Poučení. Víra v Boha a neobmezená *poslušnost* byly přední ctnosti Abramovy, pro kteréž získal si zálibu Boží a zaslíbení veliká; víra v Boha a poslušnost zákonů Božích jest podmínkou, bez které nelze nadíti se zaslíbené blaženosti věčné.

§. 18. Ctnosti Abrahamovy.

Mírumilovnost. — Nezištnost.

Abram jest vzorem mnohých a krásných ctností. Jsa pastýřem a nemaje stálého sídla, vedl život pastuší, kočovný, tehdáž vážený, přecházeje s místa na místo, kde byly hojné pastvy pro četná jeho stáda; tam rozbil stan svůj. Ale také Lot, který byl s ním, měl stáda ovcí, skoty a stany.

I stalo se, že jim nemohla krajina stačiti, aby bydlili pospolu; proto stal se svár mezi pastýři stád Abramových a mezi pastýři stád Lotových. Řekl tedy mírumilovný Abram k Lotovi: „Prosím, nechť není sváru mezi mnou a tebou, neboť bratří (t. j. příbuzní) jsme. Hle! všecka země před tebou jest; půjdeš-li na levou stranu, já pravou držeti budu; pravou-li zvolíš, já na levou půjdu.“ I zvolil sobě Lot krajinu při Jordánu a bydlil v *Sodomě*, jejíž obyvatelé neřestní byli a hříšní před Hospodinem příliš. Abram pak, pohnuv stanem svým, bydlil v údolí *Mambré*, kteréž jest u Hebronu, a vzdělal tam oltář Hospodinu.

Poučení. Abram miloval mír, proto ustoupil i mladšímu příbuznému svému. — Krásná věc jest svornost mezi příbuznými, souduhy.

Lot domníval se, že dobře učinil, zvoliv krajinu Siddimskou pro její úrodnost, avšak zmýlil se.

Stalo se, že králové pěti měst Siddimských (Sodomy, Gomorhy, Adamy, Seboima, Bály nebo Segora) byli dvanácte let sloužili králi perskému (Chodorlahomorovi Elamitskému), ale třináctého léta odstoupili od něho. Tedy přišel král a pobíje, veškeren statek jejich pobral i Lota zajal a odešel. Dozvědév se o tom Abram, ozbrojil 315 služebníků svých a honil vítěze, případ naň v noci, porazil ho a přivedl zpět se vším statkem Lota i čeled' jeho.

Když se vracel Abram, vyšel mu vstříc *Melchisedek*, král Sálemský (*Jerusalemský*), obětuje na poděkování Bohu *chléb* a *víno*, neboť byl zároveň knězem Boha nejvyššího. Král pak Sodomský řekl k Abramovi: „Dej mi lid a ostatní věci vezmi sobě.“ Ale Abram ničeho nepřijal a nejen lid, nýbrž i všecken statek vrátil králi.

Poučení. Abram jednal šlechetně, že s vlastním nebezpečím hleděl vysvoboditi zajatce.

Melchisedek (král spravedlnosti) jest *čtvrtým obrazem Krista*, který ve spůsobách chleba a vína při mši sv. za nás se obětuje; proto již žalmista Páně, David, nazývá Krista *knězem dle řádu Melchisedekova*. (Žalm 109.)

Víra. — Pohostinnost.

Od té doby uplynul drahý čas, a Abram byl již v 99 věku svého, i ukázal se mu Hospodin a řekl: „Já Bůh všemohoucí, chodiž přede mnou a buď dokonalým! A nebudeš slouti více Abram, ale *Abraham* (t. j. otec mnohých potomkův) a ustanovím s tebou úmluvu, abych byl bohem tvým a potomstva toho po tobě. Na znamení úmluvy bude Vám obřízka. Také manželce tvé nebudeš říkati Saraj, ale *Sára* (t. j. kněžna, mnohých národů matka), a dostane syna a nazůveš jméno jeho *Isák* (syn radosti).“ A uvěřil Abraham Hospodinu i činil, což Hospodin mu rozkázal.

Poučení. Věrou získal Abraham lásku Boží a Bůh požehnal mu a učinil mu veliká zaslíbení. — Věrou účinnou docházíme milosti Boží, požehnání a zaslíbení života věčného.

I stalo se jednou, když v největším horku dne seděl Abraham ve dveřích stanu svého v údolí Mambreském a když pozdvihl oči, ukázali se mu tři muži blízko něho, jež když uzřel, běžel jim vstříc a poklonu učiniv až k zemi, řekl: „Pane, nalezl-li jsem milost před očima tvýma, nepomíjej služebníka svého, ale odpočiňte zde pod stromem a já pohostím vás.“ I řekli muži ti: „Učiň, jak jsi mluvil.“ A když pojedli, řekl nejvzácnější mezi nimi k Abrahamovi: „Po roce přijdu k tobě a Sára bude mít syna.“ I porozuměl Abraham, že ten, kterýž k němu mluví, Hospodin jest s dvěma anděly v podobě příchozích. (Ve třech cizincích předobrazena jest nejsvětější Trojice.)

Poučení. Pohostinnost Abrahamova zřejmě učí, že sluší se vůbec ke každému člověku třeba i cizímu *přivěticě* a *úslužně* se míti.

Láska k bližnímu.

Hosté pojedše a vyšedše z údolí Mambre, obrátili se k Sodomě; i šel Abraham s nimi. Na cestě pravil k němu Hospodin: „Hřích Sodomských a Gomorhských rozmnožen jest příliš, jdu, abych vyhladil je.“ I ulekl se Abraham a jat útrpností k nešťastným osmělil se přimlouvati se za ně, řka k Hospodinu: „Zdali zahubiš spravedlivého s bezbožným? Bude-li padesáte spravedlivých nalezeno, zdaliž ochráníš město pro ně?“ A když Hospodin přivolil, osměliv se Abraham prosil opět a opět, až mu Hospodin přislíbil, že bude-li v městě jen deset spravedlivých, že pro ně nezahubí ho. Ale v městě nebylo ani deseti spravedlivých nalezeno. Tedy odešel Hospodin a Abraham vrátil se k stanu svému.

K večeru přišli dva andělé do Sodomy a vyvedše časně ráno Lota, manželku a dvě dcery jeho, za město, přikázali jim, aby rychle odcházeli, aniž se ohlédali. Sotva vyšli ven, tu soud Boží přišel na bezbožné město to a okolní též ohněm a sírou zničena jsou. Žena pak Lotova ohlédnuvši se proti výstraze andělův, za trest obrácena jest v sloup solný. Veškera pak krajina ta spustošena a v jezero slané proměněna jest, jež až podnes pamatuje kárající spravedlnost Boží.

Mrtvé moře bylo již před tímto soudem Božím, a na jeho jižní straně bývalo úrodné a příjemné údolí *Siddim*, v němž leželo patero měst, totiž: *Sodoma*, *Gomorha*, *Adama*, *Seboim* a *Bála*, na něž, když se propadla, rozlila se voda moře Mrtvého. Tomu dobře nasvědčuje různá hloubka jezera toho; kdežto větší, severní část moře, má hloubku 300—400 m., má jižní 3—4 m. hloubky. Moře to nazývají okolní ~~Be-~~^{schale} *Quini* „*Bachr Iat*“ t. j. „moře Lotovo“, což také na biblické vypravování naráží; také slove „*Mrtvé*“, že tam skutečně není žádného života. Leží v hluboké kotlině, jsouc téměř všude obklopeno příkrými skalami, od nichž odrážející se slunce působí nesnesitelné vedro, a tím zase škodlivé páry povstávají, že ani ptactvo zde žítí nemůže. Ale ani ryb zde není, neboť voda jest příliš slaná (ve 100 dílech vody jest 25 dílů soli); půda jeho jest smrdutým bahnem pokryta, a nad vodou vznáší se sirnatý vzduch a mrtvo jest kol kolem. Jen tu a tam na březích roste bylina, jejíž ovoce nazývá se „*jablko sodomské*“, jež jest na pohled krásné, ale při rozloupnutí v prach se rozpadá, neposkytující ni žádného občerstvení — vhodný to obraz hříchu, kterýž jest půvabným zevnějškem jen prach nicoty a hořkost žalu v sobě skrývá. — Na jihozápadním konci jezera jest 12 m. vysoký solný sloup, od Arabův *Lotův sloup* zvaný.

Poučení. Přímluva Abrahamova jest zřejmým svědectvím, že Bůh přímluvy spravedlivých lidí, svatých a miláčků svých, neoslyší; pročež jest dobře se modliti za rodiče, přátele, dobrodince a za duše zemřelých.

Zkáza měst Siddimských jest patrným důkazem, že zatvrzelých hříšníkův spravedlivý trest nemine.

Všetečnost ženy Lotovy byla pokutována a to velmi přísně, tak také všeliká hříšná zvědavost a všetečnost očí a uší jest trestuhodná a škodlivá.

Poslušnost.

Jak byl Hospodin Abrahamovi předpověděl, stalo se. Sára měla syna a nazváno jest jméno jeho *Isák*, a miloval ho Abraham jako zřítelnici oka svého. Když pachole povyroستlo, řekl Hospodin k Abrahamovi, zkoušeje ho: „Vezmi syna svého jednorozeného, kteréhož miluješ, Isáka, a obětovati ho budeš v oběť zápalnou na hoře *Morii* (vidění), kterou ukáži tobě.“

Měl totiž Abraham Bohu obětovati miláčka svého, jehož 25 let očekával, a tím měl osvědčiti, že to, co pohanští národové vůkol, zvláště pak chananejští činili, obětující děti Molochovi, hotov jest učiniti Bohu pravému; a tak měl sku-

tkem dokázati lásku, poslušnost a zároveň pevnou víru svou v Hospodina.

Bez odmluvy, bez reptání vstal Abraham ještě v noci a veda s sebou dva služebníky a syna svého, odešel k místu, jak byl přikázal jemu Hospodin. Dne pak třetího přišel k cíli cesty své, děl služebníkům: „Posečkejte tuto, já a pachole vstoupíme tamto ~~na horu~~.“ Vzáv tedy dříví k oběti zápalné, vložil je na Isáka, sám pak nesl v ruku oheň a meč. Cestou řekl Isák otci: „Otče můj, ejhle oheň a dříví! Kdež pak jest oběť zápalná?“ I odpověděl Abraham: „Bůh opatří sobě oběť, synu můj!“

Když přišli ^{místo, o němž mluvil Hospodin} na horu, vzdělal tam Abraham oltář a srovnal dříví a svázav Isáka položil ho na oltář; i vztáhl ruku svou s mečem, aby syna svého obětoval; ať, než v témž okamžiku anděl Hospodinův volal s nebe, řka: „Abrahame, nevztahuj ruky své na pachole, aniž mu co čín; nyní poznal jsem, že bojíš se Boha a neodpustil jsi jednoroznému synu svému pro mne.“ I pozdvih Abraham oči svých a uzřev skopce, věžícího v trní, kteréhož vzal i obětoval jej v oběť zápalnou místo syna svého. Na to pak opětovav mu Hospodin předešlá zaslíbení, řka: „Že jsi tu věc učinil a neodpustil jsi synu svému jednoroznému pro mne: požehnám tobě a rozmnožím potomstvo tvé jako hvězdy nebeské a jako písek, kterýž jest na břehu mořském: a požehnání budou v potomstvu tvém všickni národové země, že jsi uposlechl hlasu mého.“

Toto požehnání jest zároveň proroctví o budoucím Mesiáši — Ježíši Kristu, jenž byl dle člověčenství potomkem Abrahamovým, a v němž všickni národové země požehnání jsou t. j. spasení dojíti mohou.

Isák jest pátým a nejskvělejším obrazem Ježíše Krista; jako Isák byl jediným synem Abrahamovým: tak Ježíš Kristus jest jednorozný syn Boží; Isák nesl sám dříví, na němž měl býti obětován, na horu Moria: Pán Ježíš nesl kříž svůj na horu Golgotu; Isák byl sice otcem k smrti ustanoven, ale ušel smrti: Kristus skutečně umřel, ale vstal z mrtvých; skrze obětování Isáka dostalo se Abrahamovi

a v něm veškerému jeho potomstvu požehnání: skrze oběť, smrt Kristovu, dostalo se odpuštění a spásy veškerému lidstvu.

Poučení. Jako Abraham máme býti poslušni rozkazů Božích, z lásky k němu; Boha milovati musíme nade všechno, nebo Bůh právě miloval nás, vydav za nás Syna svého jednorozeného na smrt.

§. 19. Poslední dnové života Abrahamova.

Smrt Sárina. — Svatba Isákova.

Sára, manželka Abrahamova, měla věku svého 127 let, když zemřela. I přišel Abraham, aby kvítil jí, i syn jeho Isák. Potom pochovali ji v údolí Mambre proti Hebronu v jeskyni dvojité na poli, jež byl koupil od Efrona Kathita za 400 lotů stříbra pro své příbuzné.

Že Abraham pochoval Sáru v zemi Kanaan, jest důkazem jeho pevné víry v zaslíbení Hospodinova, že touž zemí vládnouti budou jedenkrát potomci jeho.

Vida Abraham, že již sestárnul v mnohých letech a chtěje dosaditi v hospodářství svém ztrátu manželky své, ustanovil se na tom, že dá synu svému manželku počestnou a dobře vychovanou, proto nechtěl, aby sobě vzal některou z žen kananejských, poněvadž byly modlářky. ¹² 25

Tedy povolav nejstaršího služebníka domu svého. Eliezera, řekl jemu: „Zapřísahám tě, abys nebral manželky synu mému z dcer kananejských, ale z příbuzenstva mého.“ I přísáhl služebník, že tak učiní, a vzav deset velbloudův a mnoho darův, odešel do Mesopotamie a přišel k městu Nachorovu (Haran). Zde nechal velbloudův před městem u studnice, kam vycházely ženy, aby vážily vody.

Nevěda, která z nich byla nejhodnější, modlil se a pravil: „Bože Hospodine! dej poznati mi, kterou ustanovil jsi za manželku služebníku svému Isákovi; ta, která nachýlí vědra svého, aby navázila vody a podá mně i velbloudům mým, ať jest žena jeho!“

Ještě slov nedokončil, a hle! *Rebeka*, dcera Bathuelova, syna Nachorova, bratra Abrahamova, vstoupila k studnici

a naplnila vědro vodou. Kteréžto řekl služebník: „Dej mi pít!“ A odpověděla: „Napij se, pane můj! ano i velbloudům tvým navážím vody.“ A naváživši vody, všechněm velbloudům dala pít. Když velbloudi se napili, vyňal služebník z darů svých zlaté náušnice a dvě náramnice a dal jí je. Vešed pak s ní do domu otcova, vypravoval, kterak se vše stalo. 7:12

Tedy *Bathuel*, otec Rebečin, a bratr její *Laban*, slyšíce slova ta, pravili: „Od Hospodina vyšla věc tato. A Rebeka nechť jest manželkou pána tvého!“ I poklonil se služebník Abrahamův až k zemi. Druhého dne ráno pak on a Rebeka i čeleď její vsedše na velbloudy, vraceli se k Abrahamovi, kterýžto uslyšev všechny ty věci zradoval se a požehnal Isákovi a Rebece, manželce jeho.

Poučení. Jako služebník Abrahamův jest příkladem *věrnosti*: tak jest Rebeka vzorem *zdvořilosti* a *úslužnosti*, kteréžto ctnosti jsou pravou okrasou věku mladistvého.

Abraham žil potom ještě 35 let a došed věku 175 let, umřel. I pochován jest od Isáka v jeskyni dvojité vedle Sáry, ženy své, na poli Efronově.

Duše Abrahamova odebrala se zajisté na místo, kde duše nábožných jeho předkův bez bolesti očekávaly vysvobození od Vykupitele čili do *předpekli*, kteréž pak Israelité nazývali *lůno Abrahamovo*.

Poučení. Isák jest krásným příkladem, jak dívky své rodiče v jejich stáří ošetřovati a po smrti je uctivě pochovávatí mají.

§. 20. Život patriarchy Isáka.

Isák nebyl tak činným mužem jako Abraham, otec jeho. Veškera povaha Abrahamova, plna vznešených ctností, jakož i činnost života jeho, označovaly muže velikého, který hoden byl, aby slul *praotcem* vyvoleného národa. V jiném směru jeví se patriarcha Isák.

Kdežto Abraham vynikl činností, vynikl Isák *trpělivostí*.

Dvacet let musil čekati na dědice, ale Isák neustal v doufání a ve víře v Hospodina, modle se stále a horlivě,

až vyslyšel ho Hospodin a řekl jemu: „Dostaneš blížence a starší bude sloužiti mladšímu.“ A tak se i stalo.

Synové Isákovi.

Isák měl dva syny, blížence: prvorozený *Esau* (neb Edom, t. j. ryšavý) a druhý *Jakob* (držící patu), kteří když vzrostli, učiněn jest Esau oráčem a lovcem a Jakob pastýřem.

Stalo se pak, že Esau přišed z pole domů, hladem zemdlen jsa, uzřel Jakoba, an jí krmi z šočovice; i řekl jemu: „Dej mi z vaření toho, nebo jsem náramně zemdlen.“ Jemuž řekl Jakob: „Prodej mi za to prvorozenství své.“ (Bylo to právo, jímž prvorozený nastoupil veškero dědictví po otci a stal se hlavou rodiny, jemuž jako vladaři poddáni byli ostatní členové, kteří jen úděly obdrželi.)

Esau odpověděl: „Hle, umírám, k čemu tedy mi prvorozenství?“

I prodal Esau prvorozenství své a vzav krmi odešel málo si všímaje, že tak lehkomylně se zbavil práva svého.

Poučení. Esauovi podobají se ti, kdož sobě dobrodiní Božích neváží, schopností svých v mládí jak náleží neužívajíce a jich zanedbávající. v pozdějším pak věku pykají lehkomylností své.

Cesta Isákova.

Když se hlad rozmohl v zemi, odešel Isák k *Abimelechovi*, králi Filistinskému, do Gerary, odtud pak chtěl obrátiti se do Egypta, ale Hospodin se mu ukázal, řka: „Nesestupuj do Egypta, ale bydleti budeš v zemi, kterou tobě ukáži, a buď v ní pohostinu a budu s tebou a požehnám tobě.“ Zůstal tedy Isák v Geraře, a Hospodin požehnal mu, tak že obhacen a mocným učiněn jest; měl také stáda ovcí a skotův a čeledi velmi mnoho.

Pro tu příčinu závidíce mu Filistiné, zasypali všecky studnice, i sám Abimelech řekl Isákovi: „Odejdiž od nás, nebo mnohem mocnější než my učiněn jsi.“

Když odešel a vstoupil do *Bersabee* (na jižním pomezí), ukázal se mu opět Hospodin, řka: „Já jsem Bůh Abra-

hama, otce tvého, neboj se, neboť já s tebou jsem a požehnám tobě a rozmnožím potomstvo tvoje pro služebníka svého, Abrahama.“ Protož vzdělal tu Isák oltář a vzýváje jméno Hospodinovo, rozbil stan svůj.

Esau, jsa stár 40 let, pojal proti nařízení Božímu a proti vůli i u zármutku rodičů svých dvě chananejské ženy a tím také učinil se požehnání otcovského nehodným. Od Esaua pocházejí Edomité.

Požehnání Isákovo.

Po mnohých letech Isák sestárna, oslepl. I povolal Esaua, řka jemu: „Synu můj! vidíš, že jsem se sestaral a nevím dne smrti své; protož požehná tobě duše má, než umru. Prvé však jdi, vezmi zbraň, toul a lučiště a vyjdi do pole a uloviv zvěř, udělej mi krmi, jakou víš, že já miluji, a přines mi, abych pojedl.“

Uslyševši to Rebeka, která milovala více Jakoba než Esaua, řekla jemu: „Jda ke stádu, přines dva kozelce nejlepší, ať udělám krmi otci tvému, kterou když jísti bude, požehná tobě.“ I učinil tak Jakob. Když pak Rebeka připravila pokrm, přemluvila Jakoba, aby vydával se za Esaua; proto oblekši ho v šaty Esauovy a pokryvši ruce i nahý krk jeho kožkami, dala mu krmi, aby donesl otci svému. Isák pak tázal se ho: „Kdo jsi, synu můj?“ A odpověděl Jakob: „Jsem Esau, syn tvůj prvorozený, vezmi, jez a požehnej mi!“ Tu Isák omakav ruce i krk jeho, řekl: „Illas jistě Jakobův jest, ale ruce tyto jsou ruce Esauovy.“ A když pojedl, požehnal Jakobovi.

Ale brzy přišla lest Jakobova na jevo. Esau přišed domů, prosil za požehnání. Isák vida, že byl oklamán, sděsil se náramně; ale znamená v tom prst Boží, neodňal požehnání od Jakoba, nýbrž hnut jsa lkáním Esauovým i tomuto požehnal, ale menším požehnáním. Esau však zanevřel na bratra svého a hrozil, že ho zabije.

Poučení. Požehnání otcovo bylo u patriarchů nejen zvykem, jímž otec dítkám všeho dobra přál, ale i obřadem, jímž skládaje na

hlavu nejstaršího prvorozeného syna ruce, jemu dědictví a správu celé rodiny odevzdával.

Až podnes rodičové dobrým dítkám žehnají, prosíce Boha, aby jim všeho dobra a zdaru na zemi popřál. Bůh neoslyší hlasu toho a dobré dítky šťastnými na zemi činí, jak v IV. přikázání slibuje. Dobří synové váží sobě také požehnání rodičů, hledíce se ho státi hodnými bohulibým životem.

Jednání Rebečino není chvály hodno; bylať přílišnou láskou k Jakobovi zaslepena, a proto přišel i trest na ni, že dlouho musila postrádati milovaného svého syna. Také Jakobovi u Labana měřilo se touž měrou, jakouž on měřil bratru svému. Bůh ovšem to dopustil, aby na Jakoba přešlo požehnání otcovo, neboť Esau stal se ho nehodným již tím, že si ho nevážil a že sobě vzal manželku z dcer kananejských.

Isák bydlil ku konci života svého v Hebroně a zemřel v věku. umřel, když byl ještě před smrtí se dočkal toho, že se smířili oba bratři Esau a Jakob, kteří pak otce svého pochovali v jeskyni dvojité podlé Abrahama, otce jeho.

Poučení. Zdárné a dobré děti oslazují poslední dni života svých milých rodičův a ulehčují jim poslední hodinu, než i za hrobem pamatují na ně modlitbou.

§. 21. Život patriarchy Jakoba.

Jakob, aby ušel pomstě bratra svého Esaua, musil opustiti dům otcovský a dlouho žíti u vyhnanství.

Cesta Jakובה.

K radě matčině vypravil se Jakob do *Háran* v *Mesopotamii* k strýci svému *Labanovi*. Chud a opuštěn musil se vydati v krajinu neznámou a dalekou. Strach jej pojímal a bázeň naplňovala srdce jeho.

Na pouti své přišed po západu slunce na místo, kde chtěl přenocovati, vzal jeden z kamenů, které tu ležely, a položiv jej pod hlavu svou spal pod širým nebem. Ve snách pak viděl *řebrík stojící* na zemi a vrch jeho dotýkající se nebe, andělé pak Boží vstupovali a sestupovali po něm, a Hospodin stoje nejvýše, řekl jemu: „Já jsem Hospodin. Bůh

Abrahama a Isáka, otce tvého; zemi, na které spíš, tobě dám i pokolení tvému, a budou potomci tvoji rozšířeni jako prach země po všem světě a *požehnání budou v jednom z potomků tvých všickni národové země*: a budu strážce tvůj. kamkoli půjdeš, a přivedu tě zase do země této.“ Procitnuv ze sna Jakob zvolal: „V pravdě Hospodin jest na místě tomto!“ a vstav vzal kámen, který byl položil pod hlavu, a poliv jej olejem (zasvětil ho) nazval místo to *Bethel* (t. j. dům Boží).

Poučení Řebřík jest obraz *ochrany Boží*; vyobrazena tu ochrana a pomoc, již andělé strážní k rozkazu Božímu lidem poskytují. Zároveň pak jest i předobrazením zaslíbení Mesiášova, kteréžto jako nějaký řebřík mezi nebem a zemí spojuje Boha v nebi kralujícího s kleslým pokolením lidským na zemi. Že pak Bůh na řebřík spoléhá, vyznamenává, že hotov jest, sestoupiti a hříchem zrušené spojení s člověčenstvím obnoviti, a naznačuje tudíž budoucí vtělení Syna Božího, při čemž i andělé Boží činni byli. — Slova Hospodinova k Jakobovi jsou zaslíbení Mesiášské, předpovídající, že v jednom z potomků Jakobových spasení budou všickni lidé, totiž v *Ježíši Kristu*, který podle své lidské přirozenosti z pokolení Judova, syna Jakobova, pocházel.

Jakob u Labana.

Jakob přišed k Labanovi bydlil tam; plných 20 let věrně sloužil strýci svému, který však nevelmi laskavě k němu se měl a posléze ho i oklamal v umluvené mzdě. Jakob však pamětliv jsa provinění svého, vše trpělivě snášel, což se líbilo Hospodinu tak, že mu požehnal nadmíru na všelikém statku: i měl Jakob stáda mnohá. četnou čeleď, i velbloudy a osly. To však vzbudilo u Labana i u lakomých synů jeho závist takovou, že nevlídně měli se k Jakobovi.

Poučení. *Trpělivost a snášení křivd* bylo Jakobovi pokáním, aby odčinil vinu svou, proto mu také Bůh odpustil a jej odměnil. — I nám jest trpělivým snášením různých nehod za hříchy naše dostičiniti.

Jakobův návrat.

Jakob znamená zášť a nenávist Labanovu i synů jeho, ustanovil se na tom, že se vrátí do otčiny své. Ale ne-

učinil tak bez vůle Hospodinovy, který oznámil mu řka: „Navrať se do země otcův svých!“ I vzav tedy všecken statek svůj i stáda svá, vracel se k Isákovi, otci svému, do země Kananejské. Šly pak také s ním *Lia* a *Rachel*, dcery Labanovy, jeho manželky.

Toho času právě odešel Laban ku stříhání ovcí; třetího pak dne bylo mu zvěstováno, že by utíkal Jakob z domu jeho. Tu Laban sebrav čeled' svou, honil ho za sedm dní a dostihl ho na pohoří Galaadském. Než Hospodin ukázal se mu ve snách a řekl: „Varuj se, abys nic tvrdého nemluvil proti Jakobovi!“ Smířil se tedy Laban s Jakobem a učiniv s ním smlouvu i políbiv dítky jeho a dcery své, odešel do domu svého.

Zápas s andělem.

Smířen jsa s Labanem, přemýšlel Jakob na to, jak by se smířil i s bratrem svým Esauem, o němž se pravilo, že se 400 muži přichází proti němu. I bál se Jakob velmi a přestrašen jsa, rozdělil lid, kterýž s ním byl, na dva pluky, řka: „Jestliže by přišel Esau k jednomu pluku a pobil by jej, pluk druhý, který zadní jest, zachován bude.“ Pak modlil se, řka: „Bože otcův mých, Abrahama a Isáka, Hospodine, kterýž jsi mi řekl: Navrať se do země své a na místo zrození svého a dobře učiním tobě, vytrhni mne z ruky bratra mého Esaua, neboť se ho velmi bojím, aby snad přijda, nezabil mne.“

Tedy časně z rána ukázal se mu muž, který zápasil s ním a když viděl, že by ho přemoci nemohl, dotekl se žíly stehna jeho a hned uvadla. I řekl tedy k Jakobovi: „Pusť mne, nebo již vstupuje dennice.“ jenž odpověděl: „Nepustím tebe, leč mi požehnání dáš.“ Řekl tedy: „Které jest jméno tvé?“ odpověděl: „Jakob.“ Ale on řekl: „Nikoli nebude slouti jméno tvé Jakob, ale *Israel* (bojovník Boží). neboť poněvadž proti Bohu silen jsi, čím více lidí přemůžeš.“ Pak požehnal jemu na téměř místě, jež nazval Jakob *Fanuel* (tvář Boží) řka: „Viděl jsem Boha tváři v tvář, a spasena jest učiněna duše moje.“

Svatí Otcové znamenají v muži tom samého Syna Božího, jenž ve způsobě lidské s Jakobem zápasil, aby ho přesvědčil, že ani od Esaua, ani od jiných nepřátel přemožen nebude.

Slova poslední „*spasena jest duše má*“, znamenají: ačkoli jsem viděl Boha tváří v tvář, přece jsem nezemřel. Bylo totiž obecné mínění, že kdožkoli by Boha uzřel, bázní před jeho velebností na místě zemře. > ² *Gen.*

Smíření s Esauem.

Jakob chtěl dary obměkčiti tvrdé srdce Esauovo a odděliv z věcí, které měl nejlepší, poslal je bratru svému; potom rozdělil čeleď svou na dva pluky, sám jda napřed poklonil a schýlil se k zemi sedmkrát, když se blížil bratr jeho.

Neočekávanou laskavostí a pokorou bratrovou byl Esau pohnut, i šel jemu vstříc a objímal ho a líbaje ho plakal. Usmíření bratří vrátili se každý do svého místa; Esau do krajiny *Seirské*, Jakub pak do *Salemu*, kde vyzdvihl oltář a vzýval Boha Hospodina. Odtud odešel do Bethel a vzdělal tu oltář Bohu. Pak šel proti Efratě (Betlému), kde narodil se Benjamin; Ráchel však umřela a pochována jest na cestě k Betlému.

Poučení. Jako Jakob máme i my v každé nesnázi k Bohu na modlitbách se obracet: *Bůh jest rádce a pomocník náš.* „Když Bůh jest s námi, kdo proti nám?“

Pokorou a laskavostí nachýlí se srdce rozhněvané k smířlivosti.

§. 22. Život Josefův.

Josef v domě otcovském.

Jakob měl 12 synův, již byli: *Ruben, Simeon, Levi, Juda, Dan, Nephtali, Gad, Asser, Isachar, Sebulon, Josef a Benjamin.*

Nejhodnější z nich byl *Josef* a proto i otci Jakobovi nejmilejší. Bratří však nenáviděli ho, a když jedenkrát veliký hřích jejich vyjevil otci, aby se ho vícekrát nedopustili a z něho se polepšili, zjevnou zášť chovali proti němu.

Nenávist jejich zrostla ještě více, když Josef jim vypravoval sen, který měl. „Zdalo se mi“ — pravil — „že jsme

vázali snopy na poli, a jakoby povstal snop můj a stál a snopové vaši vůkol stojíce, klaněli se snopu mému.“ Odpověděli mu tedy bratři jeho: „Zdali králem naším budeš a zdali budeme poddáni panství tvému?“ Ještě jiný sen měl, jejž vypravoval bratřím, řka: „Zdalo se mi, jakoby slunce, měsíc a jedenácte hvězd se mi klanělo.“ Rozhněvali se tedy bratři na něho velmi, otec pak mlče, tu věc rozjímal, že snad Bůh Josefa k velikým věcem povolal.

Poučení. *Zášť* a *nenávisť* jsou ošklivé hříchy samy v sobě i v následcích svých.

Poklesky jiných mají se vyjeviti jen těm, již povolání jsou, aby je pokárali a napravili. — Nebyla to pýcha, že Josef sny bratřím vypravoval, nebo sám nevěděl, co by znamenaly.

Josef od bratří prodán.

Jednou bratři Josefovi pasouce stáda, zdržovali se v Sichemu. I řekl Jakob k Josefovi: „Jdi a viz, všecko-li šťastně se děje při bratřích tvých a při stádech.“ Josef poslechl a šel.

Vidouce jej bratři přicházejícího z daleka mluvili vespolek: „Hle, snář přichází, zabijme ho! a tehdáž ukáže se, co mu prospějí snové jeho.“ Ale nejstarší, Ruben, chtěje jej vyprostiti z rukou jejich, pravil: „Neprolévejte krve jeho, ale uvrzte jej raději do cisterny (hluboké, vyschlé studně, odtud hodlal jej vytáhnouti a vrátiti otci)!“

Když přišel Josef k bratřím, tito svlekli s něho sukni pestrou, kterou mu otec daroval, a spustili jej do cisterny. Sedíce pak, aby jedli chléb, užřeli cizí kupce přicházející z Galaadu na cestě do Egypta. Tehdy řekl Juda: „Což nám prospěje, zabijeme-li bratra svého; lépe jest, aby byl prodán kupcům těm.“ Povolili bratři řečem jeho a vytáhše Josefa z cisterny, prodali ho Ismaelským kupcům za 20 stříbrných, kteří odvedli ho do Egypta.

Ruben, kterýž byl vzdálen a o věci té nevěděl, vrátiv se k cisterně a nenalezna tam pacholete, roztrhl roucho

své (na znamení zármutku — obyčej to židovský) a jda k bratřím, řekl: „Pacholete není viděti a já kam půjdu?“ Ale ostatní bratři, aby zakryli před otcem hanebný zločin svůj, vzavše sukni Josefovou, v krvi kozelce ji zmočili a poslavše ji otcí, pravili: „Tu jsme našli, pohleď, jest-li sukne syna tvého čili nic?“ Kterou když poznal otec, roztrhl roucho a pláče syna svého, nedal se utišiti.

Poučení. Na bratřích Josefových jest viděti, *kam vede závist*, z níž jako z mohutného zdroje prýští se četní a velcí hříchové.

Jednání Rubenovo ukazuje sice dobré srdce, ale on neměl odvahy, aby se bratřím zřejmě opřel; — jemu se podobají ti, kdo ze strachu před lidmi bojí se dobro činiti nebo zlo zameziti.

Josef v domě Putifarově.

V Egyptě byl Josef od kupců prodán *Putifarovi*, náčelníku strážného vojska faraonova (králova). Hospodin byl s ním a vše, co činil, ku prospěchu přivedl. Pro moudrost svou a spojenou s ní skromnost a věrnost došel brzy milosti u pána svého, který představil jej domu svému.

Avšak šťastný pobyt Josefův v domě Putifarově netrval dlouho a bylo mu souzeno, aby trpkou zkouškou připravil se k účelům, jež Hospodin již skrze sny mu byl naznačil.

Požívaje náklonnosti a přízně pána svého, měl příčiny dosti, aby varoval se nešlechtné ženy Putifarovy, kteráž s počátku také přízeň svou k němu jevila; ale shledavši v něm jinocha bohobojného, počala jej pronásledovati, až konečně nemohouc oblomiti pevnou vůli jeho, aby jednal proti vůli Hospodinově a ode ctnosti odstoupil, obžalovala jej nevinného z nevěrnosti u Putifara, manžela svého, a ten uvěřiv jí, rozhněval se a dal jej do žaláře, kde vězňové královští ostříhání byli.

Poučení. Josef volil raději trpěti, než aby se byl dopustil hříchu; lépe jest trpěti při dobrém svědomí, než v hříchu se radovati.

Josef v žaláři.

I u vězení Hospodin byl s Josefem a dal mu milost, že našel u vrchního žalářníka, kterýž učinil jej dozorcem nad.

druhými vězni. Josef však nepřestal i k těmto nešťastným vlídně a laskavě se míti, proto byl od nich zase ctěn a milován.

Přihodilo se pak toho času, že nejvyšší číšník a správce nad pekaři královskými, provinivše se proti pánu svému, uvrženi jsou do žaláře, v němž byl i Josef.

Jednou Josef vešel k nim z rána uzřel je smutny, i tázal se jich: „Proč smutna jest tvář vaše?“ I odpověděli jemu: „Sen jsme měli, a není, kdo by nám ho vyložil.“ Řekl tedy k nim Josef: „Zdali výklad pravý nestává se leč vnuknutím Božím? Povězte mi, co se vám zdálo!“ Ti pak vypravovali sny své.

Vypravoval tedy první číšník sen svůj a pravil: „Viděl jsem před sebou vinný kmen, na něm byly tři révy, kteréž znenáhla v pupence rostly a po květu v hrozny dozrávaly; a koflík Faraonův byl v ruce mé: vzal jsem tedy hrozny a vytlačiv je do koflíku, podal jsem Faraonovi.“ Odpověděl jemu Josef: „Tento je výklad snu: Tři révy jsou ještě tři dni, po kterých vzpomene Farao služby tvé a navrátí tebe k úřadu předešlému, a budeš mu podávati koflík jako jsi prve činíval; toliko pamatuj na mne, až ti dobře bude, abys pohnul Faraona, by vyvedl mne z tohoto žaláře.“

Vida správce nad pekaři, že Josef moudře sen vyložil, řekl: „Zdálo se mi, že jsem měl tři koše na hlavě a v koši vrchním nesl jsem všeliké pokrmy, které se strojí řemeslem pekařským, a ptáci přilétali a zobali z něho.“ Odvětil mu Josef: „Tři koše jsou tři dni, po nichž odejme Farao hlavu tvou a oběsí tě na kříži, a budou trhati ptáci tělo tvé.“

I stalo se tak, jak Josef předpověděl, ale vrchní číšník, když mu dobře bylo, nevzpomněl Josefa více.

Poučení. Bůh nevinného člověka, byť i mnoho musil trpěti od zlých lidí, neopouští a nevinnost jeho, byť ne hned, časem zajisté přivede na světlo. Nevděčný číšník zapomněl na Josefa. Tak ovšem činí jen lidé nevděční, když jim štěstí přeje, zapomínají na dobrodince své. — *Nevděk* jest ohavnost Bohu i lidem protivná.

Sny samy o sobě nemají žádného významu, než Bůh i snů může užiti k záměrům svým, ježto osudy lidské jsou v rukou Božích, na něž Bůh rozličným způsobem (tedy i snem) člověka pozorna činiti může.

Josef povýšen.

Josef zůstal ještě dvě léta v žaláři. Důvěra jeho v Hospodina tím neklesla, ano čím více bylo mu strádati, tím pevněji doufal v pomoc Boží. Tiše a bez reptání snášel tíži svého vězení.

Stalo se po dvou letech, že také Faraó měl sen. Zdálo se mu, že stojí nad řekou, z kteréž vystupovalo sedm krav pěkných a tučných, po nich vycházelo sedm šeredných a hubených. A aj! tyto pozřely ony, jejichž divná krása a tučnost těla byla. I procitl Faraó. A opět usnuv měl druhý sen: Sedm klasů vyrostlo na stěble jednom plných a krásných, jiných také tolik tenkých a rzí zkažených, šírajících všecku krásu prvých. Procitl Faraó a bylo ráno. Strachem se zhroziv poslal ke všem hadačům egyptským a mudrcům, ale nebylo nikoho, kdo by mu sny vyložil.

Tedy rozpomenuv se úředník nadčíšník na Josefa, pověděl o něm Faraonovi, který ihned rozkázal, aby přivedli Josefa z žaláře a postavili před něj. A když tak učinili, vypravoval mu Faraó, co se mu zdálo. Odpověděl mu Josef: „Sen králův jednotejný jest: co Bůh činiti bude, to oznámil Faraonovi: Sedm krav pěkných a sedm klasů plných — sedm let úrody jest, sedm také krav hubených a sedm klasů bezzrnných jest sedm let hladu, který po sedmi letech úrodných nastane. A proto nechť opatří král muže moudrého a ustanoví ho nad zemí egyptskou, který by pátý díl vsí úrody shromáždil do obilnic, aby Egypt byl zásoben po sedm let hladu, který přijde naň.“

I líbila se rada ta Faraonovi i všechněm dvořanům jeho, jimž řekl Faraó: „Zdaliž najdeme muže takového, který by byl pln ducha Božího?“ A obrátiv se k Josefovi pravil: „Ponevadž Bůh ukázal tobě všecko, co jsi mluvil, zdali mou-

dřejišho tebe budeme moci najíti? Budiž představen domu mému a k rozkazu úst tvých všecken lid poslouchati bude; královskou toliko stolicí převyším tebe.“ A sňav prsten s ruky své dal ho na ruku jeho a oblekl ho v roucho kmentové a vložil zlatý řetěz na hrdlo jeho. Také rozkázal, aby všickni před ním se klaněli a znali, že jest ustanoven nade vší zemí egyptskou i nazval jej jazykem egyptským zakladatelem života. Třicet let stár byl Josef, když stál před obličejem Faraonovým. . . .

Poučení. Josef ve svém utrpení a povýšení jest šestým věrným obrazem čili nástinem Ježíše Krista. Josef byl miláčkem otce svého, Kristus jest milý Syn Otce nebeského. Josef byl od bratří nenáviděn a ze závisti stíhán, nejnak i Kristus od židů; Josef prodán za 20, Kristus za 30 stříbrných. Josef na křivé svědectví odsouzen strádal v žaláři mezi dvěma zločinci, z nichžto jeden dosáhl milosti, kdežto druhý byl utracen.

Podobným způsobem ponížil Kristus sama sebe, vzav na se tvář služebníka a za křivou obžalobu odsouzen byv k smrti, visel na kříži mezi dvěma zločinci, z nichžto jeden došel milosti, druhý pak pro nekajicnost zavržen byl. Jako Josef cestou utrpení dosáhl povýšení a zemi od zahynutí hladem osvobodil: podobně i Kristus svým z mrtvýchvstáním a na nebevstoupením povýšen byv, obdržel všelikou moc na nebi i na zemi a učiněn jest původcem osvobození pokolení lidského od věčné smrti.

§. 23. Bratři Josefovi putují do Egypta.

Prvá cesta.

Stalo se vše, jak Josef předpověděl. Bylo nejprve sedm let úrody a hojnost obilí, tak že z přebytku naplněny byly mnohé obilnice; na to přišlo sedm let nedostatku, a hlad se rozmohl po vší zemi. Když pak volal lid k Faraonovi, žádaje pokrmu, odpověděl tento: „Jděte k Josefovi, a cožkoli vám řekne, učiňte!“ I otevřel Josef obilnice a prodával Egyptanům. Také ze sousedních krajin přicházeli lidé do Egypta, aby kupovali obilí.

Uslyšev o tom Jakob, řekl k synům svým: „Sestupte do Egypta a nakupte potřebných věcí, abychom nezhyuli

nedostatkem.“ Seštopilo tedy deset bratří Josefových do Egypta, jen *Benjamin*, nejmladší, držen jest doma od otce, aby se mu na cestě nic zlého nepříhodilo.

Když bratři přišedše před Josefa, poklonu mu učinili, poznal je a přísně mluvil k nim jako k cizím, táže se jich: „Odkud jste přišli?“ Kteřížto nepoznavše ho, odpověděli: „Ze země Kananejské přicházíme nakoupit věcí potřebných k živnosti.“ I řekl jim Josef: „Vyzvědači jste a přišli jste, abyste zhlédli neopevněná místa země této.“ Tito pak ulekše se, odpověděli: „Není, pane, tak; ale služebníci tvoji přišli, aby nakoupili pokrmů. Dvanácte jest nás bratří, služebníků tvých, synů muže jednoho v zemi Kananejské, nejmladší s otcem doma jest, druhý není na živě.“ I odpověděl Josef na oko s velikou přísností: „To jest, co jsem mluvil: vyzvědači jste a nevyjdete odtud, dokud nepřijde bratr váš nejmladší. Pošlete ze sebe jednoho, ať přivede ho; ostatní budete u vězení, dokud se nezkusí, pravda-li jest či lež, co jste pravili.“

Dal je tedy do žaláře na tři dni; třetího pak dne propustiv je, řekl: „Učiňte, co jsem pověděl: jeden z vás zůstane v zástavě; ostatní pak odejděte a doneste obilí do domů svých a bratra svého nejmladšího přiveďte ke mně, abych zkusil řeči vašich.“ Pak rozkázal služebníkům, aby naplnili pytle jejich obilím a vložili peníze do jednoho každého z pytlíků jejich a nad to aby dali jim pokrmy na cestu; *Simeona* pak dal svázati před nimi.

Tedy vloživše obilí na osly své, brali se odtud k otci svému do země Kananejské a přišedše vypravovali všecko, co se jim přihodilo.

Josef se měl tvrdě a přísně k bratrům svým, protože chtěl, aby poznali hřích svůj a zaslouženým trestem se polepšili. Přísným býti jest často i povinností; proto rodičové a učitelé musí mnohdy užiti přísných slov, někdy i citelného trestu, aby chybující dítky od dalšího hřešení odvrátili. „Kde není kázně, tu není bázně.“

Druhá cesta.

Hlad čím dále tím více se vzmáhal a zásoby z Egypta přinesené brzy byly vyčerpány. Poslal tedy Jakob syny své

po druhé do Egypta. Tu pravil Juda k otci: „Nevstoupíme před tvář onoho muže v Egyptě, leč přivedeme nejmladšího bratra svého s sebou. Propuť Benjamin s námi.“ Nechtěl Jakob učiniti tak, obávaje se o svého miláčka, ale Juda zaručiv se za něj, řekl: „Já pod ochranu vezmu ho, z ruky mé vyhledávej ho.“ Tedy propustiv Jakob i Benjamin rozkázal, aby z nejlepších užitků země dary vypravše, donesli správci země Egyptské.

A oni učinivše tak, sestoupili po druhé do Egypta a postavili se před Josefa, který, uviděv je a Benjamin, rozkázal úředníku domu svého, aby k nim přiveden byl Simeon a pak aby ustrojeny byly jim hody; a uzřev Benjamin zvolal radostí: „Tento-li jest bratr váš nejmladší, o němž jste mi vypravovali? Bůh smiluj se nad tebou, synu můj!“ A pohnut jsa v nitru svém počal slzeti, a vešed do pokoje svého, plakal tam.

Vyšed opět rozkázal přinášeti jídla. A když se předkládalo, seděli bratři před ním, prvorozený až do nejmladšího, každý podle věku svého. I divili se tomu náramně. Ze všech bratří nejvíce Josef předkládal sám Benjaminovi.

Zkouška bratří.

Josef chtěje zkusiti bratří svých, zdali napraveno srdce jejich, podrobil je ještě zkoušce, rozkázav služebníkům svým, aby naplnili pytle jejich obilím, do pytle Benjaminova aby vložen byl stříbrný koflík jeho. A když přišlo ráno, propustil je. Oni pak vyšedše z města, odešli maličko.

Tedy Josef povolav úředníka domu svého, řekl: „Hoň muže ty a dohoně je, rci: Proč jste se odplatili zlým za dobré? Koflík, jejž jste vzali, ten jest, z kterého pije pán můj.“

Úředník dostihnuv jich, mluvil, jak mu bylo rozkázáno. I odpověděli bratři: „Kterak to možno, abychom ukradli z domu pána tvého zlato nebo stříbro? U kteréhožkoli nalezen bude koflík, ať umře, a my také budeme otroci pána tvého.“ A složivše pytle, rozvázali je, a aj! v pytli Benjamin-

nově nalezen jest koflík. A když se vrátili, roztrhše roucha svá a přistoupivše před Josefa, padli všickni na zemi, řkouce: „Bůh našel nepravost na služebnících tvých. hle! všickni chceme býti otroci pána svého.“ Odpověděl Josef: „Odstup to ode mne, abych tak učinil! Kdo vzal koflík, ten ať jest otrokem mým, vy pak odejděte svobodni.“ Přistoupiv tedy Juda blíže řekl: „Duše otcova spojena jest s duší tohoto pacholete; přijdeme-li k otci, a uzří-li, že není ho mezi námi, umře a uvedeme šediny jeho před časem do hrobu. Já sám jsem ho k své víře přijal (za něho se zaručil), já zůstanu tedy otrokem na místě pacholete, a pachole ať vrátí se s bratry k otci svému.“

P o u č e n í. Touto zkouškou poznali bratří Josefovi, jak bolestno jest, trpěti bez viny.

Josef dává se poznati.

Josef vida, že napraveno jest srdce bratří jeho, nemohl se déle zdržeti a dal se jim poznati. Rozkázav tedy, aby všickni cizí vyšli ven, pozdvihl hlasu svého a s pláčem pravil: „Já jsem Josef, bratr váš!“ Na ta slova nemohli ani odpověděti bratří jeho, strachem přílišným jsouce poraženi. Tedy Josef přiblíživ se, co nejvlídněji řekl jim: »Přistupte ke mně, ani sobě stěžujte, že jste mne prodali do těchto krajin, nebo pro zachování vaše povolal mne Bůh před vámi do Egypta, ne vaší radou, ale vůlí Boží poslán jsem byl sem. Nyní však jděte a přiveďte sem otce a budete bydleti v zemi Gessenské blízko při mně!“ A objímaje bratra Benjamína plakal, i políbil všechny bratry své a hojně je obdařiv, propustil je.

P o u č e n í. Josef jest také zde obrazem Ježíše Krista. Vida, že bratří jeho se polepšili, nejen odpouští jim provinění jejich a zapomíná příkoří sobě učiněného, ale obsypává je i důkazy té největší něžnosti. I Ježíš Kristus na kříži ještě odpouští svým nepřátelům a za ně se modlí, slovy: „Odpusť jim, Otče, neb nevědí, co činí!“ Totéž má činiti člověk šlechetný a velikomyslný, nejen že má odpouštěti, ale za zlé dobrým se odměňovati.

§. 24. Poslední doby života Jakobova a Josefova.

Jakob se stěhuje do Egypta.

Bratři Josefovi vrátivše se do země Kananejské, vypravovali otci svému o Josefovi. Uslyšev to Jakob, jakoby z těžkého sna procítl, okřál duch jeho, a pln radosti zvolal: „Dosti mi jest, živ-li jest syn můj, Josef; půjdu a uzřím ho prve, než umru.“

Také Hospodin oznámil Jakobovi, aby sestoupil do Egypta; proto nemeškal a odebral se tam i s čeledí svou (počtem 67 duší). Poslal pak Jakob Judu před sebou k Josefovi, kterýž zapřáh vůz svůj, jel vstříc otci svému a uzřev jej, padl na šíji jeho a plakal. I řekl otec: „Již rád umru, že jsem uzřel tvář tvou a živého tebe zůstavuji.“

Po radostném tomto setkání předvedl Josef otce i bratry před Faraona, který daroval jim zemi *Gessenskou* (východní část Egypta) k obývání, a oni vešedše do ní, bydlili tam.

Poučení. Josef jest tu nejkrásnějším *příkladem synovské lásky*. Ač byl prvním mužem po Faraonovi, nestyděl se za nízký stav otce svého a bratří svých, i před králem k nim se znal, za ně prosil, o otce ve vysokém stáří jeho nejpečlivěji i o bratry své bratrsky se staral. Blaze synu, který tak si váží rodičův, jako činil Josef Egyptský!

Smrt Jakobova.

Jakob žil v Egyptě, v zemi Gessenské, ještě sedmnácte let. Když tušil, že by měl brzo již umříti, povolal Josefa a jeho dva syny *Efraima* a *Manassesa* a pravil jim: „Hle, umírám! Bůh bude s vámi a přivede vás zase do země otců vašich!“ Potom povolav jednoho každého ze synů svých zvláště, žehnal jim. K Judovi pak pravil: „*Nebude odňata berla od Judy, dokavad nepřijde, který má poslán býti, a On bude očekávání národů.*“ (Proroctví o Messiáši.) Konečně žádal ještě, aby ho pochovali v zemi otců jeho. A to když řekl, umřel u věku 147 let. Což když uzřel Josef, padl na tvář jeho, pláče a líbaje ho. I kázal pomazati tělo jeho vonnými mastmi a pochovav ho v průvodu bratří svých v údolí Mambre v zemi Kananejské, vrátil se opět do Egypta.

Poučení. Jako Josef milují dobré děti rodiče své až do smrti, po smrti pak plní pečlivě poslední jejich vůli a přání.

Tichá a šťastná byla smrt Jakobova. Přísloví dí: „Jaký život, taková smrt.“

Smrt Josefova.

Josef zůstal v důstojenství, ku kterému ho Bůh povýšil, v službě Faraonově až do konce života svého. Znamenaje, že i dnové jeho ku konci se chýlí, povolav bratří svých, žádal je snažně, aby jemu učinili, jakož on učinil otci svému, řka: „Po smrti mé navštíví vás sice Bůh, ale vyvede vás ze země této do země, kterou přislíbil Abrahamovi, Isákovi a Jakobovi, otcům našim. Vy pak vynesete i kosti mé s sebou z místa tohoto.“ Potom vyplniv 110 let, umřel. Tělo jeho bylo pomazáno (balsamováno po způsobu Egyptanů) a vloženo jest do rakve v Egyptě.

Poznámka. Dvanácte synů Jakobových představuje nám 12 apoštolů Páně. Tak jak od synů Jakobových pocházel veškeren vyvolený národ israelský, tak všickni pravověrní křesťané zrozeni jsou duchovně od sv. apoštolů, jimiž židé a pohané obráceni a do církve svaté přijati byli. Protož slove církev také apoštolská.

Poučení. Život Josefův jest důkazem, že *nad lidmi vládne prozřetelnost Boží*, která byť i připustila, aby lidé delší dobu strádali a trpěli, konečně přece vše k jejich dobru obrací.

§. 25. Trpělivý Job.

Za času strádání Israelitů v porobě Egyptské žil muž v zemi *Husské*, části to pusté Arabie mezi Edomskou a Chaldejskou krajinou, jménem *Job*, jsa bohat stády mnohými i statky a čeledí četnou. Klaněje se jedinému Bohu pravému, ctnostně žil a boje se Boha vystříhal se zlého. Bůh však dopustiv na něho mnohé bídy a neštěstí veliká a chtěje jeho ctnosti zkusiti, podrobil jej zkoušce, aby jeho příkladem i jiných lidí poučil. Když však ve zkoušce té dokázal věrnost, udělil mu Bůh tím slavnější odplaty.

Jednoho dne, když synové a dcery jeho jedli a pili v domě bratra svého prvorozeného, přišel posel k Jobovi řka: „Voli orali a oslice se pásly podlé nich, ale nepřátelé přišli

a zajali všecko a služebníky zabili mečem, a utekl jsem já sám jediný, abych oznámil tobě.“ A když on ještě mluvil, přišel druhý a řekl: „Oheň Boží spadl s nebe a udeřiv do ovec a služebníků, zabil je.“ A opět jiný přišed, řekl: „Chaldeové připadli na velbloudy a zabili je.“ ~~A opět jiný přišed, řekl: „Chaldeové připadli na velbloudy a zabili je.“~~ A sotva tento domluvil, přišel jiný posel a zvěštoval mu, řka: „Synové a dcery tvé hodovali v domě bratra svého prvorozeného, než náhle povstal prudký vítr a udeřil na čtyři úhly domu, kterýž padnuv zasul děti tvé; i zemřely.“

Job uslyšev všecko toto neštěstí, roztrhl roucho své a padnuv na zemi poklonil se, řka: „*Hospodin dal, Hospodin vzal, budiž jméno Hospodinovo pochváleno!*“

Potom Job raněn jest i nemocí velmi zlou, tak že vyvržen vně domu ležel. I přišli manželka a tři přátelé jeho (Elifaz, Baldad a Sofar), vytýkajíce mu, že pro nepravosti tresce jej Hospodin.

Job hájil nevinu svou a pln odhodlanosti zvolal: „Byť i Hospodin usmrtil mne, nepřestanu v něho doufati. *Vím, že Vykupitel můj živ jest, a že poslední den ze země vstanu a budu oblečen v kůži svou a v těle mém uzřím Boha svého.*“ I přestali muži ti odpovídati Jobovi, on pak modlil se za ně Hospodinu. Hospodin však vida trpělivost jeho, vrátil mu všecko dvojnásob a měl sedm synův a tři dcery.

Potom byl Job živ 140 let a viděl syny synů svých až do čtvrtého pokolení.

Poučení. Job jest sedmým obrazem trpícího a modlícího se Spasitele v Getsemanské zahradě, ale i skvělým příkladem pevné důvěry v Boha. Bůh navštěvuje spravedlivého strastmi a protivenstvím, aby ctností jeho zkusil a je vytríbil. „Koho Bůh miluje, toho křížkem navštěvuje.“

Doba třetí

(od r. 1930 před Kr. až do narození P. J.)

líčí

**vedení, velikost, slávu a nenáhlý úpadek národu
israelského a sluje dobou Mojžíšovou.**

Doba tato sluje *dobou Mojžíšovou*, ježto hlavní osobou této doby jest *Mojžíš*. Rozvrhuje se doba ta **na 7 menších občasí**, která líčí

1. *bydlení synův Israelských v Egyptě,*
2. *život Mojžíšův a bydlení synův Israelských na poušti,*
3. *vejítí do země zaslíbené a opanování jí,*
4. *panování králů,*
5. *rozpadnutí se říše,*
6. *čas zajetí a*
7. *čas po zajetí.*

Občasí prvé.

(Od r. 1930—1500 př. Kr.)

§. 26. Bydlení synův Israelských v Egyptě.

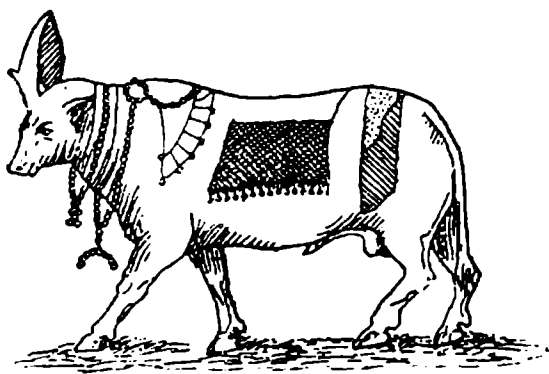
Bůh vyvolil národ israelský, aby podle zaslíbení Božích skrze něj spaseni byli všickni národové světa.

K tomuto velikému úkolu bylo potřebí, aby národ ten, posud pastuší čili kočovný, byl patřičně vzdělán a přispůsoben: proto uvedl jej Bůh do Egypta, nebo nebylo k tomu za tehdejší doby příhodnější země nad Egypt, země to mezi Středozezemím a Rudým mořem a pustinou Saharskou. Egypt v písmě sv. sluje *Mezraim*. Děлил pak se v dolní, střední

a horní; východní část dolního Egypta jmenuje se *Gessen* čili *Gosen* a byla bydlištěm Israelitův.

Egyptané vynikali nad jiné tehdejší národy znamenitou vzdělaností: znali se ve stavitelství, malířství, hvězdářství; také měli písmo *hieroglyfy* zvané; rozsáhlý obchod a všeho druhu řemesla tam kvetly.

Takto dána byla Israelitům příležitost, aby vzdělanost Egyptskou si přisvojili. Aby však Israelité, vzdělávající se od Egyptanů zároveň v jejich hnusné modlářství neupadli, řídil Bůh podle moudrosti a prozřetelnosti své osudy jejich tak, že Faraoové, králové Egyptští, velice je utiskovali, čímž se

Obr. 1. Hapi (Apis).

stalo, že Israelité majíce v nenávisti své utiskovatele, nejen jejich zvyků bedlivě se střežili, ale také tím pevněji víry své v jediného Boha se přidržovali.

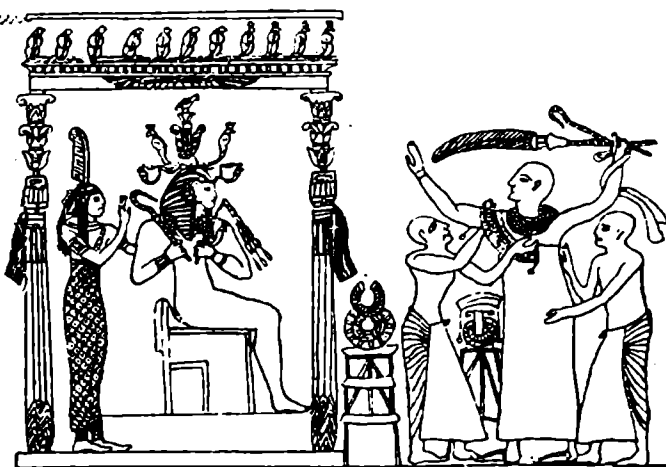
Poznámka. Náboženství Egyptanů zakládalo se na ctění přírodních sil, které se lidu představovaly v podobě zvířat. *Osiris* a *Isis* byli u nich nejslavnější bohové. Zvláštním rázem Egyptského náboženství byla úcta posvátných zvířat a bylin.

Po celé zemi byli u veliké úctě pták *Fenix* a býk *Hapi* (Apis). O Fenixovi se vyprávělo, že přichází každých pět set let do Egypta a v chrámě boha Slunce se usazuje a v hnízdě vystavěném z myrrhy a jiného vonného dříví se spaluje, by pak omladnuv vlastním popelem, vrátil se do vlasti své zpět. — Býk Hapi byl nejposvátnějším zvířetem, jsa považován za ducha Osirova. Byl to černý býk, mající na čele bílý trojhran a na hřbetě obraz orla. Tolikéž pták *Ibis*, kočka, krokodil a jiná zvířata byla posvátna Egyptanům. Velice dbali o zachování mrtvol, domnívající se, že život na onom světě od stavu mrtvoly závisí, a proto se snažili co nejdéle je udržeti. Odtud balsamování mrtvol.

Smutný osud Israelitův.

Hned po smrti Josefově a po smrti Faraona, příznivce jeho, počali Faraonové utiskovati syny Israelské, vidouce, že se rozmáhají v úrodné krajině Gessenské; proto mnohá břemena na ně ukládali, nutíce je k těžké práci v cihelnách a při stavbách.

Než přese všechno utiskování rozmnožili se Israelité tak, že za 430 let pobytu v Egyptě vzrostli až na půl třetího milionu lidí. Toho ulekl se Farao (*Menefta*, nástupce Ramesse-

Obr. 2. Uvedení v státní veleúřad.

sův) a řekl k lidu svému: „Hle, lid synův Israelských jest mnohý a silnější nad nás. Pojďme, potlačme jej, aby snad nerozmohl se, a kdyby zdvihla se proti nám válka, aby se nepřipojil k nepřátelům našim a bojem nás přemoha, vyšel by ze země.“ Ustanovil tedy nad nimi úředníky robot, aby je trápili břemeny a utiskovali je těžkou polní prací. Také rozkázal všemu lidu svému, řka: „Cožkoli mužského se narodí, do řeky uvrzte.“

Poučení. Prozřetelnost Boží jeví se nejen u jednotlivých lidí, nýbrž i u celých národů. Jako Bůh dopustil na lid Israelský utiskování, aby chráněn byl od modlářství a v pravé víře se utvrdil: tak někdy sesílá i na veškerý národ trest, na př. útisk nepřátelský a jiné nehody, aby k polepšení byl přiveden, nebo aby ho od jiného zla uchránil.

Občasí druhé.

(Od r. 1500—1431 př. Kr.)

§ 27. Život Mojžíšův a bydlení synův Israelských na poušti.

Mojžíšovo narození a vychování. (R. 1577 př. Kr.)

Toho času, kdy Farao rozkázal, aby cožkoli mužského se narodí u Israelských, uvrženo bylo do řeky, matka jedna hebrejská v Egyptě z pokolení Levi jménem *Jochabet*, provdaná po *Amrama*, měla synáčka, jehož z lásky mateřské skrývala po tři měsíce. Nemohouc pak déle ho tajiti, vzala ošitku ze sítí a vymazavši ji smolou a vloživši do ní nemluvnátko, vysadila je v rákosí v řece Nilu. Za tím stála z daleka sestra jeho *Maria*, pozorujíc, co se s ním bude dítí.

A hle! tu dcera Faraonova sestupovala k vodě a služebnice její chodily po břehu řeky. Uzřevši ošitku v rákosí, poslala jednu ze služebnic svých, a když ta ji přinesla, otevřevši a uviděvši pacholátko, ano pláče, slitovala se nad ním, řkouc: „Z dětí hebrejských jest toto!“ A přiblíživši se sestra dítěte, řekla: „Chceš-li, ať jdu a povolám tobě ženy hebrejské, kteráž by odchovati měla nemluvnátko?“ Jíž odpověděla dcera Faraonova: „Jdi jen a učiň, jak jsi pravila!“ S radostí tedy pospíchala dívka a přivedla matku svou, již řekla dcera Faraonova: „Vezmi pachole toto a odchovej mi je, já dám tobě mzdu tvou!“

Přijavši tedy žena pachole chovala je, a když dorostlo, dala je dceři Faraonově, kteráž nazvala je *Mojžíš* (t. j. z vody vytažený) a dala jej cvičiti ve vši moudrosti egyptské.

Poučení. Mojžíšovo zachování jest obrazem zachování dítěte Ježíše, zároveň také důkazem, *jak podivné jsou cesty prozřetelnosti Boží.*

Krásné jednání dcery Faraonovy jest příkladem laskavé útrpnosti s těmi, kdož pomoci zbavení a opuštění jsou.

Útěk Mojžíšův.

Mojžíš jsa od Hospodina za vysvoboditele a vůdce národu vyvoleného ustanoven, přišel řízením Božím na dvůr

královský, aby tam nabyl vzdělání, ku svému vznešenému úkolu velepotřebného. Maje již dosti spůsobilosti, musil opustiti dvůr královský a jíti na místo, kde Bůh sám úkol ten veliký naň vložiti chtěl.

Stalo se, že vyšel Mojžíš, maje věku svého 40 let, k bratřím svým, synům Israelským: i viděl muže egyptského, an mrská jednoho z hebrejských bratří jeho. Vida bezpráví toto a dojat útliskem bratří zastal se rodáka svého, a přílišnou horlivostí uchvácen jsa, usmrtil Egyptana a skryl ho v písku.

Uslyšev o tom Farao, hledal Mojžíše zabiti, protož Mojžíš utíkáje před tváří Faraonovou, šel do země *Madianské* (na poloostrově Sinajském v Arabii), kdežto přijal ho *Jetro*, kníže Madianské. Tu pobyl 40 let, pase ovce a pojal dceru jeho Sefor za manželku.

Poučení. Dobře jest ujímati se utiskovaných, ale horlivost pro dobro musí býti prázdná *vší vášnivosti* a přehlivosti, která bývá příčinou skutků nerozvážených.

Povolání Mojžíšovo.

Mojžíš pásal ovce Jetra, testě svého, a když jednou hnal stádo do vnitř pouště, přišed k hoře *Horebu*, viděl keř, že by hořel a neshořel. Šel tedy blíže, aby pozoroval toto vidění, a když se blížil k místu tomu, slyšel hlas volající: „Nepřibližuj se sem; zuj obuv s nohou svých, nebo to místo, na kterém stojíš, svaté jest.“ I zakryl Mojžíš tvář svou, a hlas volal dále: „Já jsem *Hospodin*, Bůh otců tvých, i viděl jsem trápení lidu svého v Egyptě a proto sestoupil jsem, abych vysvobodil je ze země té a uvedl je do země mlékem a medem tekoucí. A pošli tebe k Faraonovi, abys vyvedl lid můj, syny Israelské, z Egypta.“ I řekl Mojžíš: „Kdož jsem já, abych vyvedl syny Israelské z Egypta?“ Tedy řekl mu Hospodin: „Já budu s tebou, a na důkaz toho budeš činiti pomocí mou zázraky.“ A když Mojžíš, maje se za nehodna tohoto povolání, počal se opět vymlouvat, že není dosti výmluvným, řekl mu Hospodin: „Já budu s tebou a naučím tebe. co bys mluvil.

A aj! *Aron*, bratr tvůj, vychází tobě vstříc, ten bude za tebe mluvit k lidu a bude tobě za ústa: ty pak budeš jemu v tom, což Bohu přísluší. Hůl také tuto vezmi v ruku svou, kterou činiti budeš znamení.“

Rozžehnav se tedy Mojžíš s Jetrem, šel do Egypta, jsa v 80 letech. Potkav Arona, staršího bratra svého, šli spolu a shromáždili všecky starosty synův Israelských, jimž Aron mluvil všecka slova, kteráž pravil Hospodin k Mojžíši, a činili znamení před lidem a lid uvěřil jim. Synové pak Israelští uslyševše, že by Hospodin vzhlédl na trápení jejich, sklonivše hlavy své vzývali jméno Hospodinovo.

Poučení. Jméno *Hospodin* klade se za hebrejské *Jehová*, které znamená Boha jakožto bytost, jež skutečně jest, sama od sebe — *Boha pravého*.

Jako povolal Bůh Mojžíše k velikému dílu a svou pomoc mu přislíbil: tak vykazuje Bůh každému člověku určité povolání, propůjčuje mu k němu potřebné síly a pomoci.

„Človče, přičiň se, Pán Bůh ti pomůže.“

§. 28. Rány egyptské.

Jak rozkázal Hospodin, vešli Mojžíš a Aron k Faraonovi, řkouce: „Toto praví Hospodin, Bůh Israelský: „Propuť lid můj, ať obětuje mi na poušti.“ Ale Farao odpověděl: „Kdo jest Hospodin, abych poslechl hlasu jeho a propustil Israele? Neznám Hospodina a lidu nepropustím.“ Na to pak rozkázal úředníkům a dozorcům lidu, aby přitíženo bylo lidu na robotách.

Když Farao takto zatvrdil srdce své a nechtěl propustiti lid Israelský, poslal Hospodin deset velikých nehod čili ran na Egypt a na Faraona, aby obměkčil srdce jeho.

Vody řeky Nilu proměnily se ve vodu ošklivě páchnoucí a jako krev červenou, tak že Egyptští nemohli píti z vody té; — jedovaté žáby vystoupily a přikryly zemi egyptskou a nesčíslné množství pichlavých komárův a mouchy přetěžné sužovaly lidi i zvířata; — pak nastal veliký mor dobytka; — také lidé dostávali jedovaté vředy a mřeli; — přišlo strašlivé hřímání a krupobití a zahynulo vše, což bylo na poli; — pak

zdvihl žhoucí vítr hustá mračna kobylek, které přikryly povrch země, hubíce všecko; — potom byly po tři dni tmy veliké po vší zemi egyptské, že nebylo ničeho viděti. Ale synům Israelským nestalo se ničeho.

Ale všechny tyto nehody neobměkčily srdce Faraonova. Řekl tedy Hospodin k Mojžíši: „Ještě jednu ránu dopustím na Egypt a na Faraona. O půl noci pomře všecko prvorozené od syna Faraonova až do syna nejnižšího služebníka. I bude křik veliký po vší zemi egyptské, jakéhož prve nebylo.“

Poučení. Tresty na Egypt poslané zakládají se ovšem na přírodních poměrech země egyptské a časem se tam objevují, ale tuto jsou *pravými zázraky*, neboť staly se hned, jak k rozkazu Hospodinovu Mojžíš hůl pozdvihl, a zase hned pomíjely, jakmile Mojžíš k Hospodinu se modlil; také nebyly v zemi Gessenské, kde Israelité bydlili, která jsouc krajinou, rovnající se svým podnebím Egyptu, také stejným přírodním účinkům podléhala.

Farao jest příkladem zatvrzelého hříšníka, u něhož i ta nejdůraznější napomínání nejsou nic platna.

§. 25. Vyjití Israelitů z Egypta.

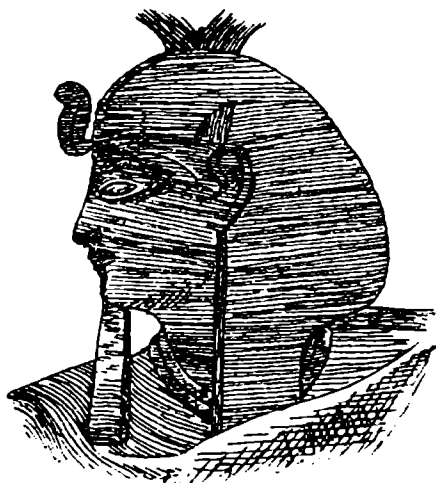
Ustanovení slavnosti velikonoční.

Prve, než přišla poslední rána na Egypt, řekl Hospodin k Mojžíši a Aronovi: „Mluvte synům Israelským: Desátého dne měsíce tohoto (t. j. *Nisanu* — asi od polovice března až do polovice dubna — vezmi jeden každý beránka bez poskvrny a budete chovati ho až do čtrnáctého dne měsíce toho, a budete jej obětovati k večeru; z krve jeho ať vezmou a položí na obě veřeje a na podvoje domů svých; a budou jísti té noci maso jeho pečené a přesné chleby se saláty polními, a co pozůstane z něho, ohněm spálíte. Přepášete bedra svá a obuv míti budete na nohou, připraveni jsouce na cestu a jísti budete pospěšně; nebo jest *Faze* (přejití) Hospodinovo. A půjdu přes zemi egyptskou a bítí budu všecko prvorozené; krev pak bude vám znamením, že ušetření budete od rány této. A slaviti budete ten den na památku jakožto slavný den Hospodinův v rodech svých.“

Povolal tedy Mojžíš všech synův Israelských a učinili, jak Hospodin rozkázal.

Poučení. *Slavnost velikonoční*, již potom Israelité každého roku konali, trvala po sedm dní; při ní jídali Israelité přesné chleby a beránka. Slavnost ta slula hebrejsky *Pasah*, řecky *Pascha*; česky slove *veliká noc*, odtud *velikonoce*. Polní salát, *bylina hořká*, měl jim připomínati hořkost poroby egyptské.

Beránek velikonoční jest obrazem Pána Ježíše; jako krví beránkovou byli Israelité vysvobozeni od smrti, již Hospodin bil prvorozené egyptské: tak i my krví Kristovou vykoupeni jsme od smrti věčné; proto nazval Jan Křtitel Pána Ježíše *beránkem, který snímá hříchy světa*; proto i my jej tak nazýváme

Obr. 3. Farao, za jehož vlády Židé z Egypta vyšli. (Menefthah).

Vyjítí z Egypta. (R. 1497--př. Kr.)

Stalo se pak, že o půl noci Hospodin pobil všecko prvorozené od syna Faraonova, až do prvorozeného nejnižšího služebníka. I vstal Farao a všickni Egyptští, a vyšel křik veliký po celém Egyptě, nebo nebylo domu, v němž by neležel mrtvý.

Povolav tedy Farao Mojžíše a Arona v noci, řekl jim: „Vstaňte a vyjděte od lidu mého, vy i všickni synové Israelští jděte a obětujte Hospodinu.“ I nutkali Egyptští lid, aby vyšel ze země.

I učinili synové Israelští tak a vyšli z *Ramsesu* k *Sokothu* okolo 600.000 mužů kromě žen, starcův a dětí (celkem 2½ milionu); čas pak bydlení jejich v Egyptě byl 430 let.

Vzal Mojžíš také kosti Josefovy s sebou a vyšedše ze Sokothu, rozbili stany v *Ethamu*, Hospodin pak předcházel je

ve dne v sloupě oblakovém, v noci v sloupě ohnivém, aby ukazoval jim cestu.

Ramses. město od Israelitů vystavěné (II. Mojž. 1, 11.), bylo západně od jezera *Timsah*, na pomezí země Gessenské (Gosen), nyní jsou po něm jen zříceniny; při kopání v nich nalezla se tu socha Ramesessova, zakladatele města, vytesaná z růžové žuly; mimo to objevena tu i hliniště, z nichž Israelité cihly dělali.

Sokoth znamená „stany“, pročez lze míti za to, že to nebylo město, nýbrž toliko místo, kde měli ležení.

Etham leželo na severním konci „jezer hořkých“, kdež pastviny navštěvuje až podnes kmen pastýřský jménem „*Etham*“. Mimo to i poušť sama — Suezská — taktéž pouští „Etham“ sluje. Odtud byla sice přímá cesta k severovýchodu do země zaslíbené, vzdálená toliko asi dvanácte dní cesty. Ale Bůh určil jinak, nechtěje, aby lid jeho, sotva jsa vybaven z poddanosti egyptské, hned podstoupil těžké boje s Filistínskými; odvedl je tedy cestou přes poušť, kteráž jest podle moře Rudého.

P o z n á m k a. Biblické udání míst, až podnes s polohou zeměpisnou souhlasící, jest patrným důkazem o věrohodnosti vypravování.

P o u č e n í. Vyjití Israelitů z Egypta jest nej památnější událostí v dějinách vyvoleného národa, který jím osvobozen byl od dlouholeté poroby, proto ustanovena na památku jeho slavnost velikonoční, jež má typický význam. Beránek velikonoční měl býti bez poskvrny; Kristus jest prost všelikého hříchu a nazývá se beránkem neposkvrněným (I. Petr 19.). Kosti beránka toho neměli židé zlámati (II. Mojž. 12, 46.). Ale přišedše k Ježíši, jak uzřeli ho již mrtvého, nezlámali hnátů jeho. (Jan 19, 33.) Krví beránka osvobození jsou Israelité od časné smrti; krev Kristova osvobozuje nás od hříchu a smrti věčné. Krev Ježíše Krista očišťuje nás od všelikého hříchu. (I. Jan 1, 7.) Beránek velikonoční jest také zároveň předobrazem svátostního sv. přijímání, jež jest posilou duší našich na cestě toho života do vlasti nebeské.

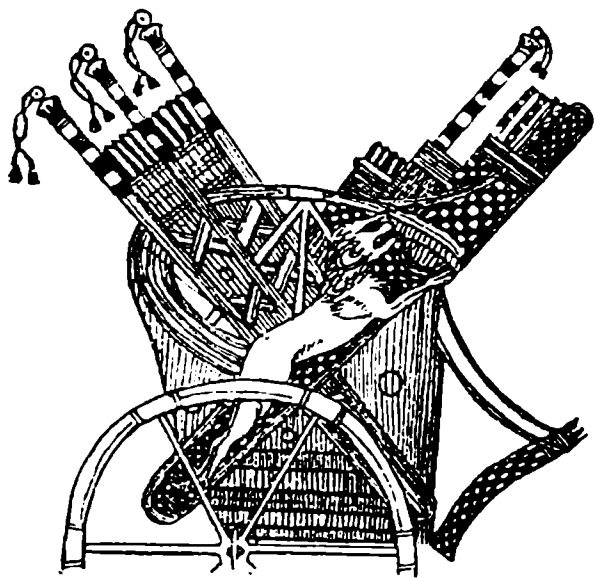
Přechod Rudým mořem.

Israelité dorazili až k severozápadní zátocě Rudého moře. Tu změněno jest srdce Faraonovo i počal želeť, že propustil tolik služebného lidu. Sebrav tedy četné vojsko a šest set vozů výborných a jezdce hnal se za nimi. Israelité, vidouce vojska Faraonova, reptali proti Mojžíši řkouce: „Snad nebylo pro nás hrobů v Egyptě, proto jsi vyvedl nás, abychom zemřeli na poušti? Ale Mojžíš pravil k nim: „Nebojte se a vizte veliké

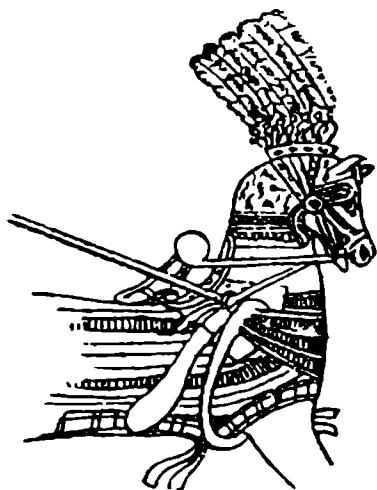
skutky Hospodinovy, které učiní dnes, nebo Egyptských nebude více. Hospodin bude bojovati zá vás.“

Vztáhl tedy Mojžíš k rozkazu Hospodinovu ruku na moře, a hned rozdělena jest voda. I prošli synové Israelští prostředkem suchého moře, nebo byla voda po obou stranách jako zeď.

A honíce je Egyptští, vešli za nimi do prostřed moře, a když Mojžíš vztáhl ruku proti moři, tu vrátili se hned

Obr. 4. Vůz Faraonův.

Obr. 5. Příklad koně Faraonova.

vody k prvému místu a pohřbily Egyptské tak, že ani jeden nezůstal z nich na živě.

Tak vysvobodil Hospodin Israelity a uvěřili Mojžíši, služebníku jeho, který zpíval s nimi píseň chvály a díky Hospodinu, Bohu svému.

Projití mořem Rudým jest obraz křtu, jímž my nejinak než druhdy Israelité Rudým mořem, z moci nepřitele vysvobození, do nového života vcházíme. (I. Kor. 10. 2.)

Přechod Israelitů mořem Rudým a záhuby Egyptanů v něm jest zázrak Boží. Nebylo to tak, že snad Israelité vodou přešli v době odlivu a Egyptané přílivem překvapeni byvše, utonuli. Nelze mysliti, že by Egyptané nebyli dobře znali doby přílivu, neboť provozovali i plavbu, měli lodi a loděnice. Avšak ani Israelité nebyli by mohli přejíti v čas odlivu, ježto i při odlivu zůstávají místem tůně, kde se nemůže přebrodit; dále jest při odlivu bahno a mokro, a písmo sv. výslovně praví, že přešli „suchou nohou“ a že „vody stály jako zeď po pravé i po levé straně“. což nikterak při odlivu není, než

nedá se i mysliti, že by v čas odlivu, který tam jen asi šest hodin trvá, tolik lidu (asi 2½ milliony) mohlo přejíti.

P o u č e n í. Záhuba vojska Faraonova jest důkazem *všemohoucnosti*, ale i *trestající spravedlnosti Boží*.

Po tolika ranách neuposlechl Farao rozkazu Božího a násilnou mocí chtěje se protiviti Bohu, na konec sám zahynul. Tak se děje každému, kdož nechce se polepšiti a nevšimaje sobě kárající ruky nebo výstrahy dané, trvá v zatvrzelosti.

§. 30. Israelité na poušti.

Cesta k Sinaji.

Od Rudého moře hnul Mojžíš lidem Israelským a přišli na poušť *Surskou*. I chodili po tři dni po poušti a nenalezli vody. A přišli do *Mary* (hořkost), aniž mohli píti vod, protože byly hořké. Proto reptal lid proti Mojžíši, řka: „Co budeme píti?“ Ale Mojžíš volal k Hospodinu, kterýž ukázal mu dřevo, jež když vložil do vody, v sladkost obrácena jest. Pak přišli do *Elima*, kdež bylo dvanácte studnic a sedmdesáte palm i rozbili stany při vodách.

Mara jest místo posud známé a od Arabů zvané „Bir-Mara“, kde jest pramen hořké vody.

P o z n á m k a. Poušť, kteráž byla dějištěm dalších událostí, byla *Sinajská*, trojhran to v západní Arabii mezi Palestinou a oběma zálivy Rudého moře: Suezským (západním) a Akabským (východním) vůbec nazvaným *Petrejská Arabie*; nejznamenitější hora jest *Sinai* (2400 m.). Tato hora jest pro Hebreje tím, čím pro křesťany jest večeřadlo, kde Duch sv. sestoupil na apoštoly v den Letnic: bylť na Sinaji položen pevný základ k náboženství židovskému.

Manna na poušti. Pramen ze skály.

Patnáctého dne měsíce druhého po vyjití z Egypta přišli synové Israelští z Elima na poušť *Sinskou*, kde nenalezli pokrmu a zpomínajíce na hrnce masa a hojnost chleba v Egyptě reptali proti Mojžíši, řkouce: „Ó, proč jste nás vyvedli na túto poušť, abychom zemřeli!“ Hospodin pak je zázračným způsobem živil. Stalo se totiž, že přiletěla hejna křepelek a přikryla ležení, také *manna* (malá zrnka, mající chuť jako chléb s medem byla vůkol, již sobě na každý den nasbírali.

Tím pokrmem živeni byli na 40 let, dokud nepřišli ku hranicím země zaslíbené.

Poučení. Manna jest obrazem duchovního pokrmu, *nejsvětější Svátosti*. Jako padala Israelitům s nebe ve způsobě sladkého pokrmu, tak i k nám křesťanům sestupuje s nebe každodenně Kristus Ježíš ve mši svaté a stává se sladkým pokrmem pro život věčný. Proto praví Pán Ježíš (Jan 6, 49. 50.): Já jsem chléb života. Otcové vaši jedli mannu na poušti a pomřeli. Tento jest chléb s nebe sestupující, aby, jí-li kdo z něho, nezemřel.

Israelité vyšedše z pouště Sinské, rozbili stany v *Rafidimě*, kde opět nebylo vody. Na rozkaz Hospodinův udeřil Mojžíš holí na skálu, a prýštila se voda ze skály; i pil veškeren lid.

Pramen vody ze skály ukazuje na hojné milosti, které se nám prýští ze sv. svátostí, od Ježíše Krista ustanovených.

Rafidim leželo již zcela blízko hory Sinajské. — Novým tímto zázrakem chtěl Bůh pozdvihnouti myslí Israelitův, útrapami cesty značně skleslé, a utvrditi v nich důvěru v sebe, ježto právě jim nastával boj s nepřátely.

Vítězství Josuovo.

Tu pak přitáhli *Amalekité*, národ bojovný, aby zastoupili cestu k dalšímu pochodu a proto válčili proti Israelitům. Tito jsouce v boji nezkušení, byli by podlehlí moci nepřátelské, kdyby Mojžíš nebyl skládal všecku důvěru svou v Hospodina. Vyslal tedy *Josua* proti nepřátelům, sám pak vstoupil na vrch hory a pozdvihnuv rukou, modlil se k Hospodinu. I vyslyšel Hospodin modlitbu jeho, a potření jsou Amelekité mečem. ✂

Modlíci se Mojžíš předobrazuje Krista Pána, jenž rozepjatýma rukama modlí se na kříži za spásu světa.

Amalekité byli potomci Esauovi, kteří chtěli zameziti Israelitům průchod Sinajským poloostrovem; byli tedy první, kteří se záměru Božímu, kterýž měl s lidem vyvoleným, protivili, proto byli přemoženi ne tak mocí zbraní, jako mocí modlitby.

§. 31. Zákonodárství na hoře Sinaji (r. 1497 př. Kr.).

Příprava. Desatero přikázání.

Když přišli synové Israelští třetího měsíce po vyjití z Egypta na poušť *Sinajskou* a stany tam rozbili naproti Sinaji, vstoupil Mojžíš na horu, a Hospodin řekl mu: „Toto zvěstuješ synům Israelským: Sami jste viděli, co jsem učinil pro vás, jestliže budete poslouchati hlasu mého a budete-li ostříhati úmluvy mé: budete mi za vlastní ze všech národů, za národ kněžský a vyvolený.“ Sestoupiv tedy Mojžíš s hory, svolal starší lidu a předložil jim ty věci, kteréž rozkázal Hospodin. I odpověděl všecken lid společně: „Všecko, co mluvil Hospodin, budeme činiti.“ Potom přikázal Mojžíš, aby vyprali roucha svá a připravili se ke dni třetímu.

Když se přiblížil den třetí a osvětlilo se jitro, počalo se hřímati a blýskati se a oblak hustý přikrýval horu Sinaji. Tedy Mojžíš vyvedl všecken lid z ležení a všickni stáli dole pod horou, která počala kouřiti, protože sestoupil Hospodin na ni v ohni. A mluvil Hospodin takto:

I. Já jsem Hospodin Bůh tvůj, kterýž jsem vyvedl tebe ze země egyptské, z domu služebnosti.

Nebudeš míti bohů cizích přede mnou.

Neučináš sobě rytiny ani žádného podobenství těch věcí, které jsou na nebi svrchu a na zemi dole, ani těch, které jsou u vodách po zemi.

Nebudeš se jim klaněti, ani jich ctíti: Já jsem Hospodin Bůh tvůj silný, horlivý, navštěvující nepravost otců na synech do třetího i do čtvrtého pokolení těch, kteří nenávidí mne, a činící milosrdenství nad tisíci těm, kteří milují mne a ostříhají přikázání mých.

II. Nevezmeš jména Hospodina Boha svého nadarmo, neboť nebude míti za nevinného Hospodin toho, kdo vzal jméno Hospodina Boha svého nadarmo.

III. Pomni, abys den sobotní světil.

Šest dní budeš pracovati a dělati všecka díla svá: sed-

mého pak dne sobota Hospodina Boha tvého jest. Nebudeš dělati žádného díla v něm, ty i syn tvůj i dcera tvá, služebník tvůj i děvka tvá, hovado tvé i příchozí, kterýž jest v branách tvých.

Nebo v šesti dnech učinil Hospodin nebe i zemi i moře i všecko, což v nich jest, a odpočinul v den sedmý; protož požehnal Hospodin dne sobotního a posvětil ho.

IV. Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl na zemi, kterouž tobě dá Hospodin Bůh tvůj.

V. Nezabiješ.

VI. Nesesmilníš.

VII. Nepokradeš.

VIII. Nepromluvíš proti bližnímu svému křivého svědectví.

IX. a X. Nepožádáš domu bližního svého, ani požádáš manželky jeho, ani služebníka, ani děvky jeho, ani ničeho, což jeho jest.

Veškeren lid slyšel hlas Hospodinův a zvuk trouby a viděl světlo a kouřící se horu a přestrašení a hrůzou poražení jsouce, stáli z daleka. Řekl jim tedy Mojžíš: „Nebojte se! Hospodin zkusil vás, aby bázeň jeho byla mezi vámi a abyste nehřešili.“

Potom vstoupil Mojžíš k rozkazu Božímu na horu, a Hospodin dal mu vysvětlení desatera přikázání a nařízení zvláště mravů se týkající.

Když Mojžíš sestoupil s hory, napsal všecky řeči Hospodinovy a vzdělal oltář, a obětovali synové Israelští oběti zápalné. A Mojžíš vzav knihu, četl z ní, an lid poslouchal; potom odpověděli všickni: „Vše, co mluvil Hospodin, učiníme a budeme poslušní.“ On pak nabrav krve z oběti (beránka), pokropil lid a řekl: „Tato jest krev úmluvy, kterou učinil Hospodin s vámi o všech řečech těchto.“

Po té opět vstoupil Mojžíš na horu a byl tam 40 dní a nocí.

Poučení. Desatero přikázání pochází od Boha samého; v něm zahrnuty jsou všechny povinnosti, které máme k Bohu, sami k sobě a k bližnímu zachovávat. Přikázání ta neplatí toliko lidu Israelskému, nýbrž všem lidem; Kristus, Syn Boží, je potvrdil a velel je zachovávat.

Zabití heránka a pokropení lidu krví jest obraz smrti Pána Ježíše, jež byla počátkem *nové úmluvy s Bohem*. Starý zákon dán na hoře *Sinaji* — nový na *Golgotě*; starý zákon byl zákon *přísnosti* — nový jest zákon *lásky a milosti*!

Jako Israelité se zavázali úmluvou, činiti vše, co přikázal Hospodin: tak i křesťan zavazuje se *úmluvou na křtu svatém*, že bude plniti zákon Kristův.

§. 32. Nevěrnost lidu Israelského.

Modlářství a pokuta za ně.

Lid Israelský byl dlouholetou porobou v Egyptě tak poklesl, že nedovedl hned v úplné poslušnosti podrobiti se zákonu tak vznešenému, jaký mu dal Hospodin, a to tím více, an Mojžíš tak dlouho prodléval na hoře.

Brzy zapomněli synové Israelští na slavnou úmluvu svou a oddali se *modlářství* klaníce se *Apisovi*, jakž vídávali v Egyptě, nutice mocí a obvyklým reptáním povolného Arona, aby jim slil *zlaté tele*, a obětovali mu i hodovali.

Když Mojžíš sestupoval s hory a viděl nevěrnost lidu, rozhněval se, i hodil kamennými deskami zákona, které se rozrazily, pak uchopiv tele, setřel je na prach. A stoje v bráně ležení, zvolal: „Kdo Hospodinův jest, připoj se ke mně!“ A když shromáždili se k němu všickni synové Levitští, rozkázal jim, aby pobili ty, jež by v modlářství zastihli. I učinili tak synové Levitští a pobili mnoho tisíc z lidu nevěrného.

Mojžíš pak vstoupiv na horu, modlil se za lid k Hospodinu, prose za smilování. Hospodin vyslyšel ho a přikázal mu, aby vytesal nové dvě desky kamenné, a na ty napsal Bůh znova desatero přikázání. Když pak Mojžíš nesa desky úmluvy sestupoval s hory, stkvěla se tvář jeho, že neosmělili se synové Israelští na něho patřiti.

Poučení. Lid Israelský zapomněl rychle na úmluvu s Hospodinem: tak mnohdy i my rychle zapomínáme na dobrá předsevzetí, jež jsme byli učinili.

§. 33. Bohovládne zřízení národu Israelského (theokracie).

Pojem bohovlády a rozvrh.

Bůh vysvobodil syny Israelské z poroby egyptské, aby je uvedl do země, kterou zaslíbil otcům jejich, a aby v zemi té odloučení jsouce od ostatních národů, zachovali potomstvu čisté a neporušené zjevení jeho až do příští Vykupitele v ráji přislíbeného.

Bůh sám měl býti jejich vůdcem nebo králem a kralovati nad nimi, jako který pozemský král panuje nad národem svým. Tudy všechny zákony státní a občanské byly spolu zákony Božími.

Z té příčiny nazývá se veškero zřízení, jež dal Hospodin národu Israelskému skrze Mojžíše, *bohovládne zřízení nebo bohovláda* (theokracie).

Zřízení to týkalo se hlavně povinností člověka *k Bohu, sama k sobě a k bližnímu* a vytčeny jsou zřejmě v *desateru přikázání Božích, které má platnost pro všechny lidi a po všechny věky*. Mimo to přidal Bůh ještě některá jiná ustanovení, týkající se poměrů domácího a občanského života, a ta platila jen pro lid Israelský.

Co se týče *bohoslužby*, dal Bůh Mojžíšovi také zvláštní a zevrubná nařízení. Úkony při službách Božích měly *významu obrazný* (symbolický), vztahující se k budoucímu Vykupiteli.

Dle toho rozvrhuje se bohovládne zřízení u Israelitů na trojí hlavní zákon, totiž: *zákon mravní, zákon obřadní a zákon občanský*.

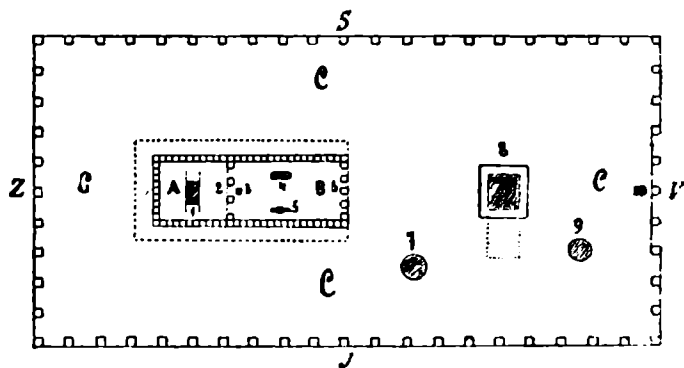
Poznámka. Pojednání o zákonu mravním náleží do mravouky.

§ 34. A. Zákon obřadní.

Zákon obřadní obsahoval nařízení ohledně *osob, místa, času a způsobu* bohoslužby.

Stánek.

Dle nařízení Božího dal Mojžíš zbudovati *stánek* (30 loket zdělí, 10 loket zšíří a tolikéž zvýší), který se mohl skládati a přenášeti. Stěny byly z prken akácových, pozlacených a svrchu pokryt byl mnohými koberci.

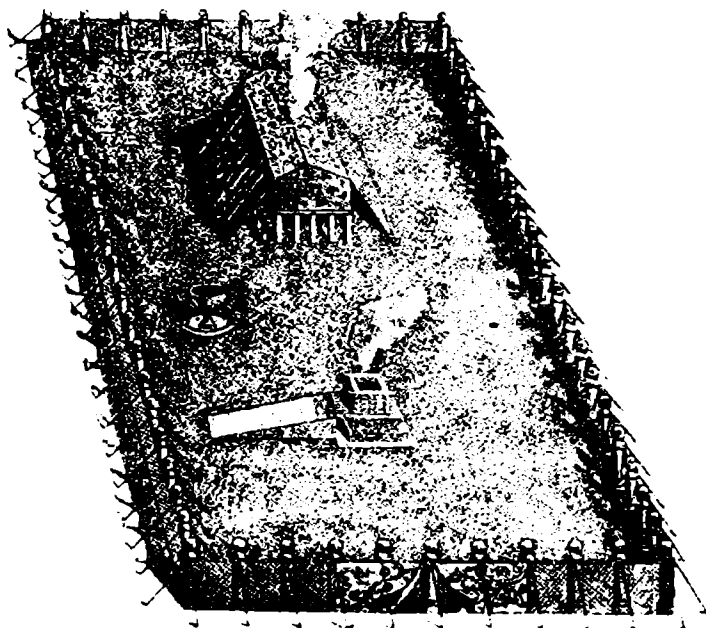

Obr. 6. Stánek s předsíní.

- A. Velesvatyně 10 loket zdělí, zšíří a zvýší;
- B. svatyně 20 loket zdělí, 10 loket zšíří a zvýší;
- C. předsíně 100 loket zdělí, 50 loket zšíří.
- A. 1. archa úmluvy;
- 2. opona visící na čtyřech zlatých sloupech se stříbrnými podstavci;
- B. 3. oltář kadidelný;
- 4. stůl chlebů překládných;
- 5. zlatý sedmiramenný svícen s lampami;
- 6. opona přední visící na pěti zlatem obložených sloupech s měděnými podstavci;
- C. 7. umyvadlo;
- 8. oltář zápalný;
- 9. nádoba na popel;
- 10. vchod do předsíně.

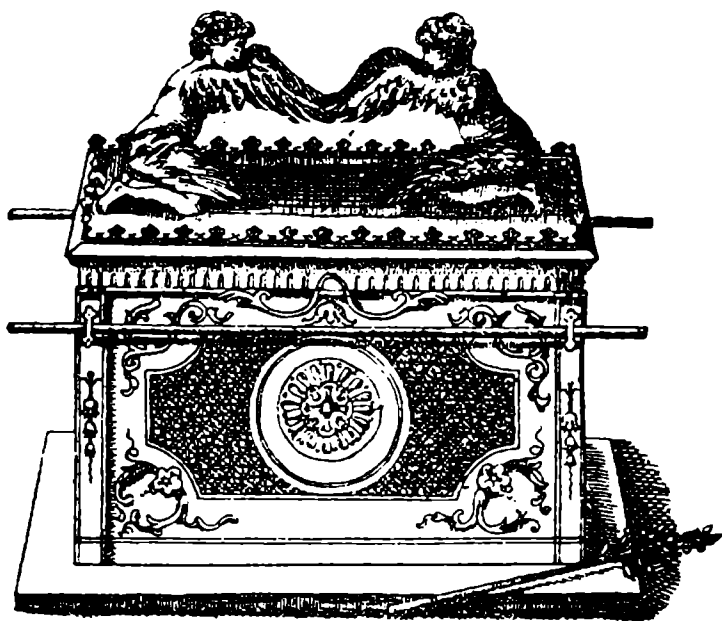
Celý stánek (viz obr. 6.) měl *dvě* části: *prvá* k západu postavená slula *svatyně svatých* nebo *velesvatyně* a byla oddělena od druhé skvostnou oponou; *druhá* nazývala se *svatyně*. Kolem stanu byla *předsíně* pod širým nebem (100 loket zdělí, 50 zšíří) sestavena tak, že sloupy po 5 loktech od sebe

byly vzdáleny, 10 na obou stranách, spojeny stříbrnými tyčemi, s nichž lněné opony splývaly; na východní straně byl vchod 10 loket široký.

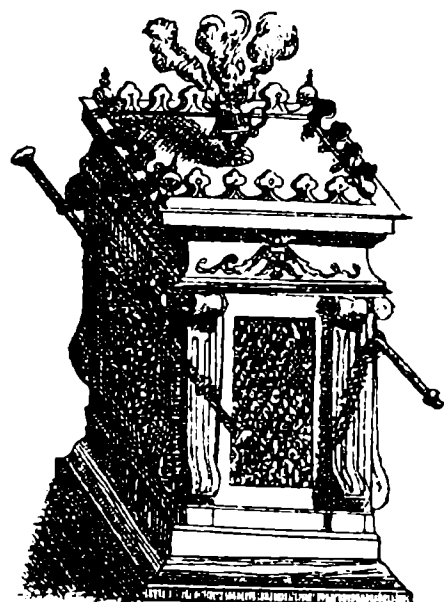

Obr. 7. Pohled na svatostánek a jeho okolí.

Ve svatyni svatých postavena byla *archa úmluvy* (obr. 8.), truhla to z akácového dřeva a pozlacena, po obou stranách

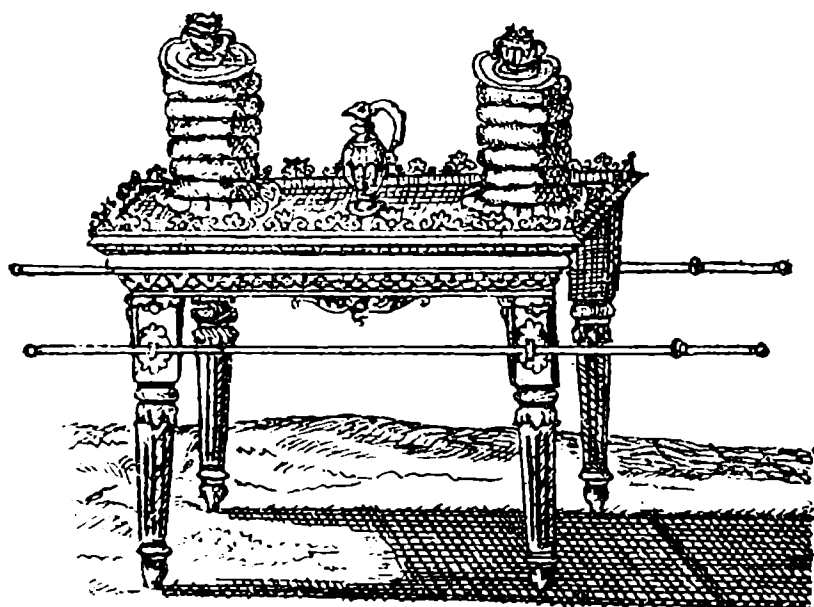

Obr. 8. Archa úmluvy.

Obr. 9. Oltář kadidelný.

kruhy a tyčemi k přenášení opatřena, v níž vloženy byly kamenné desky přikázání, něco manny, knihy Mojžíšovy

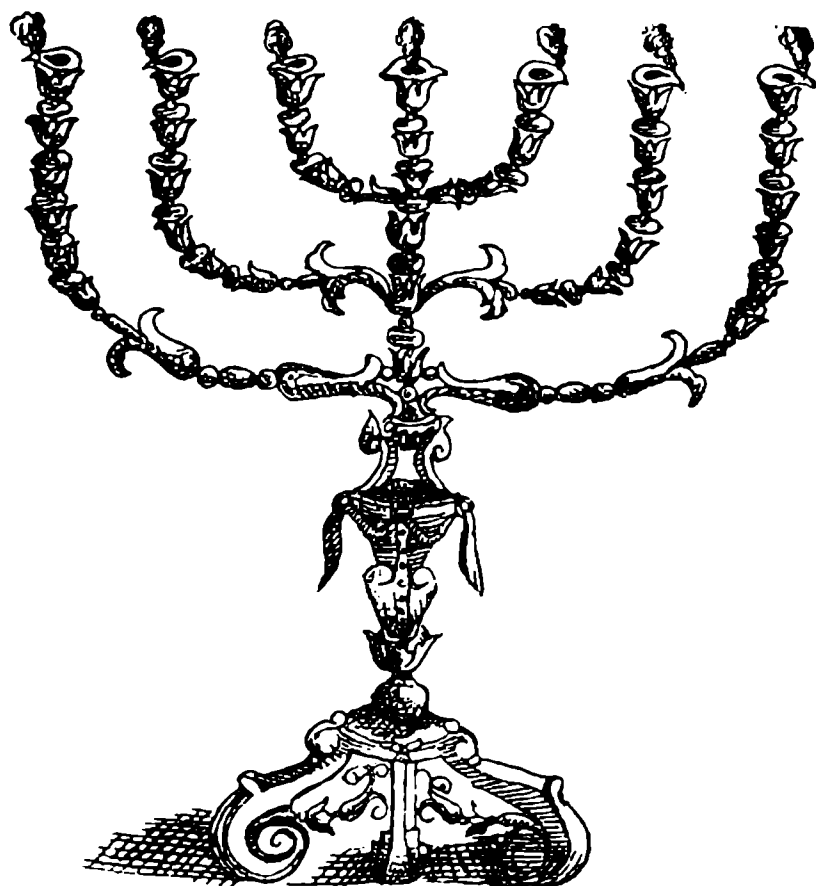

Obr. 10. Stůl překlady.

Obr. 11. Nádoba naplněná mannou.

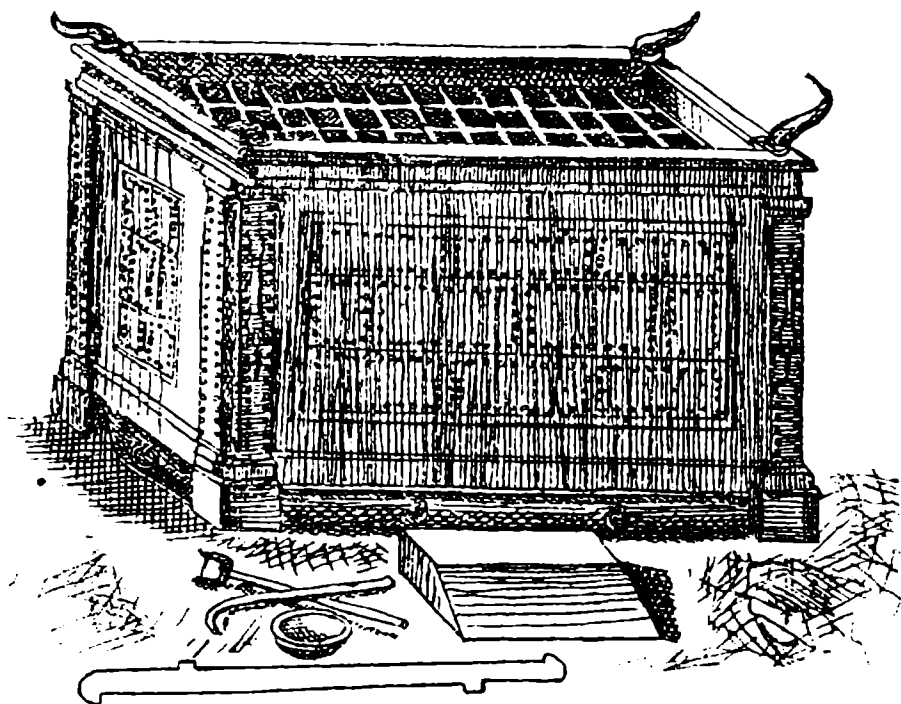
a hůl Aronova. Přikryta byla víkem zlatým, slulo *slitovnicí*, na nížto klečeli dva Cherubini (andělé) z ryzího zlata, majíce tváře obrácené k slitovnici a zastiňující ji křídlyma svýma.

Obr. 12. Zlatý sedmiramenný svícen.

Ve svatyni na pravé straně stál *stůl překládný* zlatem obložený (obr. 10.), na nějž se kladlo 12 chlebů přesných (nekvašených); na levé straně stál zlatý *svícen sedmíramenný* (obr. 12.) a uprostřed *oltář k zapalování kadidla* (obr. 9.)

V předsíni konečně stál *oltář zápalný*, obložený měděnými plechy a rohy v úhlech (obr. 13.); pak tam bylo *umývadlo měděné* k očišťování a jiná náčiní k bohoslužbě určená.

Obr. 13. Oltář zápalný.

Poučení. Stánek jest obrazem *křesťanských chrámů* s jich zařízením. Archa úmluvy byla znakovou přítomnosti Boží a jest obrazem *tabernakula* čili *svatostánku*, kde Kristus v nejsvětější Svátosti oltářní jako světlym zahalen oblakem, opravdově, skutečně a podstatně s božstvím i člověčenstvím jest dnem i nocí přítomen ve smyslných způsobách chleba a vína, odkudž k nám stále volá: „Pojďte ke mně, kteří pracujete a obtíženi jste, a já občerstvím vás.“

Nádoba mannou naplněná (obr. 11.) byla typem *ciboria*, v němž chléb andělský, manna nebeská, živící k životu věčnému. Aronova hůl zde není, protože v církvi Kristově neberou se kněží z jediného kmene a z jediné rodiny, jako tomu bylo v zákoně starém.

Stůl předkladný značí náš *oltář* a jest typem ustanovení nejsvětější Svátosti oltářní a svatého přijímání nebo stolu Páně; sedmíramenný svícen značí sedm svátostí.

Oltář kadidelný byl typem *neskonale vznešených modliteb Ježíše*

Krista a svatě jeho církve. Síně, do níž každý vstoupiti směl, naznačovala *lod' chrámovou*: umyvadlo značilo *křtite nící*. *kropenky* nebo také *zповědnice*.

Oběti.

Obětí rozumíme viditelný dar, který člověk přináší Bohu a úplně nebo částečně maří na znamení, že ho uznává za nejvyššího Pána svého.

Oběti u Israelitů byly *krvavé* i *nekrvavé*. Při krvavých obětovali zvířata (býky, ovce, beránky, holuby).

Účelem obětí jest očištění od hříchův a smíření se s Bohem.

Krvavé oběti naznačovaly, že člověk pro hřích (urážení Boha) zasluhuje smrti, tudíž měly stále udržovati vědomí hříšnosti a nehodnosti lidu. Tyto oběti samy o sobě nemohly zjednati odpuštění hříchu, ale Bůh jsa jejich ustanovitelem, měl zalíbení v nich, když v dobrém úmyslu byly obětovány; proto mohli i lidé, s pravou-li kajcností je přinášeli, majíce naději v budoucího Vykupitele a jeho zásluhy, odpuštění hříchů při nich dosíci. Zároveň pak předobrazovaly onu jedinou a pravou oběť, kterou Spasitel světa. Ježíš Kristus, na odpuštění hříchů později dokonat.

Totéž označoval způsob obětování, který byl následující: Obětník přivedl obětní zvíře ke stánku, vložil na ně ruce, což mělo význam, jakoby vznesl hříšnost svou na zvíře; pak je zabil, naznačuje tím, že za hříchy zasluhuje smrt. Kněz však zachytil krev do měděného kotlíku a pokropil jí oltář (při některých obětech), sebe i lid na význam smíření; maso pak buď zcela nebo z části se spálilo, neboť oheň jest znakem očištění a posvěcení.

Kromě toho měly oběti vzbuzovati v Israelitech také cit vděčnosti a závislosti na Bohu, jakož i poukazovati k tomu, že Bůh jest jediným pánem veškerého světa, jemuž největší pocta a chvála náleží. Dle různého významu svého byly oběti:

- a) *zápalné*, při kterých se zabitá zvířata celá pálila na znamení úplné závislosti na Bohu — oběti chvály;
- b) *pokožné* (prosebné, díkůvzdání), při nichž se jen část

obětovaného masa spalovala, ostatní díl k hodům obětním se dával;

c) *oběti za hříchy*, při nichž část na oltáři, ostatní díl vně stanu spálen býval.

Mimo oběti krvavé byly oběti *nekrvavé*: obilné klasy: chléb, mouka, kadidlo, sůl, víno, olej.

Poznámka. Chléb a mléko znamenaly *požehnání práce*; olej — sílu a pomoc, *milost Boží* vůbec; kadidlo — *modlitbu*; sůl — neporušitelnost — *ochranu od zlého*, zvláště od hříchu. — Oběti starozákonné byly obrazy jediné pravé oběti novozákonné — smrti Kristovy a vždy trvajících památek, mše svaté.

Obr. 14. Levita.

Obr. 15. Židovský kněz.

Kněžstvo.

K obstarávání obětí a veškeré bohoslužby, jakož i ku vzdělávání lidu a k ošlechťování jeho mysli, byli určeni mužští prvorozenci z každého pokolení. Na místě jich vyvolil však Hospodin pokolení *Levi-ovo*, proto musili prvorozenci ostatních pokolení ve svatyni Hospodinu se vždy představití a obětí vykoupiti. Z celého pak pokolení Levitského byli toliko muži rodiny Aronovy na kněžství posvěceni, ostatní potomci byli

jen služebníci a dělníci při svatyni. Hlavou veškerého rodu kněžského byl *nejvyšší kněz*, kterážto hodnost byla dědičná. Nejvyšší kněz byl zároveň *nejvyšším soudcem* celého národu; jednou za rok na *veliký den smíření* vcházel do svatyně svatých a vyšel ven, žehnal lidu.

Prvým nejvyšším knězem byl Aron, bratr Mojžíšův; po něm následoval nejstarší syn jeho Eleazar.

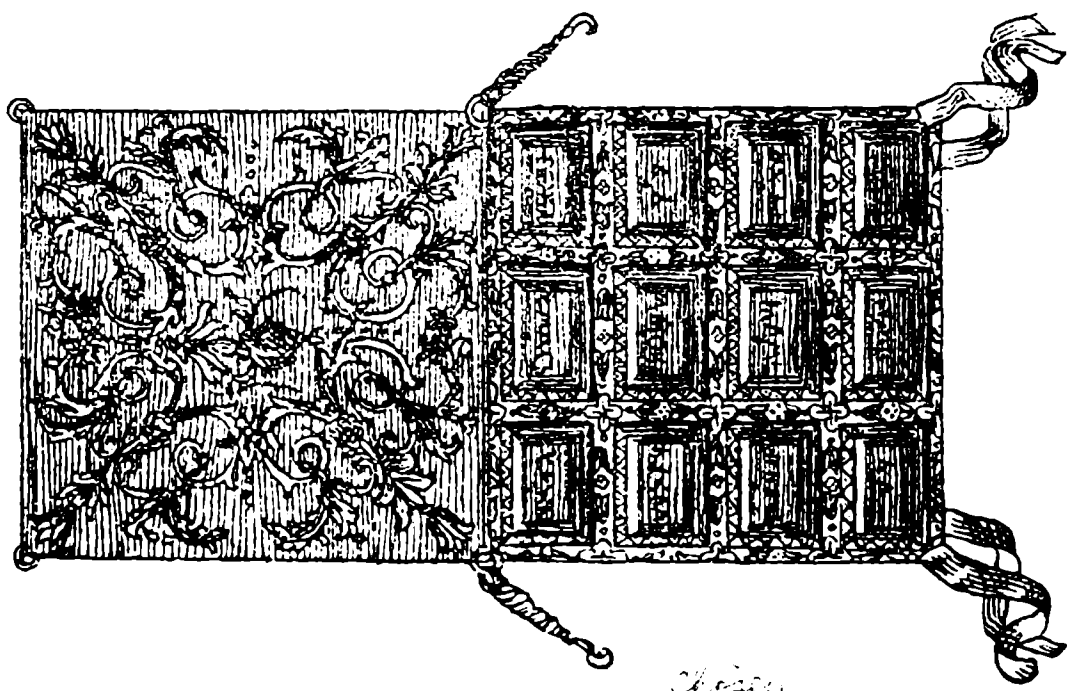
Obr. 16. Velekněz.

Kněží i Levité byli k úřadu svému posvěceni.

Posvěcení Levitů dalo se, že byli napřed vodou obmyti na význam čistoty srdce, pak přinesše oběť, zavedeni byli v službu svou. (Obr. 14.)

Slavněji se konalo *svěcení kněží*. Zprvu se myli vodou, byli oblekáni v roucha kněžská a olejem mazáni. Potom vkládali ruce na obětní zvíře, a krví jeho se mazaly oči, uši a nohy jejich na význam, že veškerá činnost života jejich má býti zasvěcena Hospodinu. Na konec konaly se hody obětní. (Obr. 15.)

Kněží měli také zvláštní *roucha*. *Roucho kněžské* byla sukně lněná, od krku až na paty sahající, byla barvy bílé na význam čistoty srdce a svatosti mysli; hlavu kryla špičatá čepice. Kromě toho nosil *nejvyšší kněz* vrchní plášť z látky modré, mající na podolku vyšívaná jablka granátová se zlatými zvonečky (význam: hlásání, přikázání Božích. (obr. 16). přes toto roucho měl ^{na prsou} náprsník čtyř barev (efod) (obr. 17.) dvou polovicích, které nad rameny se spínaly dvěma drahými kameny, na nichž byla jména dvanáctera pokolení vyryta: na prsou měl štít dvanácti drahými kameny

Obr. 17. Náprsník veleknězův (efod) o sobě.

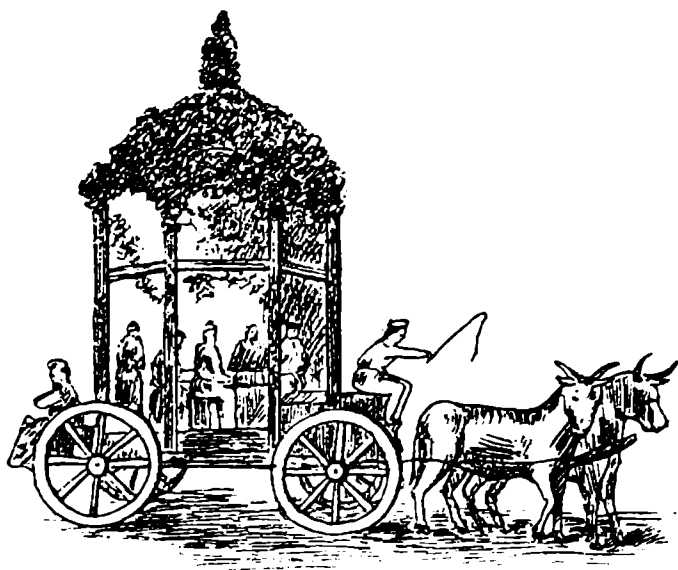
vykládaný (hebrej. Chošen) s jmény dvanáctera pokolení. V tomto náprsníku byly *Urim* a *Thumim* (světlo a pravda), jimiž velekněz ve všech důležitých záležitostech Hospodina na jeho vůli se dotazoval, a konečně na čele měl zlatý vínek (diadem) s nápisem: *Svatý Hospodine*. (Obr. 16.)

Nejvyšší kněz jest obrazem nejvyššího kněze novozákonného — Pána Ježíše a jeho viditelného zástupce na zemi, ostatní kněžstvo obrazem kněžstva vůbec. >

Slavnosti.

Slavnosti čili svátky byly *výroční* a *sobotní*. Slavnosti výroční:

- a) *slavnost velikonoční nebo přesnic* (Pascha) slavena dne 14. měsíce Nisanu (prvý měsíc židovského roku připadající novým měsícem v jarní rovnodennosti) na památku *vyjití z Egypta*, proto obřady, které se tehdy daly, byly každého roku se opakovaly: zabíjel se beránek bez poskvrny, krví jeho (místo veřeji) mazal se oltář, a po sedm dní jídaly se chleby přesné čili nekvašené; druhého dne obětoval se první snop obilí v oběť zápalnou, a tím slavně začínala žeň;

Obr. 18. Zelená chýše (stánek) při slavnosti Pod zelenou.

- b) *slavnost letnic* (50tý den po velikonoční slavnosti) na památku *dání zákona na hoře Sinaji*, spolu byla to slavnost díků za dokonanou žeň, proto se prvotiny z úrody zemské (chleby) obětovaly;
- c) *slavnost stánků* na památku bydlení na poušti, při níž Israelité bydlili ve *stanech ze zelených ratolestí* (obr. 18.); slavnost ta slavila se 15. den měsíce sedmého a byla zároveň slavností díků za dokonanou sklizeň vína a ovoce. O těchto třech slavnostech měl každý dospělý Israelita dostaviti se k sv. stánku.
- d) *Veliký den smíření*, den všeobecného *pokání a postu*, slavil se pět dní před slavností stánků; na ten den obětoval nejvyšší kněz za sebe i za lid zvíře, s krví jeho

vešel do velesvatyně. okuřoval zlatou kadidelnicí archu úmluvy, potom krví postříkl slitovnici a podlahu a vyšed vzal kozelce. na jehož hlavu kladl ruce; jakoby naň vzkládal hříchy lidu a dal jej vyvésti na poušť na význam, že smíření lidu toho dne jest s Bohem dokonáno; potom i žehnal lidu. (Velkým dnem smíření značí se Velký pátek.)

Mimo tyto výroční slavnosti měli Israelité i *slavnosti sobotní*:

- a) *den sobotní* — *sobota*, sedmý den v týdnu, byl dnem odpočinutí a Hospodinu zasvěcený na památku odpočinutí Hospodinova po stvoření světa; v sobotu nesměli židé žádných prací konati, ani cestovati dále než 2000 krokův; v sobotu požívali i otroci i zvířata pokoje, a rušitelé soboty bývali kamenováni;
- b) *nový rok nebo slavnost troubení* konala se prvého dne měsíce sedmého (Tisri) na památku dosažených dobrodiní, a označovala se zvučícími trubkami;
- c) *rok sobotní*, každý sedmý rok; byl to rok odpočinutí, kde se pole nevzdělávala, a co se urodilo, patřilo chudým;
- d) *rok jubilejní*, padesátý rok, kde otroci se propouštěli a zaprodané pozemky vracely se původnímu vlastníku na význam velikého milosrdenství Hospodinova k lidu; také se tím úplné schudnutí rodin zamezovalo (jest to obraz křesťanského milostivého léta). > 12 5

Kromě toho všeho obsahoval zákon ještě *jiná ustanovení*, jako: *obřízku* (obraz křtu), *očišťování*, *zdržování se některých pokrmův a nápojův* a *nařízení o slibech*. Největší a nejdůležitější byl slib *Nazareův* čili *Nazireův* (oddělených, Bohu zasvěcených), jímž rodičové své děti buď na čas (nejméně na 30 dní), buď na celý život Bohu zasvěcovali. Takovému zasvěcenci bylo zdržovati se vína a jiných opojných nápojů, vlasův a vousů (znamení síly) nestříhati a mrtvoly člověka znečišťovalo. Po uplynutí lhůty zaslíbené bylo mu přinést oběť zápalnou, kde kněz postříhnuv mu vlasy něco

jich do ohně hodil na význam, že slib jest vyplněn. *Účelem* dotčených ustanovení bylo, aby se lidu Israelskému stále na paměť přivádělo, že jest národem od Hospodina k vznešenému úkolu vyvoleným a tedy od jiných národů (pohanských) věrou i mravem odděleným.

Nazirej jest obraz Kristův, bylť od lidí všech, poněvadž hříšných oddělený, nejsvětější mezi svatými.

Poznámka. Veškeren zákon obřadný jest *významu obrazného*.

B. Zákon občanský.

Bůh Hospodin jsa králem svého lidu, zřídil také některé poměry občanské Israelitův.

Veškeré zřízení jejich bylo původně *patriarchální*. Otec rodiny byl náčelníkem, hlavou všech členů, knězem a soudcem v míru a vůdcem ve válce. Za synů Jakobových mělo každé pokolení svého náčelníka. Mojžíš pak oddělil k rozkazu Božímu kněžství a soudcovství, vyvoliv pro kněžství pokolení Levitské a pro soudcovství ustanoviv 70 soudcův, s nimiž radil se v nejdůležitějších záležitostech (pozdější vele rada, synedrium).

Základem veškerého občanského zřízení byla rodina a základem této bylo:

a) *manželství*. Ježto Bůh byl králem vyvoleného národu, nesmělo se manželství uzavíratí leč mezi členy téhož národu, mezi vyznavači téže víry, toliko mezi Israelity, nikoliv spolu s pohany.

Dále měli Israelité jakožto vyvolený národ Boží vyzna-
menávati se před pohany; proto všeliká nařízení směřo-
vala k tomu, aby národ veden byl *k čisté, pravé lidskosti*,
tudíž bylo Israelitům i posvátno

a) *pohostinství*. Jakýkoli host, i cizinec byl v domácnosti vřele vítán a co nejlépe hostěn. Hospodář povinen byl, hájiti ho před každým nebezpečím, a když odcházel, doprovázel jej. Kdyby byl někdo spůsobil hosti nějakou nepříjemnost, považováno to za nejsprostší jednání. Taktéž bylo Israelitům nařízeno, starati se

- c) *o chudinu*. Klasy o žních na poli zůstalé náležely chudým; v roce sobotním mohli sobě bráti chudí ze všeho, co samo od sebe vyrostlo. Peněz měli boháči půjčovati chudým bez úrokův a v roce jubilejním měli jim i dluhy odpouštěti. Almužna a vůbec prokazování skutkův milosrdných bylo přísně nařízeno. Když bylo nejhůře, mohl chudým sama sebe nebo dítky své prodati do otroctví, z něhož v roce sobotním na svobodu byli propouštěni.
- d) *Otroctví* nebylo sice zcela zakázáno, ale proti pohanům velice zmírněno, neboť bylo nařízeno, zacházeti s otroky lidsky a milosrdně. Tak měli býti otroky jen zajatí ve válce nebo cizinci; Israelita jen tehda, když se sám prodal nebo postižen byl jako zloděj a nemohl dáti náhrady.
- e) *I se zvířaty* mělo býti mírně nakládáno, tak na př. zaběhlou ovci přivést majetníku, bylo povinností; volu na mlatě obilí šlapajícimu nesměla býti tlama zavázána.
- f) *Tresty*. Hřích proti Bohu byl zároveň zločinem proti státu a společnosti, a každé přestoupení zákona přísně se trestalo. Soudy odbývaly se v branách města a domu královského. Modlářství, čarodějství, rouhání se Bohu trestáno *smrtí*.

Usmrcování bylo: ukamenování, upálení, odpravení mečem, zardousení (ukřižování teprve za Římanů); k tělesným trestům náleželo i bičování. Zvláštním trestem byla *klatba*, t. j. vyloučení ze svazku náboženského a společenského. Rozeznávala se klatba *přísná* a *mírná*. Kdo upadl do klatby přísné, měl býti zabit a statek jeho zničen nebo Bohu obětován; klatba mírná vylučovala pouze ze svazku náboženského.

- d) *Oděv a některé obyčeje*. Šaty mužův a žen se nerůznily leč tím, že ženy nosily šaty o něco buď delší a řasnatější z dražší látky a měly více ozdob. Oděv záležel ze *spodního roucha*, kteréž bylo dlouhé a dosti široké a mělo rukávy, pod ním nosila se nezřídka košile; roucho to

přitahovalo se k tělu pasem. Nad ním nosili *roucho serchní*. Byl to čtyřrohý kus látky dlouhé a široké, že se člověk mohl pohodlně do něho zaobaliti a proti větru a zimě chrániti.

Za obuv měli *sandalie*, podešve prkenné nebo kožené, které se k noze přitahovaly řeménky. Otroci měli povinnost, aby příchozím do domu řeménky odvazovali a nohy umývali; učitelům svým však prokazovali tu službu i žáci jejich, dávající tím na jevo svou hlubokou úctu k nim. Na hlavě nosili *turban*; vlasy mazávali vonnými oleji, brady neholili; vous někomu vytrhnouti bylo velikou urážkou, a oholiti bradu největší potupou. Jen v největším zármutku trhali si Židé vlasy, vousy a roucha.

§. 35. Další osudy Israelitů na poušti.

Vyzvědači. Vzpouřa a její pokuta.

Po celý rok meškali Israelité u hory Sinaje. Když pak byla svatyně hotova a kněží slavili prvou slavnost velikonoční, vyzdvihli synové Israelští stany a přišli na poušť *Faranskou*, kteráž jest na jižní hranici země chananejské. Odtud vyslal Mojžíš 12 mužů, mezi nimi *Josua* a *Kaleba*, aby zhlédli zemi zaslíbenou. Po 40ti dnech vrátili se tito a nesouce překrásné ovoce té země (veliký hrozen, jablka granátová a fíky) vypravovali, řkouce: „Země ta v pravdě oplývá mlékem a strdí (medem), ale obyvatele má velmi silné a města hrozená.“ Ulekl se toho lid a počal reptati proti Mojžíši. Ustanovil se proto Hospodin, aby kromě Josua a Kaleba, kteří nadarmo povzbuzovali lid k důvěře v Hospodina, nikdo ze synův Israelských od 20 let výše nevešel do země zaslíbené, až by nové, lepší pokolení vzrostlo a hodno bylo vjíti tam.

Po nějaké době vzbouřilo se proti Mojžíši 250 mužů, jejichž čele byli *Kore*, *Dathan* a *Abiron*. Ukázala se sláva Hospodinova nad stánkem, a když Mojžíš mluvil k lidu, řka: „Odstupte od stanů těchto lidí bezbožných!“ rozstoupila se

Obr. 19. abc. Nábedrník (zástěra-povinek.)

Obr. 19. čd. Oblek Hebreův.

Obr. 20. ab. Tunika se závojem.

Obr. 21. ab. Šat a ozdoby žen hebr.

Obr. 22. Král židovský.

Obr. 23. Vznešená žena hebrejská.

země, a propadly se stany buřičův i se vším statkem jejich. Ale i oheň vyšed, zahladil oněch 250 mužů.

Poučení. Neposlušnost proti představeným jest proti vůli Boží a neujde zaslouženému trestu.

Smrt Aronova.

Ku konci 40tiletého putování po poušti provinili se sami Mojžíš a Aron nedůvěrou v milosrdenství Hospodinovo, načež Hospodin jim jako za trest oznámil, že ani oni nevejdou do země zaslíbené. Na to pak zemřel Aron na hoře Horu a lid ho oplakával 30 dní. V kněžské důstojnosti následoval ho nejstarší syn jeho Eleazar.

Měděný had.

Od hory Horu táhli Israelité cestou, která vede k Rudému moři. I počal lid teskliv býti pro nesnáze cesty a reptal proti Hospodinu a Mojžíši, že nemá chleba ni vody, a že se mu již oškliví manna. Protož poslal Hospodin na ně jedovaté hady, kteří mnohé na smrt poštípali. Když pak poznali vinu svou a káli se, modlil se Mojžíš za lid, a Bůh rozkázal mu, by učinil měděného hada a vztýčil jej, na kteréhož když uštknutí hleděli, byli uzdraveni.

Poučení. Vztýčený had jest obrazem kříže, odkud přišla nám spása od hříchu (uzdravení od uštknutí hada v ráji); sám Pán Ježíš se obrazu toho dovolává. „Jako Mojžíš povýšil hada na poušti: tak musí povýšen býti Syn člověka, aby žádný, kdo v něho věří, nezhynul, ale měl život věčný.“ (Jan 3, 14, 15.)

Poslední napomenutí. Smrt Mojžíšova. (R. 1450 př. Kr.)

Israelité na to přemohli obyvatele Amorhejské a Moabské krajiny, položili se táborem proti Jerichu před Jordánem. Vida Mojžíš, že se blíží poslední dnové jeho života, shromáždil lid, vyvolil Josua za vůdce a vloživ ruce na hlavu jeho, představil ho lidu. Potom mluvil k veškerému shromážděnému lidu, vzpomínaje veškerých dobrodiní, která prokázal jim Hospodin od vyjití z Egypta, a klada jim na srdce, aby

pamětlivi byli úmluvy s Hospodinem, zachovávající jeho přikázání, neboť — takto doložil ku konci řeči své — „bude-li zachovávatí zákona Hospodinova, požehná vám v zemi, do které vejdete: nebudete-li slyšeti hlasu jeho, zahynete. Svědky vzývám nebe i zemi, že jsem dnes předložil vám život i smrt, požehnání i kletbu. Vyvolíš tedy, Israeli, život, abys živ byl i ty i potomstvo tvé.“ Aby tudíž zákon úmluvy nikdy nevyšel z paměti synův Israelských, sepsal jej Mojžíš v knize a kázal jej položití v arše úmluvy, aby byl lidu na svědectví, z níž každého léta sedmého, na slavnost stánků, lidu předčítáno býti mělo.

Posléze rozloučil se s nimi, jako se loučí otec s dítkami svými a požehnáv dvanáctému pokolení, vstoupil na horu, *Nebo*, odkud mu ukázal Hospodin zemi zaslíbenou. I umřel tam Mojžíš, služebník Hospodinův, ve 120 letech a pochován jest v údolí země Moabské, a nepoznal člověk hrobu jeho až do dnešního dne. I oplakávali ho synové Israelští 30 dní.

Poučení. V životě Mojžíšově lze jasně spatřiti, co *milost Boží v člověku působí*, a co člověk může, když s milostí Boží spolupůsobí.

Bůh povolal Mojžíše k velikému úkolu, a Mojžíš vskutku také dostal povolání svému. *Hlavní* jeho ctnosti, kteréž byly pohnutkou všech jeho činův a z kterých všeliké jeho počínání vycházelo, byly *neobmezená důvěra v Boha a přísná poslušnost zákona Božího*, ctnosti, které nejen sám konal, ale i od lidu svého žádal; tím stal se *mužem velikým* a slavné jméno jeho v dějinách nevyhyne.

Mojžíš jest *osmým obrazem* Ježíše Krista. Mojžíš byl dárce zákona starého, Kristus nového. Mojžíš ušel v nejútlejším věku svém ukrutnosti Faraonů — Pán Ježíš pronásledován krvežíznivým Herodesem. Mojžíš opustil nádherný palác královský, aby vysvobodil lid svůj; Kristus opustil slávu Otce svého nebeského, aby nás vymanil z moci ďáblovy a z poroby hříchu. Mojžíš se připravoval na budoucí povolání na poušti — tak i Ježíš prodlel dříve na poušti, kde se modlil a postil, než nastoupil úřad svůj učitelský. Mojžíš před králem Faraonem k utvrzení svého poslání mnohé činil divy a zázraky — tak i Kristus dosvědčil většími ještě zázraky, že jest od Boha poslán a Syn Boží. Mojžíšova tvář byla proměněna, když sestupoval s hory, podobně Ježíšova tvář proměnila se na hoře Táboře. Mojžíš byl orodovníkem a přimlouvčím lidu — i Pán Ježíš přimlouvá se ne-

ustále za nás v nebi u svého nebeského Otce. Mojžíš vedl lid pouští do země zaslíbené — tak i Pán Ježíš nás vede pouští života vezdejšího do země zaslíbené, totiž do života věčného.

Pramen tohoto vypravování jest patero knih Mojžíšových, které on sám sepsal; co v první knize psal, vědělť i tradicí i bezprostředním nadáním Božím; co jest obsaženo v ostatních knihách, toho sám byl očitým svědkem; jen konec páté knihy — o smrti Mojžíšově — připsal někdo jiný, bezpochyby Josue.

Mrtvola Mojžíšova něbyla nalezena; Bůh skryl hrob jeho, aby se snad Israelité nepokoušeli, prokazovati tělu Mojžíšovu úctu modlářskou.

Občasi třetí.

Vejítí do země zaslíbené a opanování její.

(1451—1434 př. Kr.)

§. 36. Doba Josuova.

Přechod Jordánem a dobytí Jericha a Háje. (R. 1449 př. Kr.)

Josue, syn Nunův z pokolení Efraimova, jehož Mojžíš k rozkazu Hospodinovu ustanovil vůdcem národu, vedl lid Israelský do země zaslíbené. Napřed šli levitové a kněží, nesouce archu úmluvy, pak následovali muži bojovní a potom ostatní lid. Když přitáhli k řece Jordánu, hle! vody se rozstoupily a veškeren lid suchou nohou přešel řečištěm. Na památku toho dal Josue vynésti z řečiště dvanácte kamenův a postavil je v *Galgale*, kde Israelité rozbili stany a slávili slavnost velikonoční.

Israelité byli sice již do země zaslíbené vešli, ale poněvadž od jiných národův osazena byla, musili ji teprve si vybojovati a měst jejich dobývati. Nejprvnější město, kteréžto dobývati měli, bylo Jericho a pak *Háj*.

Jericho bylo silné, opevněné město. Řekl tedy Hospodin k Josuovi: „Obejděte město všickni bojovníci jednou za den a tak učiňte po šest dní. Sedmého pak dne ať kněží vezmou sedm trub a ať jdou před archou úmluvy a obejděte město sedmkrát a kněží troubiti budou v trouby. I vzkřikne lid křikem velikým a zdi města z kořene se vyvrátí.“ A Josue

učinil tak, jak Hospodin rozkázal, a padlo město Jericho v ruce Israele, v němž všecko zbito; toliko Rahab a dům otce jejího, poněvadž zachovala život vyzvědačů, byla zachráněna. Brzy na to dobyto město *Háj* a srovnáno se zemí.

Poučení. Patrný tu opět důkaz, že s pomocí Boží i největší překážky lze přemoci.

Další vítězství Josuovo.

Pověst o vítězstvích synův Israelských rozhlásila se po vší zemi chananejské. I spojilo se pět králů s vojsky svými, aby bojovali proti Josue a Israelovi. Ale Gabaonští bojíce se Israele, vymyslili sobě lest a utekli se k Josuovi, žádajíce ho, aby s nimi pokoj učinil.

Když uslyšel Adonisedek, král Jerusalémský, že Josue vzal město Háj a že utekli Gabaonité k Israelovi, bál se velmi a poslal ku čtyřem králům amorrhejským o pomoc, aby Gabaonu dobyl. Shromáždivše se pět králův amorrhejských, rozbili stany okolo Gabaonu. Obyvatelé pak Gabaon poslali k Josue, by jim dal pomoc. I vytáhl Josue z Galgala proti králům amorrhejským a připadl na ně náhle, takže je potřel ranou velikou, a vojsko, když utíkalo, dopustil Bůh, že padalo naň krupobití jako kamení veliké, a zemřelo jich mnohem více krupobitím, nežli mečem. Josue pak byl ještě bitvy nedokonán, a den se již k večeru chýlil. Volal tedy k Bohu, aby prodloužil den, dokud by nezahladil všech nepřátel. „I stálo slunce proti Gabaon a měsíc proti údolí Ajalon,“ až zbito bylo všecko vojsko nepřátelské i králové jejich. Tak poraženi byli ještě jiní králové, města jejich dobyta a celá země od Israelských opanována.

Rozdělení země.

Josue dobyl po tuhém sedmiletém boji celé země a rozdělil ji mezi jednotlivá pokolení. Pokolení Levitské nemělo zvláštního území, ale vykázáno mu bylo 48 měst, mezi těmi sedm bylo místy ochrannými (ochranu poskytující těm,

kterí byli pronásledováni); v Silo pak byl vyzdvižen stánek Hospodinův.

Poučení. Dobyť země zaslíbené jest obrazem *království nebeského*, jehož bez namáhání, bez boje o ctnost a bez vítězství nad hříchem dosíci nelze.

Vojenství židovské mělo za účel jen obranu země, zbraně nechápali se Israelité, leč na obranu vlasti a víry; měli zemskou hotovost i stálé vojsko a veškeré schopné mužstvo od 20—50 let muselo se stavěti.

Zbraně byly: štít, helmice, pancíř, meč, kopí, luk, prak a vozy válečné; měli jízdu i pěchotu, kněží doprovázeli vojsko do pole povzbuzující je k udatnosti. Vítěz pak slavnostně býval vítán, nevjížděl však do města na koni jakožto zvířeti válečnému, nýbrž na oslu na znamení to míru.

Smrt Josuova.

Když Josue úkol svůj vyplnil a věkem také sešel, svolal všechny starší (zástupce) Israele do Sichemů. Tu připomínal jim veškera dobrodiní, která Hospodin prokázal jim a otcům jejich, zároveň napomínaje jich, aby bedlivě ostříhali zákona Mojžíšova, neuchylující se od něho ani v pravo ani v levo, a aby drželi se Hospodina a milovali jej. K této řeči jeho odpověděl lid: „Odstup to od nás, abychom opustili Hospodina — jen Hospodinu samému sloužiti budeme.“ I obnovil Josue v ten den úmluvu s lidem a vyzdvihl veliký kámen na památku na svědectví lidu. Brzy na to umřel ve 110 letech věku svého, vládnuv nad Israelem 27 let.

Poučení. Josue (vysvoboditel, vykupitel) již dle jména jest obrazem Kristovým. Neboť jako Josue uvedl lid po mnohých vítězstvích do zaslíbené země — tak i Kristus svou smrtí a svým z mrtvých vstáním přemohl ďábla i smrt a dobyl nám království nebeského, do něhož nás svým učením, příkladem a svou milostí, zvláště křtem svatým, uvádí.

Poznámka. Vypravování toto obsaženo jest v knize Josuově, kterou on sám sepsal, jen konec pochází od neznámého spisovatele.

§. 37. Doba soudců. (R. 1434—1095 př. Kr.)

Vzbuzení soudců.

S počátku svého bydlení v zemi Kananejské byli Israelité Hospodinu věrni; ale znenáhla dali se sousedními pohan-

skými národy svéstí, že odpadnuvše od Hospodina, sloužili modlám. Za pokutu vydal je Hospodin v ruce nepřátel, tu vzpamatovavše se, volali o pomoc k Hospodinu. Aby je vyvolal z rukou nepřátel, vzbudil Hospodin mezi nimi muže rekovné, kteří byli vůdci lidu a soudili jej, proto nazývali se i *soudci*.

Úřad soudcovský *nebyl stálý*, nýbrž Hospodin čas od času vzbuzoval soudce, kdykoliv lid odvrátiv se od modlářství, volal k němu o pomoc. V takové vrtkavosti trval národ Israelský na 329 let.

Obr. 24. Baal Moloch.

Nejznamenitější ze soudců byli: Gedeon, Jefte, Samson, Heli a Samuel.

P o z n á m k a. Modlářství národů kananejských záležela ve zbožňování přírody; klaněli se slunci a měsíci pod jmény *Bála* a *Astarty*; jinou modlu měli *Molocha* (obr. 24.), jemuž děti obětovali; opět jiné modly byly *Bál-Beor* a *Bál-Zebub*.

Poučení. Vrtkavost lidu Israelského jest obrazem *člověka nestálé povahy*, zvláště křesťana, který nemá síly, aby v dobrém setrval. „Jen kdo setrvá v etnosti až do konce, spasen bude.“ > ~~7/8~~

Gedeon.

Synové Israelští činili zle před Hospodinem, a proto vydal je v ruce Madianitův, nepřátel jejich, kteří přicházeli po

sedm let u velikém množství a velmi je utiskovali, ničíce jim osení na polích a kazíce všecky věci k živnosti příslušící. Proto s lítostí nad hříchy svými volal Israel k Hospodinu, Bohu svému, žádaje pomoci. Bůh jich neoslyšel a poslal anděla k muži jménem *Gedeon*, který právě mlátil obilí, a tomu řekl anděl: „Hospodin s tebou, muži udatný! Jdi v síle své a vysvobodíš Israele z rukou Madianitův.“ Ale Gedeon nedůvěřoval řeči té a žádal si nějakého znamení. Vztáhl tedy anděl ruku a dotekl se holí, kterou měl v ruce, oběti, již Gedeon přinesl a položil na skálu, a hle! oheň vystoupil a ztrávil oběť; anděl pak zmizel. Tedy Gedeon poznav v tom vůli Hospodinovu, svolal všecká pokolení a přešli Jordán.

Bylo pak velmi mnoho lidu s Gedeonem; aby však nemyslili, že vlastní silou a nikoli vůlí Hospodinovou budou vysvobozeni, mluvil Hospodin ku Gedeonovi, aby propustil všecky, kteří se bojí. I vrátilo se mužů 22.000, toliko 10.000 zůstalo, z těch vybral Gedeon na rozkaz Boží jen 300 mužů, kteréž rozdělil na tři tlupy, dav trouby v jejich ruce a hořící pochodně uprostřed bání. Takto za tmy noční vešli až do ležení nepřátelského a rozbivše bání, drželi v levé ruce pochodně a v pravé trouby znějící a křičeli: „Meč Hospodinův a Gedeonův!“ Vojska pak nepřátelská jsouce zděšena a bázní naplněna, utíkala, a utíkající jeden druhého vraždili. Po tom vítězství řekli muži Israelští Gedeonovi: „Panuj nad námi!“ Uznávaje, že ne mocí svou, ale mocí Hospodinovou vytrhl Israele z rukou Madianitův, odpověděl Gedeon: „Nebudu panovati nad vámi já, ale Hospodin bude panovati nad vámi.“ Tedy odpočinula země po 40 let, v nichž Gedeon spravoval lid.

Poznámka. Gedeon jako osvoboditel lidu svého jest obrazem Krista, osvoboditele pokolení lidského. Jako Gedeon tak Kristus v mládí svém žil v poníženosti a skrytosti. Jako Gedeon přemohl malým počtem mužů bojovných voje nepřátelské, tolikéž i Kristus Pán pomocí dvanácti apoštolův a málo učeníků podmanil si svět beze zbraně, pouhým toliko hlásáním sv. evangelia.

Poučení. Ne pouhými vlastními silami, ale pomocí Boží přemá-

háme všeliké útoky nepřátelské na spasení duší svých, jakož i všeliké protivenství v životě. „Pomoc naše ve jménu Páně.“

Jefte.

Synové Israelští opět odstoupili od Hospodina a sloužili modlám, pročež rozhněvav se Hospodin vydal je v ruce nepřátel, Filistínův a Ammonitů, kteří je velmi soužili po 18 let. I litující hříchů svých, volali Israelští k Hospodinu za vysvobození. Byl tehdy muž velmi udatný, jménem *Jefte*, a učinil ho lid knížetem. I sestoupil na něho duch Hospodinův, a učinil Jefte slib Hospodinovi, řka: „Jestliže dáš v ruce mé syny Ammonovy, kdožkoli první vyjde z domu mého a půjde mi vstříc, když se budu navracovati s pokojem, toho obětovati budu v oběť zápalnou.“ Hospodin dal mu vítězství, a když se vracel u vítězné slávě domů, vyšla mu vstříc se zástupem plesajícího lidu jeho jednorozená dcera, kterou když uzřel, roztrhl roucha svá na znamení smutku a zvolal: „Běda mně! Ó dcero má, jak jsi mne zarmoutila! Učinil jsem slib Bohu Hospodinu, co první mi vstříc vyjde, že obětovati budu v oběť zápalnou.“ Jemuž ona odpověděla: „Učiň, jak jsi slíbil, jen když dáno tobě vítězství nad nepřátely našimi.“ Jefte pak učinil, jak byl přislíbil, a dceru svou, když se byla modlitbou připravila, obětoval. Odtud vznikl obyčej, že každého roku scházely se dcery Israelské, aby plakaly dcery Jeftovy.

Poučení. Sliby z lásky a úcty k Bohu činěné prospívají; avšak máme slibovati s rozvahou. Slib Jeftův pocházel z nerozvážlivosti a přenáhlenosti. ~

Samson.

Samson (Simson) byl 20 let soudcem v Israeli. Pocházeje z pokolení Danova od otce Manuea, jimž narození jeho zvěstoval anděl, jevil již z mládí neobyčejnou sílu, jsa Nazareem, tak že jednou roztrhl mladého lva. Zvláště pak Filistínům veliké škody působil. Byl právě čas žni pšeničné; Samson nalapav 300 lišek a svázav je po dvou, přivázal hořící po-

chodně uprostřed a pustil lišky takto svázané do polí Filistínův a poplenil všecko osení jejich. Pročež vstoupili Filistíné s brannou mocí do země Judské, a Samson jim byl vydán. I svázali jej dvěma novými provazy, kteréž on jako slabou niť přetrhl. a naleznuv čelist osličí, tisíc Filistínův pobil. Na to Filistíné vědouce, že odešel do města Gazy, uzavřeli město a postavili stráž u brány městské, aby utéci nemohl; on pak vypáčil obě veřeje brány městské, odnesl je na vrch hory, ležící proti Hebronu.

Konečně přelstěn ženou filistínskou, jménem *Dalilon*, kteréž vyzradil tajemství, že síla jeho jest ve vlasech jeho. Dalila pak, když spal, ustříhla sedm pramenů vlasů jeho, a Samson byl od nepřátel přepaden, kteří oslepivše ho, dovedli svázaného okovy do Gazy do žaláře, kde služby otrocké konati musil. Znenáhla vzrostly zase Samsonovi vlasy. A když Filistíné o slavnosti modly Dagona vyvésti jej dali, aby se mu posmívali, uchopil dva základní sloupy, mezi nimiž stál, a na nichž spočíval dům, kde byla knížata shromážděna, podtrhl sloupy ty, tak že knížata a 3000 jiného lidu, avšak i jeho samého pohřbily zříceniny domu toho.

Poznámka. V osobě a životě Samsonově nalezá se také mnoho rysů, kteréž předobrazují *Spasitele*. Narození Samsonovo zvěstuje anděl, jako zvěstoval narození Kristovo. Samson ukázal roztrhnutím lva svou sílu a rekovnost, tak i Kristus přemohl lva pekelného. Samson byl *Nazarej*, *vysvoboditel* i *soudce*, nejínak i Ježíš. Samson pojal cizozemku za manželku; tolikéž Kristus povolal pohany v církev svou. Jako smrt Samsonova byla záhubou Filistínských, tak osvobodil nás Kristus smrtí svou ode všech nepřátel spásy naší, od hříchu, smrti a ďábla.

Poučení. Jako Samson měl sílu hmotnou, tak obdařen bývá, kdož v Boha důvěřuje, silou mravní, že dovede všeliké úklady nepřítelů, zlého ducha, vítězně přemáhati; kdo se ale vydává v nebezpečenství hříchu, zahyne v něm, byť i mravní silou podoben byl Samsonu.

Poznámka. Zprávy ty čerpány jsou z *knihy soudců*, jejíž spisovatelem byl dle starého podání *Samuel*.

Rut.

V době, kdy soudcové vládli, zakusila země Israelská častěji, jak velikým zlem jest neúroda, již v zápětí kráčí hlad. Proto mnohá rodina musila, když bída se šířila, opustiti svou milou otčinu a v cizině hledati výživy. I stalo se, že jakýs *Elimelech* z Betléma opustil domov s manželkou svou *Noemi*, s dvěma syny svými a spěchal do země *Moabské*, aby se uchránili hladu. Když *Elimelech* tam umřel, zůstala *Noemi* se syny. Tito pojali sobě manželky moabské, z nichž jedna slula *Orfa*, druhá pak *Rut*. Po desíti letech i oba synové v mladém věku rozžehnali se se světem. Opuštěna tu stála v cizí krajině matka *Noemi* s nevěstami svými. Nechtíc snachám svým býti na obtíž, ustanovila se chudá vdova na tom, že vrátí se do Betléma. Ale šlechetná *Rut* neopustila jí, nýbrž doprovázela ji, starajíc se o výživu její. Byl právě čas žní, a *Rut* sbírala klasy na poli bohatého muže, který slul *Booz*. Vida tuto pilnou ženu a dovědév se, že z něžné lásky ku své tchyni tak činí, nejen nebránil jí v sbírání, nýbrž ještě žencům přikázal, aby schválně více klasů ležeti nechali. Avšak ještě větší odměny dostalo se *Rut* za to, že o svou tchyni tak pečlivě se starala. Bůh naklonil jí srdce *Boozovo*, který, nedbaje její chudoby, pojal ji za manželku, ta pak stala se pramatěří rodu *Davidova*, z něhož pocházela blahoslavená *Panna Maria*, vyvolená matka *Spasitelova*.

Poučení. Hle, jak za vykonaný dobrý skutek veliká poskytnuta odměna! *Rut* následuj v lásce a něžné starosti o chudé, zvláště příbuzné; *Booz* následuj v dobročinnosti. „K chudině nachyl srdce své, neboť kdo chudým dává, na úrok půjčuje Hospodinu.“

Příběh ten vypravuje kniha *Rut*; spisovatel její není znám.

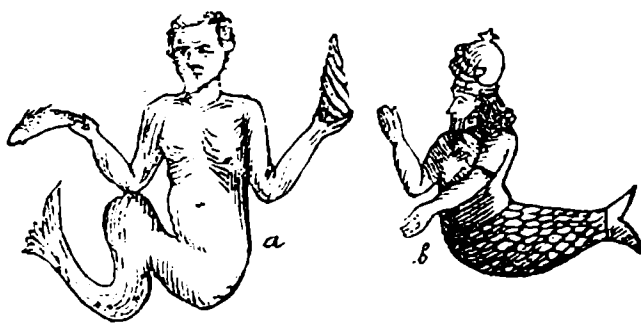
Heli a Samuel.

Po *Samsonovi* byl *Heli* soudcem a veleknězem zároveň. Za jeho doby žili nábožní manželé *Elkana* a *Anna* a neměli dítek. Nad tím byla nábožná *Anna* zarmoucena a proto prosila Hospodina v *Silu*, kde byl stánek úmluvy, a Hospodin vyslyšel modlitby její a daroval jí synáčka, jehož nazvala

Samuel (na Bohu vyprošený) a věnovala ho k službě Hospodinově při svatyni. Tedy když byl Samuel ve třech letech, přivedla jej k veleknězi Helimu do Sila, aby spinila slib svůj. Pacholík posluhoval při svatyni, rostl a líbil se Hospodinu i lidem.

Velekněz Heli měl dva zlé syny, jménem *Ofni* a *Fince*. Když Israelští přicházeli, aby obětovali Hospodinu, odníмали jim oběti násilně i jiné nepravosti páchali v stánku Hospodinově; otec však stár a sláb jsa, domlouval jim sice, ale netrestal jich; synové pak se nepolepšili. Protož zjevil se Hospodin Samuelovi a oznámil mu záhuby rodu Heliova.

Stalo se, že Heli spal jedné noci v předsíni stánku, a Samuel spal též blíže něho. Tu volal Hospodin: „Samueli, Sa-

Obr. 25. ab. Dagon.

mueli!“ Samuel domnívaje se, že jej volá Heli, vstal a šel k němu, řka: „Tu jsem, pane, nebo jsi mne volal.“ Heli pak řekl: „Nevolal jsem tebe, jdi a spi!“ Tak se stalo podruhé i potřetí. Porozuměl tedy Heli, že Hospodin volá pacholika, jemuž on řekl: „Až uslyšíš volati, rei: „Mluv, Hospodine, neboť slyší služebník tvůj!“ Učinil tak Samuel, a Hospodin mluvil k němu: „Hle, uvedu na Heli všecko, což jsem mu předpověděl, neboť synové jeho činí zlé a netrestal jich.“ Oznámil tedy Samuel všechna ta slova Helimu; on pak odpověděl: „Hle, Hospodin mluvil, což dobrého jest před očima jeho, nechť učiní.“

Poučení. Samuel jest vzorem poslušného a nábožného jinocha.

Stalo se, že opět vytáhli Israelité proti Filistínům. Ne-

přátelé sešikovali se k boji, ale Israelité utíkali a domnívali se, že Hospodin vysvobodí je, přinesli archu úmluvy s sebou na bojiště; avšak poraženi jsou na hlavu, a padlo jich 30.000, mezi nimi také Ofni a Fínees; to když uslyšel Heli, spadl se stolice nazpět a zlomiv šíji, umřel, stár jsa 98 let.

Filistíné vzavše archu úmluvy, postavili ji v chrámu podle modly Dagona (obr. 25.), avšak modla po dvakráte převrácená ležela na zemi; i jinými těžkými ranami stihl je Hospodin, proto vrátili Filistíné archu úmluvy a poslali ji nazpět do země Israelské.

Poučení. Nezvedené děti bývají příčinou zármutku rodičů, mnohdy i smrti jejich.

Po Heliovi nastoupil Samuel úřad soudcovský, shromáždil všecken lid Israelský a mluvil k němu. I poznali synové Israelští vinu svou, postili se a pravili: „Zhřešili jsme Hospodinu!“ Samuel pak obětoval za ně oběť zápalnou, a Hospodin smilovav se nad nimi, odpustil jim. A když opět vytáhli proti Filistínům, zahřměl Hospodin nad Filistíny a poraženi jsou a byl mír v zemi po mnoho let. Samuel pak soudil Israele po všechny dni života svého, přebýváje v Ramathu, odkud obcházel všechna města Israelská.

Zprávy ty čerpány jsou z *dvou knih Samuelových*, které se též *prvé dvě knihy královské* nazývají.

Občasi čtvrté.

Panování králů.

(Od r. 1095 — 975 př. Kr.)

§. 39. Israel za krále Saula. (Od r. 1095 — 1055 př. Kr.)

Saul za krále zvolen. (R. 1095 př. Kr.)

Když Samuel sestárnul, ustanovil syny své za soudce. Ale tito nechodili po cestách jeho, ale chýlili se po lakomství, brali dary a převraceli soud. Proto shromáždivše se starší Israelští, přišli k Samuelovi, žádajíce, aby ustanovil jim krále,

jakož jiní národové mají. Žádost ta nelíbila se Samuelovi, kterýž chtěl, aby Hospodin jedině vládl Israelem a byl králem jeho. Než Hospodin přivolil této žádosti a sám naznačil Samuelovi muže, kterého měl pomazati za krále. Pomazal tedy Samuel za krále muže krásného a udatného jménem *Saula*, syna *Cisova* z pokolení *Benjaminova*, a když jej představil shromážděnému lidu, zvolali všickni: „Živ buď král!“

Poučení. Důstojnost královská byla obrazem královského úřadu Kristova. Ustanovení za krále dalo se *pomazáním olejem*, odkud název krále *Pomazaný Hospodinův*, proto i Pán Ježíš nazván *Kristus*, t. j. pomazaný. >^{13. 6. 5}

Zavržení Saulovo.

Hospodin byl se Saulem a dopřával mu vítězství nad nepřátely. Saul však brzy zapomenuv, že jen vůlí Hospodinovou a místo něho kraluje, zhrdl a jednal libovolně. Proto zavrhl jej Hospodin.

Již v druhém roce panování svého, když válčil s Filistíny, opovážil se místo velekněze sám obětovati, a proto oznámil mu již tehda Samuel, že neobstojí království jeho. Když pak bojoval proti Amalekitům a měl tyto pohany k rozkazu Božímu vyhubiti, však nic z věcí jejich podržeti, tu zvítěziv, ušetřil Agaga, krále Amalekitského, a nejlepší stáda pro sebe podržel. Přišel Samuel k Saulovi, vytýkáje mu, proč rozkazu Hospodinova nešetřil. Ale Saul vzal útočiště ke lži a k přetvářce pravil, že stáda podržel k obětování; na to Samuel oznámil mu trest Boží, řka: „Lepší jest poslušnost než oběti. Proto, že jsi zavrhl řeč Hospodinovu, zavrhl tebe Hospodin, abys nebyl králem.“

Poučení. Pokud Saul byl poslušen zákona, byl Bůh s ním, ale když zpyšněl, zavrhl jej. „Bůh se pyšným protiví.“

David za krále pomazán.

Samuel truchlil pro zavrženého Saula, Hospodin pravil k němu: „Jdi do Betléma k muži *Isaiovi* (jinak *Jesse*), neboť jsem jednoho ze sedmi synů jeho zvolil za krále na místě Saula.“ Šel tedy Samuel. Když byl na místě, ukázán mu byl nejstarší syn Isaiův, krásný a urostlý, i myslil, že ten

má se státi králem, ale Hospodin varoval Samuela, řka: „Nehleď na podobu lidskou, nebo člověk vidí jen zevnitř, Hospodin pak hledí k srdci.“ Potom předvedl Isai i ostatní syny své podle stáří, ale Samuel pravil: „Žádného z těch nevyvolil Hospodin.“ Naposledy byl přivolán nejmladší syn Isaiův *David*, pastevec, a Hospodin oznámil Samuelovi: „Tenť jest, pomaz jej.“ Vzal tedy Samuel roh s olejem a pomazal Davida za krále.

Poučení. Na Davidovi vidíme, že ani rod ani bohatství, nýbrž přednosti ducha a srdce rozhodují u Boha o ceně člověka.

Duch Hospodinův odstoupil od Saula, ale zlý duch opanoval ho, tak že býval těžké a trudné mysli. I přimlouvali mu služebníci jeho, aby povolal nejmladšího syna Isaiova, který hraje na harfu, bude jej obveselovati. Saul přivolil; tak přišel David ke dvoru královskému. Kdykoli hrával před Saulem, odstupoval zlý duch od něho a vyjasňovala se mysl jeho. Proto zamiloval si ho Saul a učinil jej oděncem svým.

Poučení. Koho zlé svědomí trápí, jako Saula, ten bývá nevrlý, nespokojený.

Davidovo vítězství nad Goliášem.

Toho času shromáždili se opět Filistíné polem proti Israeli. I stáli Filistíné na jedné hoře a Israelité na druhé. I vyšel ze stanů Filistínských muž nad míru veliký a silný a na celém těle obrněný, jménem *Goliáš*, i pln hrdosti a pýchy volal: „Vyberte ze sebe muže, ať sestoupí se mnou v souboj! porazí-li mne, budeme vaši služebníci, pakli já přemohu jej, vy nám sloužiti budete.“ Takto počínal si filistínský po 40 dní, ráno i u večer, a nikdo se neodvážil, aby přijal jeho vyzvání, ale Saul a všickni Israelští, kteří byli s ním, strnuli a báli se velmi. Tu přišel David do ležení, nesa bratřím potravu, a slyše řeči filistínského, šel s přivolením Saulovým proti němu. Když se k němu blížil David, nesa svou pastýřskou hůl, v mošně pět hladkých kaménkův a prak v ruce, zkríkl naň Goliáš: „S holí přicházíš na mne

jako na psa? Pojd' ke mně a dám tělo tvé ptákům nebeským a zvířatům zemským.“ Tedy odpověděl mu David: „Ty přicházíš ke mně s mečem, kopím a pavezou; já pak ve jménu Hospodina, Boha vojsk Israelských!“ A to když pověděl, vyňav z mošny kamének a udeřiv jím z praku v čelo Goliášovo, omráčil jej, že padl na tvář k zemi, a dobyv pak spěšně meče jeho z pochvy, stal hlavu jeho. Uzřevše to Filistíné dali se na útěk a poraženi jsou na hlavu.

Poučení. „Pýcha předchází pád.“ — Vítězství Davidovo nad Goliášem jest obrazem vítězství Krista Pána nad nepřítelem duší našich.

Nepřátelství Saulovo proti Davidovi.

Když David zabiv Filistína, vracel se z pole, vyšly mu ženy Israelské vstříc v slavném průvodu, oslavující jej a zpívající: „Saul zabil tisíc, David pak deset tisíc nepřátel.“ I rozhněval se Saul náramně a nelibě hleděl na Davida od tohoto dne. A když hrál David na harfu, mrštil kopím, mysle probodnouti jej, ale on uchýlil se a byl zachován. Po nějakém čase slíbil mu Saul dceru svou *Michol* za manželku pod podmínkou, zabije-li 100 Filistínů, domnívaje se, že padne v ruce nepřátel. Ale David zabil 200 Filistínů, Saul pak tím více ho nenáviděl a ustanovil se, že jej zabije.

Poučení. Vášeň zaslepuje člověka a stále jej pobádá ku zlému.

Jonathasovo přátelství k Davidovi.

Jonathas, syn Saulův, miloval Davida a uzavřel s ním upřímné přátelství. Proto vystříhal ho před hněvem otcovým; otci pak mluvě o Davidovi dobré věci, pravil: „Nehřeš, králi, proti služebníkovi svému Davidovi, neboť nic nezavinil proti tobě a skutkové jeho jsou tobě velmi dobří. Hle obětoval život svůj a zabil Filistína, učinil vysvobození Israeli; viděls to a radoval jsi se. Proč bys teď zhřešil proti krvi nevinné a zabil Davida, kterýž jest bez viny?“ Tedy ukrocen jsa Saul řečí Jonathasovou, smířil se s Davidem a byl David u něho, jako dříve býval.

Ale netrvalo to dlouho, a opět propukla v Saulovi nenávist proti Davidovi tak, že jej chtěl podruhé probodnouti kopím, ale David uchýlil se, a kopí udeřilo v stěnu, David pak utekl se do domu svého. Rozhněvav se Saul, dal jej ostříhati svými oděnci, ale manželka jeho *Michol*, dcera Saulova, vypustila ho oknem, a on skryl se u Samuela v Ramathu. Chtěje tedy Jonathas opět smířiti Davida se Saulem, přimlouval se za něho u otce, ale Saul rozzlobiv se, zkríkl: „Synu! zdaliž nevím, že miluješ syna Isaiova k hanbě své, neboť po všecky dni, v nichž bude živ, nebudeš upevněn v království svém. Proto přiveď jej ke mně, neb jest syn smrti.“ Odpověděl Jonathas: „Proč má umříti? co zlého učinil?“ I chopil Saul kopí, aby i syna svého zabil; on pak utekl a odešel k Davidovi, pravě mu, aby nepředstupoval více před Saula. Potom políbivše se plakali a se slovy: „Cokoli jsme si přísáhli ve jménu Hospodinovu, budiž mezi námi!“ rozešli se. David odešel na poušť a skrýval se tam na různých místech.

Poučení. Jonathas jest vzorem *pravého přátelství*. „Pravý přítel v neštěstí se poznává.“

Šlechtnost Davidova.

Saul neustal pronásledovati Davida, ale David spoléhaje na Hospodina, ušel všem útokům Saulovým. Jedenkrát opět vytáhl Saul s 1000 muži vybranými ze všeho Israele proti Davidovi do hor Engadských. I byla tu jeskyně, v níž hluboko uvnitř skryl se David se svými věrnými. I Saul vešel tam, aby si odpočinul a usnul. Tedy pravili společníci Davidovi: „Aj den, v kterémž vydal Hospodin nepřitele v ruce tvé!“ Ale David odpověděl jim: „Budiž mně milostiv Hospodin, abych neučinil té věci pánu svému, pomazanému Hospodinovu“ a obměkčil muže ty řečí svou a nedopustil jim, aby povstali proti Saulovi; sám pak spokojil se tím, že mu uřízl kraj pláště, který pak jsa na místě bezpečném, ukázal Saulovi, jenž poznav šlechtnost Davidovu s pláčem zvolal:

„Spravedlivější jsi nežli já, neboť odplatil jsi mi dobrým, já pak zlým tobě jsem se odplacoval; přísáhní mi, že nevypleníš potomstva mého, ani nevyhladíš jména mého.“ I přísahal David Saulovi, a odešel Saul do města svého, David pak a muži jeho vstoupili na bezpečnější místa.

Brzy však změnil zase Saul mysl svou a dozvěděl se, že David skrývá se na poušti *Zifské*, sebral 3000 mužů vybraných z Israele a hledal Davida na poušti. I přišel David tajně do ležení až na místo, kde ležel Saul a spal, také *Abner*, vůdce vojska jeho, i lid okolo něho spali. To když spatřil *Abisai*, průvodce Davidův, pravil: „Nyní probodnu nepřítele tvého kopím do země,“ ale David bránil tomu řka: „Nezabíjej ho; nebo kdo vztáhne ruku svou na pomazaného Hospodinova, zdali bude nevinný?“ a to pověděl, vzal kopí a číši na vodu, která byla u hlavy Saulovy, a odešli. Když pak David s vrchu hory, kde byl bezpečný, volal na Abnera, řka: „Proč jsi neostříhal pána svého, pomazaného Hospodinova? Hle kopí královo a číše na vodu, kteráž byla u hlavy jeho!“ tu procitl Saul a poznav hlas Davidův, řekl jemu: „Zhřešil jsem, navrať se, synu můj Davide, neb nikoli více tobě zlého neučiním; požehnaný jsi a zajisté učiníš, co zamýšlíš, a mocen jsa, ještě mocnějším budeš.“ Takto usmíření rozešli se.

Ve své úzkosti a ve svém pronásledování neztrácel David mysl, ale pevně důvěřoval v Hospodina, jak toho důkazem jest žalm 90.

Poučení. Jen veliký a zbožný duch dovede milovati i nepřátele a za zlé dobrým spláceti jim. *720¹/₃ ~ 5*

Smrt Saulova. R. 1055 př. Kr.

Nedlouho potom svedena byla opět bitva s Filistíny, v níž Jonathas padl a sám Saul byl raněn smrtelně; aby však neupadl v ruce nepřátel, nalehl na svůj meč a zemřel. Když se David o tom dověděl, naříkal a plakal nad ním, připomínaje lidu jen dobré vlastnosti Saulovy, zvláště pak truchlil nad Jonathasem, s pláčem volaje: „Žalost mám nad

tebou, bratře můj! jako matka miluje syna svého jediného, tak jsem já tebe miloval!“

Poučení. Davidovo jednání ukazuje, že dobré vlastnosti máme uznávati a ctíti i při nepříteli, a něžný jeho pláč nad přítelem svědčí, že přátelství provázelo přítele i za hrob jeho.

§. 39. Israel za krále Davida. (Od r. 1055—1015 př. Kr.)

David na trůnu a vláda jeho. (R. 1055 př. Kr.)

Po smrti Saulově byl svolán David pokolením Judovým v *Hebronu* za krále; ostatní pokolení přidržela se *Isbosetha*, syna Saulova; z toho povstala válka, v níž Isboseth zrádně byl zabit, takže teprve po sedmi letech byl David i od ostatních pokolení za krále uznán. David byl v 30 letech, když nastoupil vládu.

Dosednuv na trůn táhl proti městu *Jebus* (Jerusalém), dobyl hradu *Siona*, vystavěl tam dům a město, a nazval je *městem Davidovým*. Jako Jebusity pokořil i ostatní nepřátele, jako Filistínské, Moabské, Syřany a Idumejské, tak že jeho jméno bylo slavné a jeho říše rozprostírala se od Egypta až k Eufratu. Jak o rozšíření a upevnění říše, tak staral se i o blaho svých poddaných, čině soud a spravedlnost všemu lidu. Také tím dal svou šlechetnost na jevo, že *Mifbosethovi*, synu Jonathasovu, jedinému pozůstalému potomku z domu Saulova, vrátil všecky statky otce jeho a choval jej jako syna královského.

Zvláštní péči měl David o zvelebení bohoslužby. Na hoře Sionské vystavěl skvostný stánek a dal tam u veliké slávě přenést archu úmluvy z Kariathjarima, z domu Abinadabova, kterou v slavnostním průvodu kněží a levitů s knížaty Israelskými i celým národem provázeli s plesáním a zpěvem žalmův a zvukem trub; král sám hraje na harfu, kráčel před archou úmluvy a přinesl na ten den oběť Hospodinu.

Také rád bohoslužebný zřídil při svatyni, rozvrhl kněží na 24 řady, kteří střídavě vykonávali službu v stánku, z levitů také vybral 4000 zpěváků, pro něž sám složil mnohé

žalmy čili písně nábožného a prorockého obsahu. Obsaženy jsou v knize žalmů nebo žaltáři.

Nástroje hudební byly:

Harfa, velký trojstranný nástroj s 10—12 strunami;

lyra, obloukovitý nástroj se strunami uprostřed oblouku nataženými;

cithara, čtyřstranný nástroj dřevěný s 8—10 strunami;

píšťala pastýřská z rákosu;

šalmaj, více píšťal spojených;

loutna, jednoduchá, dírkami opatřená píšťala z kosti nebo z dřeva;

roh (z býka);

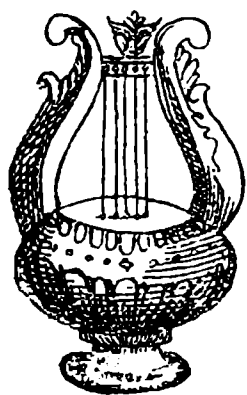
buben (tympanum);

cymbál, dva kovové duté talíře, které se o sebe tloukly;

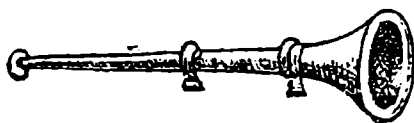
trojstran z kovových hůlek, který se držel na prstu a kovovou hůlkou se naň tlouklo;

zvonečky.

Některé hudební nástroje Hebreův.

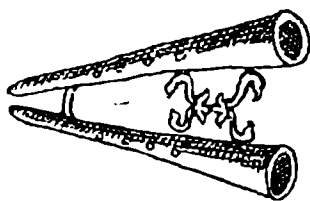
Lyra.

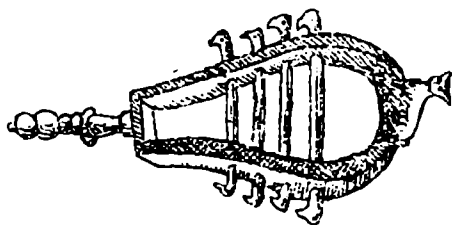
Trouba.

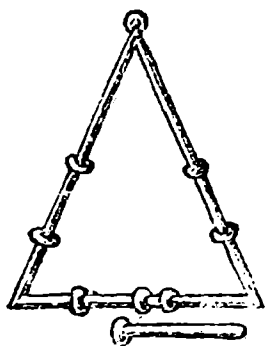
Roh.

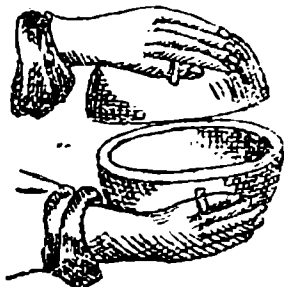
Píšťaly (dvě spojené)

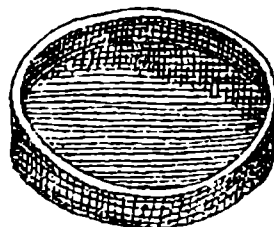
Sistrum.

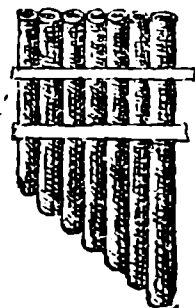
Šališim.

Cymbály.

Buba.

Píšťaly (varhany).

Zvonec.

Také pomýšlel David na to, že vystaví chrám důstojný Hospodinu, proto učinil mu Hospodin zaslíbení veliké, řka: „*Vzbudím jednoho z potomstva tvého, jehož království upevním na veky. Já budu jemu za otce a on mi bude za syna.*“ David vida v tomto zaslíbení budoucího světa Vykupitele, opěvoval jeho život, utrpení a slávu v žalmech svých.

Poznámka. *Jerusalém*. — Nejstarší jméno města toho bylo *Salem*, t. j. pokoj. (Melchisedek, král Salemský.) Později bydlili tam Jebusité a nazývali město *Jebus*. David obnovil starý název a nazval město *Jerusalém*, t. j. místo pokoje, míru; učinil *hlavním městem* říše a sídlem svým královským. Rozkládalo se na čtyřech pahorcích: na jihu byla hora *Sion*, na východě *Moria*, na severovýchodě *Besetha* (za časů Římanů tato část nazvána *nové město*), na severozápadu *Akra*. Za časů Davidových byla nejznamenitější část *hořejší město Sion*, odkud se Jerusalém obrazně nazývá *dcera Sionská*; jinde sluje též *městem Davidovým*; *dům Davidův* jest netoliko královský hrad, kterýž vystavěl si David, nýbrž i pokolení Judovo neb i potomkové Davidovi.

Poučení. David jest praotcem Spasitele (podle lidské jeho přirozenosti), proto se i Pán Ježíš nazývá *Synem Davidovým*; spolu jako slavný král jest obrazem královského úřadu Kristova. David narodil se v Betlémě, v mládí živ byl ve skrytosti a chudobě, přemohl Goliáše, pronásledován byl Saulem, ač ho David miloval a jemu dobře činil — byl trpěliv a laskav k nepřátelům, byl prorokem i králem. Podobně i Kristus narodil se v Betlémě, žil ve skrytosti a chudobě, přemohl moc ďábla, a ač dobře všem činil, byl pronásledován svými nepřátely, leč nereptal, nýbrž všechno trpělivě snášel. On byl nejvyšším prorokem i králem, sedí po pravici otce svého.

Horlivost Davidova pro čest a slávu Boží jest příkladem hodným následování. >✱

Davidův hřích a pokání.

David válčil proti Amonitům a jejich spojencům. Když pak *Joab*, vůdce vojsk Israelských, dobýval nepřátelského města Rabby, zůstal David doma a uzřev ženu, jménem *Bethsabe*, manželku Uriáše, kterýž byl ve vojště, vzal si ji za manželku a napsal list Joabovi, vůdci, aby postavil Uriáše v předu boje, kde bude bitva nejsilnější, aby jsa poražen zahynul. A tak se i stalo. Avšak nelíbilo se to Hospodinovi,

proto poslal k němu proroka *Nathana*, kterýž přišed, pravil mu: „Dva muži byli v městě jednom, jeden bohatý a druhý chudý. Bohatý měl ovcí velmi mnoho, chudý jen jednu ovečku, jež mu byla velmi milá. Když pak nějaký příchozí přišel k bohatému, nechtěl tento vzíti z ovcí svých, aby udělal hody příchozímu, ale šel a vzal jedinou ovečku muži chudému a připravil hody tomu, který přišel k němu.“ I rozhněvav se David na muže toho řekl k Nathanovi: „Živěť jest Hospodin, že hoden jest smrti muž ten!“ Na to řekl Nathan k Davidovi: „Ty jsi ten muž!“ A rozpomenuv se David, co byl učinil, pln zkroušenosti zvolal: „Hřešil jsem, Hospodine!“ a hořem a žalem velice jsa dojat, činil opravdové pokání po celý život svůj, jak to zvláště *50. žalm* dosvědčuje, jenž počíná těmito slovy:

„Smiluj se nade mnou, Bože, podle velikého milosrdenství svého a podle množství slitování svých, sňad' nepravost mou.

Více obmej mne od nepravosti mé; a od hříchu mého očist' mne. Nebo nepravost svou já poznávám: a hřích můj proti mně jest vždycky.

Poučení. Davidův pád jest nám výstrahou, že i spravedlivý někdy v pokušení klesá. „Bděte a modlete se, abyste nevešli v pokušení.“

Trest Davidův. Absolonova vzpoura a smrt.

Brzy přišel trest Boží na Davida. Vlastní jeho syn *Absolon* vzbouřil se proti otci. Hleděl si získati líčenou laskavostí přízeň lidu a obrátiti jej k sobě; když pak se domníval, že má již dosti věrných přívrženců, odebral se do Hebronu, předstíraje, že bude tam obětovati, a dal se provolati za krále. I stalo se spiknutí veliké proti Davidovi a lid shromažďoval se okolo Absolona. Proto vyšel David se svými věrnými z Jerusalema, přešel potok Cedron, a když pláče a jda bosýma nohama, vstupoval na horu Olivetskou, tu muž, jménem *Semei*, z příbuzenstva Saulova, házeje po něm kamením zlořečil mu, a když *Abisai*, věrný společník Davidův, chtěl jej za takové pohanění usmrtiti, nedopustil toho David,

nýbrž snášeje pohanění trpělivě, řekl: „Nechte ho, ať mi zlořečí; snad že Hospodin popatří na soužení mé a odplatí mi dobrým za utrpení toho dne!“

Potom přepravil se David přes Jordan, a kdy i tam jej Absolon mocí brannou pronásledoval, sešikovav vojsko své k bitvě. přikázal vůdcům svým, řka: „Zachovejte mi syna Absolona!“ I stala se bitva v lese Efraimském, a Absolon poražen jest na hlavu. Utíkaje, uvázl za vlasy ve větvích dubu. kde jej stíhající vítězové třemi kopími probodli, tělo pak jeho položili na zemi a naházeli na ně hromadu kamení.

Když zvěst o tom došla Davida, oplakával syna svého a bolestně naříkal. Vraceje se pak do Jerusalema, byl ode všeho lidu slavně uvítán. Semei pak padnuv před králem, řekl: „Nepočítej mi, pane, příkoří toho dne, když jsi vyšel,“ a David mu odpustil.

Poučení. Utíkající David jest obrazem Spasitele, kráčejíciho s křížem na Golgotu.

Poslední napomenutí a smrt Davidova.

Ještě čtyři velké války vedl David a pomocí Hospodinovou pokořil všechny nepřátele, tak že národ Israelský dosáhl nejvyššího vrcholu slávy své. Než předzvídáje blízký konec života, vedl péči o nástupce svého. *Adoniáš*, druhý syn rodem po Absolonovi, vtíral se na trůn, ale David neuznal jej toho hodným a dal syna svého *Šalomouna* od kněze Sadoka pomazati a svolati za krále; Adoniáš mu se podrobil. David pak dal Šalomounovi vypodobnění (plán) stavby chrámu, zlata a stříbra hojnost, i nástroje i stavivo, připomínaje, že Hospodin bude s ním, dokud nedokoná díla toho.

Potom shromáždil všechna knížata a všechny starší Israele a představil jim Šalomouna, pravě, že Hospodin vyvolil jej, aby seděl na stoličce království jeho nad Israelem a vystavěl mu dům Svatyně, povzbuzoval též shromážděné, aby k tomu účelu obětovali, cožkoli by kdo chtěl. I obětovali štědře celým srdcem Hospodinu, tak že David plesaje dobrořečil Hospo-

dinu. I dobrořečilo všechno shromáždění s velikou radostí, a povolali v ten den po druhé Šalomouna za krále. David, když blížil se čas smrti jeho, povolal k sobě Šalomouna a přikázal mu, aby zachovával přikázání Hospodina, Boha svého, a aby dokonat, co mu uložil, i usnul s otci svými (1015 př. Kr.), jsa stár 70 let a pochován jest v městě Davidově na hoře Sionu. Dnů pak, v nichžto kraloval David nad Israelem, bylo 40 let. > ²⁷/₁₀₅

Poučení. Král David, muž tak zbožného a velikého ducha zaujímá v dějepise zjevení Božího *postavení veledůležité*. Za něho národ Israelský dosáhl největšího rozkvětu a nejvyššího stupně slávy. Protož jako David a život jeho jsou obrazem Vykupitelovým, tak království jeho jest obrazem — *církve Kristovy*. David jako skladatel výtečných *žalmů* nazývá se *korunovaným pěvcem* a *žalmistou Páně*. Též sluje *králem prorokem*, ježto se jeho písně nebo žalmy vztahují k Vykupiteli a církvi jeho. David se tu jeví jakožto veliký *prorok Messiašský* (prorokující o Messiaši); prorockým duchem nazírá do daleké budoucnosti a líčí živými barvami veškerý život budoucího Spasitele: *původ* (žalm 2.), jeho *královský a kněžský úřad* (žalm 109.), jeho *utrpení* (žalm 21.), jeho *smírnou oběť* (žalm 29.), jeho *z mrtvých vstání a oslavení* (žalm 15., 23., 46.). *Zbožnost* Davidova, již choval od mladosti své až do smrti k Hospodinu, a jeho *šlechtná mysl* jsou podivuhodné.

Všech žalmů jest 150. a sbírka jich jmenuje se *Žaltář Davidův*. Žalmy zpívají se při službách Božích, jako: při *hodinkách*.

§. 40. Israel za krále Šalomouna (r. 1015—975 př. Kr.).

Šalomoun na trůnu a prosba jeho za moudrost.

Po smrti Davidově dosedl *Šalomoun* na trůn otce svého, a utvrzeno jest království jeho. Miloval pak Hospodin Šalomouna, jenž chodil v přikázáních otce svého a když odešel do Gabaonu, aby tam obětoval, ukázal se mu ve snách Hospodin, řka: „Zádej, zač chceš a dám tobě!“ I prosil Šalomoun za srdce k umění schopné, aby spravedlivě mohl souditi lid svůj. I líbilo se to Hospodinovi a učinil mu vedlé prosby jeho a dáno mu srdce moudré a rozumné, nad to i, zač neprosil, bohatství a sláva. > ³¹/₃₆₅

Poučení. Od Šalomouna se učme, bychom prosili spíše za *dary duševní* a nepomíjející, nežli za statky hmotné, jež nemají trvání.

Moudrost jest vzácný dar Ducha Svatého, „počátek pak moudrosti jest *bázeň Boží*.“

Brzy naskytla se Šalomounovi příležitost, aby osvědčil moudrost svou. Dvě ženy přišly ke králi, žádající, aby učinil jim po právu, z nichžto jedna řekla: „Já a žena tato bydlily jsme v jednom domě spolu a nebyl žádný jiný s námi v domě, kromě nás dvou. Umřel pak synáček ženy této v noci a vstavši tiše, vzala syna mého od boku mého, když jsem spala, a položila ho pak na lůžko své; svého pak syna, kterýž byl mrtev, položila podle mne, na kterého když jsem ráno pohlédla, poznala jsem, že není můj.“ I odpověděla žena druhá: „Není tak, jak pravíš, ale syn tvůj zemřel, můj pak živ jest.“ A takto hádaly se před králem. Řekl tedy král: „Přineste mi meč a rozdělte dítě živé na dvě a dejte polovici ženě jedné a polovici druhé.“ I ulekši se žena, jejíž syn byl živý, pohnuta láskou mateřskou, zkríkla: „Prosím, pane, dej jí dítě živé a nezabíjej ho!“ Druhá pak pravila: „Ať není ani mé ani tvé, ale buď rozděleno.“ Odpověděl král a řekl: »Dejte dítě živé matce té, a nebude zabito, nebo ona, která prosí, aby bylo zachráněno, jest pravá matka jeho.“

Uslyšev veškeren lid soud, kterýž vynesl král, bál se krále. vida, že jest v něm moudrost Boží. I přicházeli ze všech národů poslouchat moudrosti Šalomounovy.

Poučení. Dary ducha nad zlato a bohatství světa vzácnější jsou. „Synu, uč se moudrým býti.“

Stavění chrámu Šalomounova a posvěcení jeho.

Šalomoun maje v zemi a vně říše mír, počal čtvrtého léta panování svého stavěti na hoře Morii chrám, jak mu byl uložil David. I pracovalo o něm skoro čtvrt milionu dělníků a dokonán jest se vším dílem a se všemi nádobami za sedm let (1004).

Potom shromáždiv knížata, starší i všecken lid, dal

u veliké slavnosti přenést archu úmluvy do chrámu, a když ji postavili na místo ve velesvatyni, hle! mlha naplnila dům Hospodinův. Tedy postavil se král před oltářem Hospodinovým a modlil se, řka:

„Hospodine, Bože Israelský! Není podobného tobě na nebi ani na zemi. Jestliže nebe a nebesa neobsahují tebe čím méně dům tento, který jsem vystavěl. Avšak k tomu toliko udělán jest, abys vyslyšel modlitbu služebníka svého i lidu svého Israelského. Kdožbykoli se modlil na místě tomto, vyslyš ho z příbytku svého, s nebe, a milostiv buď jemu. Jestliže by utekl lid Israelský před nepřátely svými, protože zhřešil proti tobě. a činíce pokání prosili by tebe v domě tomto: ty vyslyš na nebi a odpusť lidu svému. Jestliže by zavřeno bylo nebe a nepršelo by pro hříchy jejich a modlíce se na místě tomto obrátili by se: ty odpusť hříchy služebníků svých a dej déšť na zemi svou. Jestliže by hlad vznikl na zemi a mor aneb jakákoli rána a Israel rozprostřel by ruce a modlil se v domě tomto: ty opět milostiv buď. I cizozemec, který není z lidu tvého Israelského, přišel-li by ze země daleké pro jméno tvé veliké a klaněl by se na místě tomto: ty vyslyš ho s nebe, aby poznali tě všickni národové a báli se tebe jako lid tvůj Israelský.“

Na to pak vstal a dobrořečil všemu shromáždění a obětoval veškeren lid s ním oběti Hospodinu. I udělal Šalomoun slavnost velikou, kterou slavil veškeren národ po 14 dní.

Velikolepý a nádherný byl chrám Šalomounův; vystavěn byl na hoře Mórii podle vzoru stánku. Jako tento byl i chrám o *dvou* dílech: *velesvatyni* a *svatyni* a měl *dvě předsíně*: jednu pro kněží a druhou pro lid; kromě toho obehnan byl mnohými postrannými chodbami, z části od nástupců Šalomounových vystavěnými, z nichž nejpatrnější byla *sín Šalomounova*, která celou jižní stranu budovy chrámové zabírala.

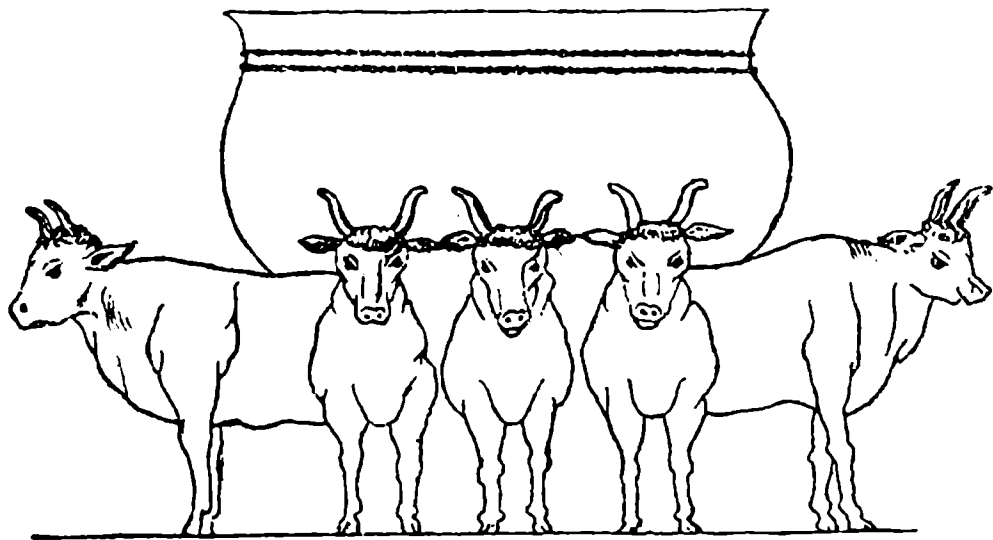
Velesvatyně měla tvar kostky, kde každá strana byla 20 loktů zděli a byla drahocennou, hedvábnou, zlatem protkanou oponou od svatyně oddělena; uprostřed postavena byla archa úmluvy a po obou stranách dva cherubové, kteří křídlyma svýma archu zakrývali.

Ve svatyni (60 loket zděli, 20 loket zšíři a 30 loket zvýši) byl stůl

předpokladný, oltář kadidelný a po každé straně pět zlatých svíců. Stropy a zdi byly vesměs cedrovými deskami pokryty a bohatě zlatými ozdobami vykládány.

Před svatyní byla *předsíně* (10 loktů zšíří a zdělí), do níž vcházelo se po schodech; před ní pak stály dva vysoké sloupy, jeden na pravé, druhý na levé straně.

V *předsíni kněžské* stála veliká, okrouhlá nádoba na vodu z mědi ulitá, *kovové moře* řečená, sloužíc k umývání kněží; pak oltář zá

Obr. 36. Kovové moře.

palný pro krvavé oběti, k němuž stupně vedly, a po obou stranách pět měděných kotlů k umývání masa obětního.

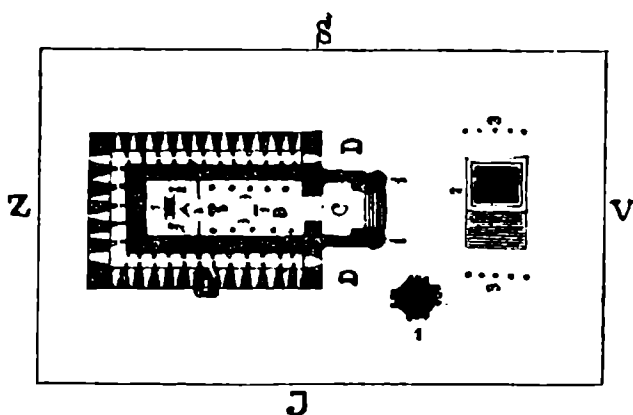
Konečně byla *předsíně pro lid* na velikém prostranství kolem chrámu.

Šalomounova sláva.

Jak David, tak i Šalomoun kraloval po 40 let, a bylo slavné a veliké jméno jeho po vší zemi. Velikost a slávu říše, kterou po otci zdědil, nejen zachoval, ale ještě více rozmnožil. Upevnil Jerusalema a ozdobil jej mnohými krásnými paláci a branami. Všechny lid, z dřívějších obyvatelů země pozůstalý, učinil poplatným; také lodi vystavěl, aby přivážely zlato, vonné dříví a drahé kamení. Tak velice Šalomoun zveleben jest nade všechny krále v bohatství a moudrosti, že přicházeli lidé ze všech národův, aby viděli všecku slávu jeho a přinášeli mu dary.

I královna ze Sáby (z Arabie) přijela, aby spatřila všecku slávu Šalomounovu a slyšela moudrost jeho a spatřivši všecko to nadšeně zvolala: „Většíť jest moudrost tvá, ó králi, i skutkové tvoji, nežli pověst, kterouž jsem slyšela.“

Půdorys chrámu.

Obr. 37.

- A. Velesvatyně: 1. archa úmluvy,
2. dva cherubové,
3. opona.
- B. Svatyně: 1. stůl předkladný ze zlata,
2. oltář kadidelný,
3. po každé straně pět zlatých svíců.
- C. Předsíň svatyně: 1. dva měděné sloupy,
2. schody.
- D. Předsíň kněžská: 1. umyvadlo nebo měděné moře,
2. oltář zápalný,
3. pět stouhv či kotlů k umývání obětního masa.
- E. Předsíň pro lid.

Chrám Šalomounův jest obrazem chrámů křesťanských i církve.

O veliké jeho moudrosti svědčí také spisy, které po sobě zůstavil; jsou to *kniha přísloví* (krátké, jadrné průpovědi pro dobré uspořádání života), *kniha kazatel* zvaná (na-

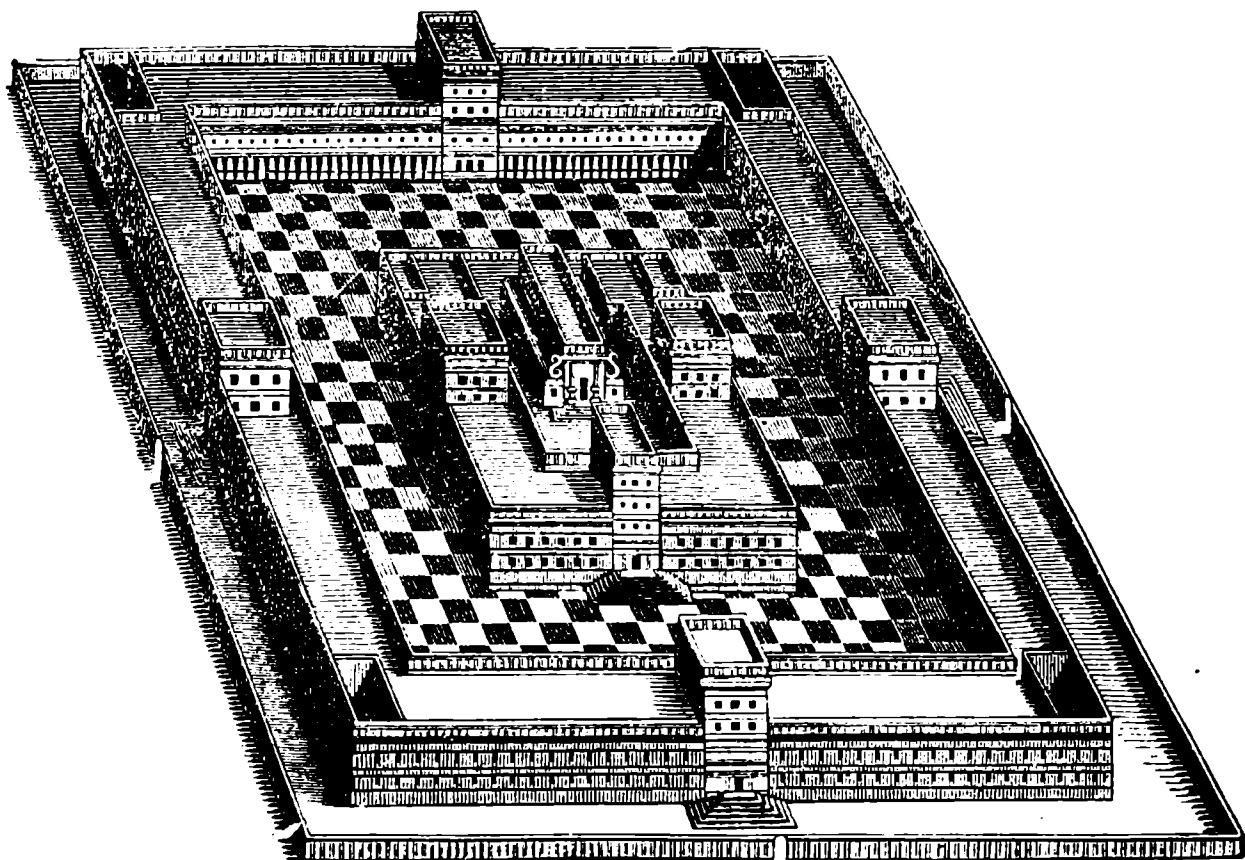
vedení k bázni Boží a ctnosti co jedině trvajícím dobru) a nejkrásnější jeho spis, řečený *velepíseň* (velmi nadšené, prorocké opěvání nevěsty Boží — církve Kristovy).

Některá přísloví Šalomounova:

„Bázeň Hospodinova jest počátek moudrosti. Moudrostí a uměřím jen blázni pohrdají.“ (1, 7.)

„Zachovej, synu můj, přikázání otce svého a neopouštěj naučení matky své.“ (6, 20.)

Pohled s hůry.

Obr. 38. Chrám Šalomounův.

„Oko, které se posmívá otci a které pohrdá matkou svou, ať vyklinou je krkavci potoční a snědí je synové orlice.“ (30, 17.)

„Pýcha předchází úraz a před pádem povyšuje se duch.“ (16, 18.)

„Ohavností jsou Hospodinu rtové lživí, ale ti, již dobře činí, líbí se jemu.“ (12, 22.)

„Nechat tě chválí jiní a ne ústa tvá, cizí a ne rtové. tvoji.“ (27, 2.)

„Lepšíť jest jméno dobré, nežli bohatství veliké.“ (20, 3.)

Šalomounův pád a smrt. (975 př. Kr.)

Když byl Šalomoun sestárnul, uchýlil se od Hospodina a upadl v nepravost. Oblíbil sobě ženy pohanské a byl od nich tak porušen, že se k vůli nim i modlám klaněl. Proto rozhněvav se Hospodin, řekl jemu: „Poněvadž jsi neostříhal úmluvy mé, roztrhnu království tvé a dám je služebníkovi tvému.“ A od té doby povstávali proti Šalomounovi nepřátelé a nepokoje byly v zemi, a pro přílišné vydírání daní počal se lid bouřit.

Mezi nepřátely největší byl Jeroboam, kteréhož král, protože byl muž moudrý a udatný, učinil úředníkem nad platy. I stalo se pak, že, když Jeroboam vyšel jedenkrát z Jerusaléma, potkal se s ním prorok Ahiáš na cestě a ujav plášť svůj nový, kterýž měl na sobě, roztrhl jej na dvanáct kusův a řekl Jeroboamovi: „Vezmi sobě deset kusů; neboť toto praví Hospodin: Roztrhnu království Šalomounovo a dám tobě desatero pokolení a budeš králem nad Israelem; uposlechněš-li všeho, co přikáží tobě, a ostříháš-li přikázání mých, jako činil David, služebník můj, budu s tebou a upevním království tvé.“

Dověděv se o tom Šalomoun, chtěl zabiti Jeroboama, ale tento utekl se ku králi Egyptskému a teprve po smrti Šalomounově se vrátil. Královal pak Šalomoun nad Israelem 40 let, i usnul s otci svými a pochován jest v městě Davidově. 277

Poznámka. Šalomoun jest obrazem Kristovým, avšak v jiném způsobu, nežli byly předešlé obrazy. Abel, Noe, Isák, Josef, Job, Mojžíš a David předobrazovali více Krista trpícího a vítězího, kdežto král Šalomoun představuje Spasitele oslaveného. Šalomoun slynil moudrostí — Kristus byl Moudrost sama v sobě. Bohatství Šalomounovo ukazuje na bohatství milosti Kristovy. Šalomoun postavil velkolepý, pevný a nádherný chrám — tak vzdělal i Kristus chrám své církve na skále Petrově. K Šalomounovi přišla královna ze Sáby, aby mu odevzdala dary, ku Pánu Ježíši přišli tři králové a obětovali jemu dary: zlato, kadidlo a myrhu. 278

Poučení. Bohatství, sláva a moc bývají často člověku velikým pokušením k hříchu.

Občasí páté

líčí

Nenáhly úpadek národa Israelského (975 př. Kr.).

Přehled.

Za Davida a Šalomouna dostoupil bohovládny stát israelský vrcholu své velikosti a moci. Avšak od toho času víc a více od Hospodina odpadává, mezi sebou rozdvojen a zlým příkladem modlářských a bezbožných králů pobádán jsa, s výše slávy své stále klesal, až mocným nepřátelům úplně padl za kořist a byl uveden v dlouholeté zajetí, kde mu bylo zakoušeti trpkostí největších. Tato zkouška dle záměru Hospodinova měla býti jen prostředkem, aby víra opět se oživila a touha po budoucím Vykupiteli tím více se vzbuzovala, čím bližší byla doba, kdy měl se naroditi. A oboje: *oživiti víru v Hospodina a vzbuditi touhu po Mesiáši*, bylo *úkolem proroků*, mužů to Bohem nadšených, kteří mocí slova a silou zázraků bezbožnému počínání si lidu a králů stavěli se na odpor a plni svaté horlivosti všeliký zlořád napravití usilovali. A nemohouce smutný úpadek národa odvrátiti, těšili a povzbuzovali v něm lid v trudných dobách nadějí lepší a blaženější doby, poukazující vždy zřejměji ku příští Vykupitele, o němž prorokovali, že jím kyne spása veškerému lidstvu. A poněvadž v této době čteněji, než kdy jindy žili proroci, nazývá se také *dobou prorokův*.

§. 41. Rozdělení říše. (975 př. Kr.)

Roboam.

Po smrti Šalomounově dosedl na trůn syn jeho *Roboam*. I sešel se k němu lid Israelský a prosil ho, řka: „Otec tvůj přetěžké jho uložil na nás, polehči nám břemene a budeme sloužiti tobě.“ Ale Roboam zamítl radu starších, kteří mu k mírnosti radili, a následoval mladíků nezkušených, kteří mu pravili: „Takto budeš mluvit k lidu: Otec můj uložil na vás jho těžké, já pak přidám na jho vaše: otec můj mrskal

vás bičíky, já pak mrskati budu vás škorpicemi“ (bičíky ostny opatřenými). Tak mluvil Roboam k lidu vedlé rady mládencův a vida lid, že by ho oslyšel král, odstoupil od Roboama a zvolil *Jeroboama*, kterýž již za Šalómouna do Egypta se utekl a nyní tam odtud se navrátil, za krále nad Israelem a Roboama drželo se jediné pokolení Judovo a Benjaminovo, potom kněží a levité.

Tak rozdělila se říše na dvě části: *jižní* nebo království *Judské* s hlavním městem *Jerusalémem*, a *severní* nebo království *Israelské* s hlavním městem *Sichemem* a později *Samaří*. 7^{10/25}

Poučení. Láska a mírnost mnohem více zmohou, nežli neústupnost a tvrdošijnost, které obyčejně zlé za sebou mívají následky.

Jeroboam.

Jeroboam zapomněl Hospodina a myslil u sebe: „Bude-li lid můj choditi k obětování do Jerusaléma, navrátí se k domu Davidovu.“ Protož zamezil putování svých poddaných do chrámu Jerusalémského a dal vystavěti v Danu (na severu) a v Bethelu (na jihu) zlatá telata řka k lidu: „Hle, toť jsou bohové vaši!“ a udělal chrámy na výsostech a ustanovil kněží jiných, než z rodu Levitského. A lid následoval krále v modlářství.

Podobně činil lid v království judském za bezbožného Roboama a páchal všecky nepravosti pohanské. Mezi říší israelskou a judskou bývaly časté spory a války, a ta i ona strana dovolávala se nejednou pomocí pohanských národů; nepravost, hřích a modlářství držely vrch v obojím království.

Poučení. Zlý příklad kazí rychle dobrý a šlechetný mrav. >

§. 42. Vzbuzení proroků.

Již Samuel založil *školy prorocké*; neboť před ním neměli Židé škol veřejných; synové rodin vznešených bývali od kněží nebo zvláštních vychovatelů vyučováni. Školy pro-

rocké byly veřejné. V nich se mladí lidé pod dozorstvem starších a osvědčených proroků cvičili a vzdělávali. Žáci čili učenci titě neměli ovšem daru prorockého, aby mohli budoucí věci předvídati, ale nabývali v těchto školách potřebného vzdělání k úřadu prorockému; proto Hospodin mnohé z nich vyvolil za skutečné proroky, duchem Božím je nadchnul a obdařil mocí zázračnou, aby se mohli před králi a lidem jako poslové Boží osvědčiti.

Úkolem proroků bylo, aby lid od modlářství odvraceli, u víře v jediného Boha utvrzovali a touhu po Spasiteli v něm vzbuzovali. Proto počínali si neohroženě, slovem i skutkem bojujíce proti vzrůstající zkáze náboženské králův i lidu; nezdídky i ve vnitřních záležitostech říše účast měli jakožto rádcové králů, tu jejich počínání schvalujíce, tu opět střežíce a zabráňujíce jim, aby zle nečinili. Proto často i od králův i od lidu mnohá pronásledování jim bylo snášeti.

Když pak veškeré usilování jejich nemělo žádného účinku v přítomnosti, obraceli své zraky k budoucnosti, předpovídajíce tresty Boží, jež nevěrný národ měly stihnouti, ale spolu těšíce ho tím, že na příchod budoucího Vykupitele čili Mesiáše ukazovali. Mnozí z nich proroctví svá i písemně zaznamenali. Rozeznáváme proroky *starší*, kteří slovem a velikými činy působili, ale jen svou dobou čili přítomností se zanášeli a nijakých spisů po sobě nezůstavili, a *mladší* (od r. 800 př. Kr.), kteří hlavně proroctvími působili a tato proroctví také písemně po sobě zanechali. Tito pak opět jsou dle obšírnosti a důležitosti spisů svých *velcí* a *malí* proroci (viz §. 3.).

§. 43. Prorok Eliáš.

Mezi staršími proroky vyniká zvláště Eliáš.

Eliáš pocházel z Thešby v pokolení Neftalijském v hořejší Galileji a žil za bezbožného *Achaba*, krále v Israeli. Tento mnohem horší, než předchůdcové jeho, pojal dceru krále Sidonského, pohanku, za manželku jménem *Jezabel*, zaváděl modlářství fenické a klaněl se modle *Baalu*, které dal veliký chrám vystavěti. Povolal též 450 kněží modlář-

ských, kdežto kněze Hospodinovy zabiti kázal. Proto poslal Hospodin Eliáše k Achabovi, aby mu zvěstoval, že tři a půl léta nebude pršeti za trest za odpadlictví od Boha. I nastalo sucho, neúroda a hlad.

Eliáš, aby ušel úkladům Achabovým, skryl se u potoka *Karithu*, a když i tento vyschl, odešel do města *Šarefty*, kde chudá vdova o poslední sousto chleba se s ním rozdělila, načež jí prorok zázračným způsobem mouku a olej rozmnožil i na její prosbu synáčka jejího, jenž umřel, vzkřísil.

Eliášova oběť.

Po uplynutí tří a půl roku přišel Eliáš sám k Achabovi, napomínaje krále i lid, aby se k pravému Bohu obrátil. I shromáždil veškeren lid na horu Karmelskou a kněží Baa-

Obr. 39. Modla Baal.

lových 450, mluvil ke všemu lidu, řka: „I dokavadž kulhati budete na dvě strany? Jestli Hospodin Bohem, následujte ho; pakli Baal, následujte toho.“ A neodpověděl mu lid žádného slova. I řekl Eliáš k lidu: „Já jsem sám prorok Hospodinův, proroků Baalových jest pak 450. Nechť jsou nám dáni dva voli, a kněží Baalovi nechť vyberou vola jednoho a rozsekajíce na kusy uloží na dříví, ale ohně nepodpalují a já také připravím vola druhého a vložím na dříví, ohně pak nepodložím. Tedy vzývejte jména bohů svých, a já vzý-

vati budu jméno Hospodina Boha svého, a Bůh, kterýž sešle oheň, aby ztrávil oběť, tentě ať jest Bůh.“ A veškeren lid volal: „Velmi dobré jest propovědění toto.“ A stalo se, jak Eliáš byl řekl: Kněží Baalovi křičeli hlasem velikým, ale oheň nespadol s nebe. Tedy Eliáš vzav dvanáct kamenův a vzdělav z nich oltář, udělal strouhu vůkol oltáře a narovnal dříví a rozsekal na kusy vola a kladl na dříví řka: „Naplněte čtyři štoudve vodou a vlijte na oběť zápalnou a na dříví.“ A učinili to po třikrát a tekly vody okolo oltáře a také i strouhu naplnily. A když byl čas, aby obětována byla oběť večerní, přistoupiv Eliáš řekl: „Bože Hospodine, ukaž dnes, že jsi ty Bůh v Israeli, a já že jsem služebník tvůj. Vyslyš mne, aby poznal lid tento, že jsi ty sám Hospodin Bůh.“ I spadol oheň s nebe a spálil oběť zápalnou a dříví i kamení i vodu. To když uzřel veškeren lid, padl na tvář a řekl: „Hospodin, on jest Bůh!“ A sjímali proroky Baalovy, a Eliáš kázal je vésti ku potoku Kisonu a tam je zabiti; sám pak vystoupil na vrch Karmel a modlil se.

Dozvědévši se pak Jezabel, co učinil Eliáš a kterak pobil všecky proroky Baalovy, hleděla zabiti ho. Vida se v nebezpečí života, odešel opět a odebral se na poušť judskou; a když tam přišel, posadil se pod jedním jalovcem a usnul v stínu jeho. A aj, anděl Hospodinův dotekl se ho a řekl jemu: „Vstaň a pojez!“ A když poohlednul se Eliáš, našel u hlavy podpopelný chléb a nádobu vody; pojedl tedy, napil se a usnul. I dotekl se ho podruhé anděl Hospodinův a řekl: „Vstaň a pojez, nebo dlouhou cestu ještě máš před sebou.“ Kterýžto když vstal, jedl a pil, a posilněn pokrmem tím, šel 40 dní a nocí až na horu Boží Horeb, a tak zachován Eliáš před úklady bezbožné královny. Na této hoře zjevil se Bůh Eliášovi u věterku tichém a potěšiv ho, rozkázal jemu řka: „Jdi a navrať se cestou svou po poušti do Damašku, a tam pomažeš Hazaele za krále nad Syrií a Jehu za krále nad Israelem; Elisea pak pomažeš za proroka místo sebe.“ I učinil tak Eliáš.

Achabův zločin a trest.

Achab a Jezabel mimo to, že lid nuřili k modlářství a pronásledovali proroky, dopouštěli se i jiných zločinů. Toho času měl jakýsi muž, jménem *Naboth*, vinici v Jesraheli podle paláce Achabova. Achab přál si onu vinici mít, však Naboth nechtěl jí jakožto posvátného dědictví po otcích svých ani prodati ani vyměnit. I rozhněval se Achab, ale manželka jeho Jezabel napsala list jménem královým k starším města, aby postavili proti němu nepravé svědky a tito aby řekli, že se rouhal Naboth Bohu a protivil králi a budiž ukamenován. I stalo se tak. Ukamenován jest Naboth a umřel. Tedy šel Achab, aby ujal vinici. Tu pak vyšel mu Eliáš vstříc a oznámil mu soud Hospodinův, řka: „Zabil jsi, nad to i ujal jsi. Na tom místě, na kterém lízali psi krev Nabothovu, i tvou lízati budou a žráti budou psi tělo Jezabely na poli Jesrahelském.“ A soud Boží vskutku se tak vyplnil.

Poznámka. Baal (= pán) jest v písmě sv. mnohdy obecné jméno model pohaných. U Kanaanitů ctil se *Baal* či *Bél* (slunce) za boha mužského a *Astarse* č. *Baaltis* (= luna) za boha ženského pohlaví.

Po třech letech stala se válka se Syrií, Achab byl na smrt raněn a když vezen byl na voze, psi — jak mu předpověděno bylo — lízali krev jeho.

S podobnou neohrožeností jako Achabovi předpověděl Eliáš synu a nástupci jeho *Ochoziášovi* smrt, když tento, jsa nemocen, dal se tázati Belzebuba, modly akkaronské, zdali se pozdraví. Po dvakráte spadl oheň s nebe na posly, které tam Ochoziáš poslal, a sžehl je; po třetí sám Eliáš předstoupil před něj, zvěstuje mu, že nepovstane z ložce, na které se položil.

Po Ochoziáši nastoupil bratr Jeho *Joram*. Proti němu povstal *Jehu* a zabil jej, Jezabel pak samu dal svrhnouti s okna a koně pošlapali tělo její a psi hryzli je.

Eliáš vzat do nebe.

Před smrtí svou rozdělil Eliáš udeřením pláště na vody řeku Jordán, tak že on i učeník jeho Elišeus suchou nohou přešli a když jdouce rozmlouvali, aj vůz ohnivý a koni ohniví rozdělili je od sebe a Eliáš vstoupil u vichru do nebe. Elišeus pak zdvihl plášť Eliášův, který s něho spadl a oplakal mistra svého.

P o z n á m k a. Také Eliáš má mnohou podobnost s Kristem, tak že jest jeho obrazem. On byl poslem Božím, prorokem a divotvorcem — podobně i Kristus od Boha poslán, byl prorokem a konal divy; Eliáš vzkřísil syna vdovy Sareftské — Kristus mládence vdovy z Naimu; Eliáš rozmnožil mouku a olej — Kristus chleby a ryby; Eliáš postil se 40 dní na poušti, byl nenáviděn a pronásledován, zkorinoucen až k smrti, od anděla posilněn, vzat do nebe a dle proroka Malachiáše (4, 5, 6) má ještě jednou přijíti na svět před velikým soudným dnem — taktéž Kristus postil se 40 dní, byl nenáviděn, pronásledován, duše jeho šmutná až k smrti, od anděla pak posilněn, vstoupil na nebesa a odtud přijde soudit živé i mrtvé.

P o u č e n í. Tresty, které Bůh na nevěrný lid seslal, svědčí o všemohoucnosti i o spravedlnosti jeho. Vdova Sareftská jest pěkný příklad lásky k bližnímu.

Achab, Jezabel, Ochoziáš jsou příklady, že hříšník často i zde na zemi zaslouženého trestu dochází. — O Eliáši měli Židé za to, že neumřel a že ještě jednou před Messiášem přijde na svět. Jest on obrazem Jana Křtitele.

Athalia.

Soud Boží stihl i ostatní bezbožné potomky Achabovy. *Athalia*, dcera Achabova, provdaná za rovněž bezbožného *Jorama*, krále Judského, zmocnila se po smrti syna svého Ochoziáše (883 př. Kr.) trůnu zavražděním všech synů královských mimo *Joasa*, nejmladšího syna Ochoziášova, kterého *Josaba*, sestra Ochoziášova, vzavši skrývala po šest let v domě Hospodinově, kde jej velekněz *Jojada* vychovával a sedmého léta na trůn povznesl; při korunování byla pak Athalia od lidu zabita.

Joas z počátku, pokud velekněz Jojada byl mu rádcem, sloužil Hospodinu, ale po smrti velekněze povolil knížatům,

aby sloužili modlám a obětovali v hájích. Tedy *Zachariáš*, syn Jojady kněze, postavil se proti nim, řka: „Toto praví Hospodin: „Proč přestupujete přikázání Hospodinovo a opustili jste Hospodina, aby i Hospodin opustil vás?“ Ale oni shromáždivše se, ukamenovali jej z rozkazu krále v síni Hospodinově. Umíraje, zvolal: „Nechť popatří Hospodin a sám to pomstí.“ A po roce přitáhlo vojsko Syrské do Jerusaléma, a povraždívše všechna knížata lidu i nad králem Joasem učinivše soud v bolestech velikých jej zanechali, potom vlastní jeho služebníci zabili jej na ložci jeho.

Poučení. Bůh často hřích rodičův tresce i na dítkách jejich, jestliže tyto chodí po cestách otců svých.

Eliseus.

Eliseus (Elisej) byl nástupce Eliášův, rodem pocházel z *Abelmeholy* samařské a s touž neohrožeností před králi vyznával Hospodina a horlil pro zákon Hospodinův jako mistr jeho Eliáš.

Pomocí pláště Eliášova přešel Jordán a bydlil v Jerichu, kdež napravil vody k pití nechutné. Když pak vstupoval od tud do Bethelu, kde dal Jeroboam postavit zlaté tele, tu vyšla pacholata malá a posmívala se jemu, říkajíc: „Vstupuj lysý, vstupuj lysý!“ Ohlednuv se Eliseus pohrozil jménem Hospodinovým pacholatům, jemu se posmívajícím, z nichž 42 bylo od medvědů roztrháno.

Jako Eliáš působil i Eliseus zázraky. Tak pomohl jedné zadlužené vdově, již věřitel chtěl vzíti její dva syny za otroky tím, že ji rozmnožil malou zásobu oleje tak, že z prodaného oleje mohla zaplatiti veškeren dluh svůj. A jiné ženě *Sunamitské*, u níž býval hostem, vzkřísil synáčka, jenž byl zemřel. Za času hladu nasýtil množství lidu 20 chleby ječnými; nemocného *Námana*, vůdce vojska krále syrského, uzdravil od malomocenství, poručiv mu, aby se umyl v řece Jordáně, však nevěrného svého služebníka *Giezi*, kterýž lstí a lží na Námanu jménem Eliášovým vylákal odměnu na stříbře a oděvech, potrestal týmž malomocenstvím.

Když *Benadad*, král syrský, obléhal Samaří, stal se veliký hlad v městě tak, že jedna matka své vlastní dítě zabila, aby ukojila hlad svůj. To naplnilo srdce krále israelského *Jorama* hněvem, že rozkázal lidem svým, by proroka Elisea, jemuž příčinu toho obležení přičítal, zabili; než Eliseus předpověděl poslu, který měl rozkaz králův vyplniti, velikou láci na druhý den. A tak se i stalo. V noci bylo slyšeti v ležení syrském hřmot vozův a koní, proto Syrští majíce za to, že vojska egyptská přišla Israelitům na pomoc, opustili spěšně ležení své, veškeru spíži tam zanechavše: tím povstala láce veliká v Samaří.

Eliseus zemřel u vysokém věku. Když byl pochován, stalo se, že loupežníci z Moab přišli do země toho roku. Někteří pak pochovávající člověka uzřeli loupežníky i vrhli mrtvé tělo do hrobu, kde Eliseus ležel, a hle! jakmile mrtvola dotkla se těla Eliseova, ihned obživil.

Poučení. Rozpustilost mládeže nezřídka sama sebe tresce. Osoby staré, neduživé nemají býti nikdy předmětem posměchu, nebo „Stáří vždy v uctivosti měj!“

Malomocenství jest obraz hříchu, obmytí vodou obraz křtu, jakož i svátosti pokání, v níž slzami lítosti od hříchu se očišťujeme.

Lakomec a lhář škodí sobě.

Jonáš.

Prorok *Jonáš* činí přechod od starších proroků k mladším. Prorocká činnost jeho spadá do doby po smrti Eliseově. Pocházeje z Geth-Oferu v severní Palestině, byl povolán ku prorockému úřadu za krále israelského *Jeroboama II.* z rodu Jehuova. Hospodin poslal jej do pohanského města *Ninive*, aby tam kázal pokání. Jonáš neuposlechl, ale vstoupil v Joppe na loď, aby plavil se do Tharsu v Hispanii, kamž Feničané za obchodem zajížděli. Než neušel trestu pro neposlušnost svou. Na moři stala se veliká bouře, a loď byla v nebezpečí potopení. Lodníci metali losy, kdo by tou bouří byl vinen, a padl los na Jonáše, jenž vyznal vinu svou, a považuje bouři za trest Boží, sám žádal, by byl uvržen do moře. Plavci

uvrhli jej tedy do moře, a ryba veliká pozřela ho. Jonáš v rybě nezahynul, nýbrž modle se zkroutěně, byl zázračně v břiše velryby zachován a třetího dne vyvržen na břeh mořský. Na to šel do Ninive a kázal pokání. Král i lid se káli, a Hospodin zachoval město to. To když uzřel Jonáš, rmoutil se, ale Hospodin poučil ho, že neprávě se horší. Nad hlavou Jonášovou za městem vyrostl rychle břečťan a zase náhle uschl. I žel Jonáš břečťanu. Proto pravil mu Hospodin: „Tobě jest líto tohoto břečťanu, a já bych se neměl slitovati nad městem, v němž jest více než sto a dvacet tisíc lidí, kteří nevědí, co jest pravice a levice.“ Jonáš na to pokoril se před Hospodinem.

P o u č e n í. Jonáš v břiše velryby — obraz Spasitele v hrobě odpočívajícího a z mrtvých vstalého (Mat. 12, 39, 40); že Jonáš káže pohanům, jest znamením, že Bůh i pohany ku poznání pravého Boha přivede a předpovědí, že víra Kristova také pohanům hlásána bude.

Zachování obyvatelů Ninivěských svědčí o tom, že Bůh kajícím hříšníkům milerád odpouští.

Amos, Ozeáš a Joel, bezpochyby proroci souvěcí, působili v království israelském, Amos i v Judském za krále Roboama II. Všickni líčí zkaženost lidu israelského a předpovídají nastávající tresty Boží, povzbuzující k pokání. > 22/8 21

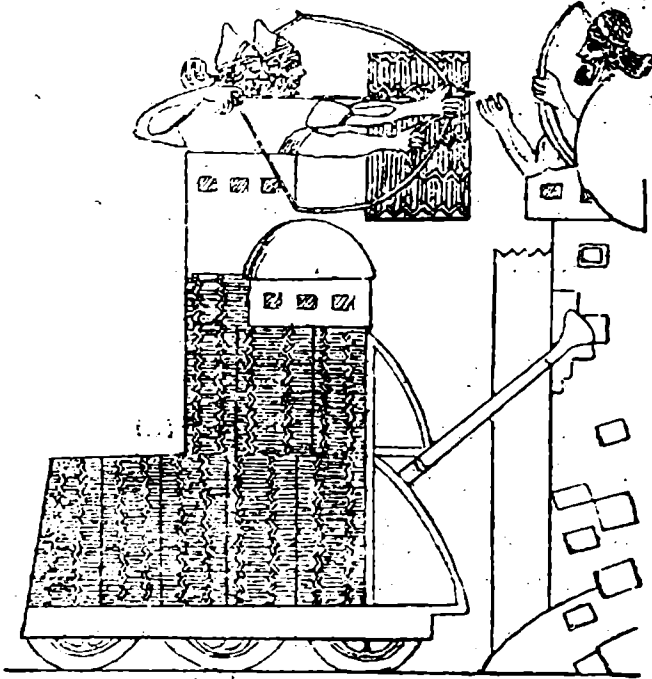
§. 44. Vyvrácení království Israelského (r. 722 př. Kr.)

Zajetí assyrské.

Israelité nepřestali hřešiti Hospodinu, Bohu svému, aniž dbali na napomenutí a výstrahy proroků svých, ale zavrhlí ustanovení jeho a opustivše úmluvu klaněli se modlám. Proto doplněna jest míra shovívavosti Boží, a soud Hospodinův stihl Israele.

Salmanassar, král assyrský, přitáhl a učinil poplatným posledního krále v Israeli *Oseá*. Když pak Osee chtěl se protiviti, přitáhl Salmanassar k *Samaří* a oblehl město. Nástupce Salmanassarův Sargon dobyl konečně města a krále svázal.

ného a skorem všechny Israelity zavedl do zajetí v Assyrii a Medii 722 př. Kr. Za to pak přivedl král assyrský pohany z Assyrie a osadil je v městech Samařských. Tito však smísivše se s pozůstalými Israelity, nazývali se *Samaritané*, ctili

Obr. 40. Válečná věž (Assyrských a babyl.) s hadem čili beranem božicím.

Obr. 41. Oblek kněžský assyrských a babyl. řádu vyš.

Obr. 42. Král assyrský oslepuje zajaté kníže.

43. Král assyrský stoupá na zajatého knížete.

Hospodina, ale zároveň sloužili modlám pohanským, protož u pravých Israelitů byli v největší nenávisti.

Zajatí Israelité ze zajetí assyrského nikdy více se nevrátili. a tak byl království Israelskému na vždy konec učiněn.

Poučení. Jako jednotlivé lidi tresce Bůh i celé národy, jestliže opustivše ctnost hřích následují a v něm trvají.

Tobiáš.

Mezi Israelity v zajetí assyrském žil nábožný muž jménem *Tobiáš*. Již v mládí svém ve své otčině držel se pevně zákona Hospodinova a věren jsa Bohu svému i v zajetí, nepřestával krajanů svých napomínati, těšil je a mnohá prokázal jim dobrodiní, zvlášť i to, že proti zákazu královu v noci pochovával mrtvoly krajanů svých, na rozkaz Sennacheribův pobitých.

To způsobilo Tobiášovi nepřízeň u krále, tak že statku svého zbaven musil se skrýti, až po zavraždění Sennacheriba opět vrátil se do domu svého. Než i Bůh jej zkoušel. Když v stáří svém oslepl a v bídu upadl, přece nepohnutě stál v bázni Boží, napomínaje těch, kteří se posmívali jeho zbožnému životu, a když i manželka jeho vytýkala mu marnost jeho zbožnosti, hledal a nalézal útěchu v modlitbě. Syna svého, též jménem *Tobiáše*, velmi pečlivě vychoval v bázni Boží a poslušnosti.

Tehdy Tobiáš domnívaje se, že by měl záhy umříti, pravil k synu svému: „Slyš, synu můj, slova úst mých a je v srdci mém jako základ založ.

„Když vezme Bůh duši mou, pochovej tělo mé a v poctivosti budeš míti matku svou po všecky dni života jejího; nebo pomněti máš. jaká a jak veliká nebezpečenství trpěla pro tebe v životě svém. A když i ona doplní času života svého. na paměti měj Boha a varuj se. abys nikdy nesvolil k hříchu a abys neopouštěl přikázání Pána Boha našeho.

„Ze statku svého dávej almužnu a neodvracuj tváře své od žádného chudého; nebo tak bude, že ani od tebe nebude odvrácena tvář Páně. Kterak budeš moci, tak buď milosrdný. Budeš-li míti mnoho, dávej mnoho; jestliže málo míti budeš, také i z mála rád udělovati hled. Odplatu zajisté dobrou skládáš sobě ke dni potřeby, neb almužna od všelikého hří-

chu i od smrti vysvobozuje, a nedopouští duši jíti do temnosti. Doufání veliké bude almužna před nejvyšším Bohem všem, kteříž ji dávají.

„Vystříhej se pilně, synu můj, všelikého hříchu; pyš se nikdy nedopouštěj, aby panovala v mysli tvé aneb v tvém slovu, nebtě v ní počátek vzalo všeliké zahynutí. Kdožkoli by tobě něco dělal, hned zaplať mzdu jemu, a mzda dělníka tvého ať nikoli nezůstává u tebe.

„Čeho nechceš, aby od jiného dalo se tobě, hled, abys ty nikdy jinému nečinil. Chléb svůj s lačnými a chudými jez a z oděvu svého nahé přikrývej. Rady vždy u moudrého hledej. Všem času dobrořeč Bohu a pros od něho, aby cesty tvé zpravoval, a všecky rady tvé ať v něm zůstávají.“

Rozpomenuv se pak otec, že zapůjčil jistému Gabelovi v Rages deset hřiven stříbra, poslal tam syna svého. Mladý Tobiáš poslušen jsa rozkazu otcova, vydal se na cestu, provázen jsa andělem *Rafaelem*, kterýž se za průvodce byl nabídnul. Prvého dne zůstali noclehem u řeky Tigrisu. I vyšel Tobiáš, aby sobě umyl nohy, a hle ryba převeliká připlula, aby ho pozřela. I ulekl se jí Tobiáš a zkřikl hlasem velikým. Avšak anděl kázal mu rybu chytiti a žluč jakožto dobrý lék na oči uschovati.

Tobiáš učinil, jak mu bylo praveno. Když přišli k *Raguelovi* z příbuzenstva Tobiášova, požádal k radě Rafaelově Sárů dceru jeho za manželku a obdržev také dluh od Gabele šťastně vrátil se k rodičům svým. Ti s toužebností ho již očekávali. Když pak potřel na rozkaz andělův uschovanou žlučí oči otcovy, vrácen jest zrak otcí, který dobrořečil Bohu za veliká dobrodiní jak šťastného návratu synova, tak uzdravení svého. I vypravoval také mladý Tobiáš rodičům svým všecka dobrodiní Boží, kteráž učinil mu Hospodin skrze člověka, jenž ho provázel. Po sedmi dnech pak přišla také Sara se vši svou čeledí a se statkem svým a slavili svatbu, hoďující a radující se.

Potom otec a syn zavolali průvodce, prosíce ho, aby vzal

zavděk za služby své polovici všech věcí, které přinesli. Nyní dal se jim anděl poznati a řekl jim: „Dobrořečte Bohu nebeskému a děkujte mu, že učinil s vámi milosrdenství své. Modlitba s postem a almužnou, lepší jest, než poklady zlata shromažďovati. Když jsi se modlíval s pláčem a pocho-
vával mrtvé, já jsem obětoval modlitby tvoje Bohu, a že jsi byl příjemný jemu, bylo potřeba, aby pokušení zkusilo tebe. Já zajisté jsem Rafael, jeden ze sedmi, kteříž stojíme před Pánem.“ A když Tobiaš a syn jeho ulekše se, padli na tváři své, řekl jim anděl: „Pokoj vám, nebojte se!“ Dobrořečte a vzdávejte chválu Bohu, skrze jehož vůli byl jsem s vámi. A již jest čas, abych se navrátil k tomu, kterýž mne poslal.“ To pověděv zmizel před očima jejich. Tedy padše opět na tváři své dobrořečili Bohu.

Od toho času, jakž dostal zrak, starý Tobiaš byl živ ještě 42 léta v radosti a pokoji. Vida, že blížek jest smrti, povolal syna svého, napomínaje ho, aby v pravdě sloužil Hospodinu a po smrti matčině vyšel z Ninive. I učinil syn, jakož otec řekl jemu. Po smrti matky své odešel z Ninive a vrátil se k testům svým do Rages.

Poučení. Tobiaš jest příkladem pravé nábožnosti, lidumilnosti a oddanosti do vůle Boží; mladý Tobiaš příkladem dobrých, poslušných dětí.

Na starém Tobiaši vidíme, že skutky milosrdné jsou nejlepším přímluvčím u Boha, na synu jeho pak, že zdárné vychování dětí jest základem pozemského jejich štěstí. > 2 5/5 27

§. 45. Zkáza království Judského (r. 588 př. Kr.)

Králové v Judstvu.

Po vyvrácení království Israelského trpělo království Judské mnoho válečnými taženými Assyrských. Mnozí králové v Judsku byli jako v Israeli bezbožní, jiní opět slyšíce hlasu prorokův následovali zákona Hospodinova. Tak *Ezechiáš*, syn Achazův, činil, což dobrého bylo před Hospodinem, rozmetal obrazy model, háje posekal a otevřel opět chrám Hospodinův a obnovil bohoslužbu a slavil opět slavnosti s lidem svým.

Avšak syn jeho *Manasses* zavedl opět všelikou ohavnost modlářskou a obětoval dítky své Molochovi a svedl Judu, aby konal horší věci, než pohané. Když pak nechtěl dbáti na napomínání Hospodinova, přivedena jsou naň vojska krále Assyrského, kterážto jala ho a svázaného odvedla do Babylonu. Tuto v úzkosti modlil se k Hospodinu, a byv propuštěn, vrátil se a poznal, že Hospodin jest jediným pravým Bohem. I odstranil Bohy cizí a opraviv oltář Hospodinův, přikázal Judským, aby sloužili Hospodinu Bohu israelskému. Než syn jeho *Amon* opět upadl v modlářství a úkladně jest zavražděn.

Syn jeho *Josiáš* byl jeden z nejlepších králů v Judsku, vyhladil všecko modlářství, obnovil úmluvu s Hospodinem a slavil slavnost velikonoční, jaká od času soudců slavena nebyla. Dobrý král ten padl v bitvě u Magedda proti Nechovi, králi egyptskému, a oplakal ho všecken lid, nejvíce pak prorok Jeremiáš.

Vyvrácení království.

Josiášovi nástupcové byli bezbožní, protož přitáhl *Nabuchodonosor* (Nabukadnesar), král Babylonský, a dobyv Jerusaléma, odnesl nádoby chrámové i odvedl mládence ze vznešených rodin do rukojemství, mezi nimiž byl i *Daniel*. Ale když znova král *Joakim* a po něm syn jeho *Joachim* (Jechoniáš) se mu zprotivili, přitáhl Nabuchodonosor po druhé k Jerusalému a dobyv města, ustanovil *Sedekiáše* za krále, kterýž činil zlé před Hospodinem, nedbaje hlasu proroka *Jeremiáše*. I přitáhl Nabuchodonosor po třetí k Jerusalému a obléhal město po dvě léta. I rozmohl se v městě hlad náramný, až posléze dobyt jest Jerusalém, a Sedekiáš na útěku postižen, jat a přiveden před Nabuchodonosora, který dal před ním syny jeho pobiti a jej samého oslepiti a odvésti do zajetí v Babyloně. Město pak Jerusalém bylo ohněm spustošeno, nádoby chrámové byly do Babylona přeneseny a obyvatelé, kteří ušli meči, odvedeni jsou do zajetí Babylonského. Jen chudý lid byl

zůstaven v otčině. Nad nimi jako místodržící ustanoven *Godoliáš*, jenž mírně sice panoval, ale již po dvou měsících zavražděn byl od *Ismahela*, pocházejícího z rodu královského. Tehdy knížata a vojsko i mnozí z lidu, obávající se pomsty krále Babylonského, utekli se do Egypta, mezi nimi též *Jeremiáš* se svým písařem *Baruchem*. Tak vyvráceno jest království Judské l. 586 př. Kr., když 138 let déle trvalo, než království Israelské.

Země, ležící při dolním toku Eufratu a Tigridu, slula *Senaar*, potom *Babylonia* dle hlavního města téhož jména, nebo také *Chaldea*. Hlavním městem byl *Babel* či *Babylon* na řece Eufratu, jež vystavěl *Nemrod* nebo dle jiných *Semiramis*, nebo dle pověsti *Bel*, bůh chaldejský. Město bylo vystavěno v rozsáhlé rovině do čtverce, jsouc kolkolet hlubokým a vodou naplněným příkopem obehnané, za ním pak táhla se zeď 50 loket široká a 200 loket vysoká; objem celého města obnášel 12 mil. Zdi byly chráněny 250 věžmi a měly 100 měděných bran. Eufrat dělil město na dvě části, maje břehy po obou stranách kamenným a cihelným nábřežím opatřené. V obou částech města stály ohromné budovy: v jedné královský hrad, v druhé chrám Belův. ^{29/5. 57}

K r á l o v é

v Judsku

v Israelsku

Číslo	Jméno a rok panování	Letopočet př. Kr.	Číslo	Jméno a rok panování
1	Roboam, 17.	981	1	Jeroboam I, 22.
2	Abias, 3.	963		
3	Asa, 41.	961		
		960	2	Nadab, 2.
		958	3	Baasa, 24.
		935	4	Ela, 2.
		934	5	Zamri, 7 dni.
		934	6	Amri, 12.
		923	7	Achab. 22.
4	Josafat, 26.	919		(Eliáš.)
		902	8	Ochoziáš, 2.
		901	9	Joram, 12.
5	Joram, 8.	895		(Eliseus.)
6	Ochoziáš, 1.	889		

K r á l o v é

v Judsku

Israelsku

Číslo	Jméno a rok panování	letopočet př. Kr.	Číslo	Jméno a rok panování
7	Athalia.	888	10	Jehu, 28.
8	Joas. 40.	881		
		860	11	Joachaz, 17.
		843	12	Joaz, 16.
9	Amasiáš, 29.	841		(Jonáš.)
		827	13	Jeroboam II, 41.
10	Oziáš, 52.	812		(Osee, Amos.)
	(Joel, Abdiáš.)	785		Meziyládí.
		774	14	Zachariáš, 6 měsícův.
		773	15	Sellum, 1 měsíc.
		773	16	Manahem, 10 let.
		762	17	Phakeia, 2.
	(Isaiáš, 759—696.)	760	18	Phacee, 20.
11	Joatham, 16.	759		
12	Achaz, 16.	743		
		740		Mezivládí.
		731	19	Osee, 9.
13	Ezechiáš, 29.	728		
		722		Vyvrácení království.
14	Manasses, 55.	699		Zajetí Assyrské.
	(Judita.)			
15	Amon, 2.	643		
16	Josiáš, 31.	641		
	(Habakuk, Sofoniáš, Jeremiáš.)			
17	Joachaz, 3 měsíce.	610		
18	Joakim, 11 let.	610		
	(Daniel, Ezechiél.)			
	Prvé dobytí Jerusaléma — počátek zajetí.	606		
19	Joachim čili Jechoniáš, tři měsíce.	599		
	Druhé dobytí Jerusaléma.			
	Godoliáš místodržitel, dvě léta.	588		
		586		
	Vyvrácení království.			
	Zajetí Babylonské.			

Proroci před zajetím v Judsku.

Joel prorokoval v říši Judské. Kniha jeho zavírá dvoje proroctví. V prvním vypisuje živě velikou zkázu nastávající zemi Judské od kobylek a sucha, v druhém předpovídá vylití Ducha Svatého a soud Boží nad nepřátely.

Isaiáš z rodu královského povolán za krále *Oziáše* (758 př. Kr.) působil i za jeho nástupcův až i za dob bezbožného krále *Manasses*, za něhož podstoupil mučenickou smrt (roz-pilováním). Prorokoval zkázu říše Judské, odvedení lidu do zajetí Babylonského, ale i jeho návrat, taktéž jmenuje již krále *Cyra* (100 let dříve, než se týž narodil) jménem. V pro-roctví o Mesiáši líčí jeho předchůdce, jeho narození, jeho život a utrpení, ale i oslavení tak živě a věrně, že čtouce jeho pro-roctví myslili bychom, že za času Spasitele žil, protož jej sv. Jeroným *evangelistou starého zákona* nazývá.

Abdiáš prorokoval Edomitům trest Boží za jejich pýchu a ukrutnost, již se dopustili proti Judským a předpovídá na-vrácení se ze zajetí, vzdělání Sionu a blažené časy v novém království *Messiášově*.

Michéáš, součastník *Isaiášův*, prorokoval o zkáze Jeru-saléma, ale těšil i návratem ze zajetí Babylonského. Co se týká proroctví o Mesiáši, udává *Betlém* za místo jeho na-rození.

Rekovná Judita. (R. 699.)

V době, kdy král *Manasses* odveden byl do zajetí Baby-lonského, přitáhl assyrský vůdce *Holoferneš* s velikým voj-skem, aby dobyl království Judského a položil se táborem před opevněným městem *Bethulá*. Chtěje obležené obyvatele přinutiti, aby se vzdali a město mu vydali, rozkázal přetínati trouby, po kterýchž tekla voda do města. Po 20 dní snášeli obležení největší bídu, tak že jižjiž zamýšleli se vzdáti, ne-přijde-li v pěti dnech nějaká pomoc. V okamžení takového nebezpečí předstoupila *Judita*, bohabojná vdova, jež požívala u všech svých krajanů nejlepší pověsti a vážnosti, před starší

města, napomínajíc je k pokání, k vytrvalosti, zvláště pak k důvěře v Hospodina, že od něho pomoc i spása přijde. Na to sama odešedši do modlitebnice své a oblekši se v žíněné roucho modlila se. Po modlitbě své okrášlila se všemi ozdobami svými a vyšla, jsouc provázena toliko služkou svou, do ležení nepřátelského, udávajíc strážím, že vůdci samému věci veledůležité má sděliti. Holofernes uslyšev řeči její rozkázal jí, by v táboře assyrském zůstala. Čtvrtého dne pak na to učinil hody, k nimž pozval i Juditu; i byl vesel nad míru, až opojen vínem usnul ve stanu svém. Tu vstoupila Judita před lože jeho a plna odhodlanosti vytrhši meč Holofernův z pochvy, stála mu hlavu, kterouž dala děvečce své s rozkazem, aby ji ukryla. I vyšly obě z ležení nepřátelského a přišly do města svého. I sběhli se k Juditě všickni obyvatelé, kterýmžto ukázavši hlavu Holofernovu řekla: „Chvalte Pána Boha našeho, jenž vysvobodil nás rukou mou od nepřítele našeho!“ Tudy chválíce jméno Hospodinovo radovali se, potom pověsili hlavu Holofernovu na bránu města a vzavše zbraně své vytrhli proti nepříteli. Když uzřeli přední stráž, že Židé jdou z města, běželi do stanu Holofernova, aby ho vzbudili, ale tam spatřili tělo jeho, ležící na zemi v krvi bez hlavy. Když to všecko vojsko uslyšelo, bázní a strachem poraženo jsouc, hledal spásy v útěku; Israelité pronásledovali utíkající a učinili jim porážku velikou, jiní pak vpadše do ležení Assyřských, pobrali kořist velikou. Když o tom došla pověst do Jerusaléma, přišel nejvyšší kněz Joakim se všemi kněžími do Bethulie, aby viděl věhlasnou rekyni a přišedše k ní všickni jako jedním hlasem dobrořečili jí, řkouce: „Ty jsi sláva Jerusaléma, ty radost Israele, ty čest lidu našeho.“ I velebila Judita Hospodina a veškeren lid radoval se s ní.

P o č e n í . Judita jest obrazem blahoslavené Panny Marie. Neboť Maria vítězně přemohla skrze Syna svého krutého nepřítele veškerého člověčenstva, tak jako Judita přemohla Holoferna.

Občasi šesté.

Doba zajetí Babylonského (r. 606—536 př. Kr.).

§. 46. Význam zajetí.

Židé nebyli do zajetí Babylonského odvedeni pojednou, nýbrž během 20ti let po třikráte, tak že nejprve byli odvedeni knížata lidu, mezi nimi Daniel, později bohatší třída, mezi nimi Ezechiel, konečně i řemeslníci; jen chudší obyvatelé, oráči a vinaři, zůstali ve vlasti. Zajatí Israelité bydleli v Babyloně a okolí jeho při březích Euphratu. Stav jejich nebyl právě příliš krutý; měli své vlastní obecní zřízení, provozovali obchod i řemesla, tak že mnozí i značného blahobytu dosáhli a nový domov si zamilovali. Než valná část zajatců chovala v srdci svém drahé upomínky na svaté město Jerusalém a na milovanou zemi otcův. Touha po milé otčině nesla blahé ovoce. V pokoře a kajcnosti uznávající vinu svou i pokutu zaslouženou volali Židé k Hospodinu za milosrdenství a za vysvobození; žijíce uprostřed modlářův a poznávající ohavnost modlářství, tím přísněji přidržovali se zákona Božího. Nemajíce společného středu, chrámu, shromažďovali se k modlitbě v příbytecích soukromých; tím vznikly u nich modlitebnice (synagogy). Tak zajisté, k čemu proroci ve vlasti marně je vybízeli, nyní v zajetí sami věrně lnuli *k víře, totiž v jediného pravého Boha, k zachování zákona jeho.*

Než i v jiném ohledě mělo zajetí spasitelný účinek; nebyloť jen Israelitům samým nejvýše prospěšno, ale i *pro pohany* nezůstalo bez užitku. Neboť znalost Israelitův u víře a oddanost jejich k zákonu Božímu nezůstala bez vlivu na národy pohanské, mezi nimiž žili Israelité. Rozptýleni jsouce po osadách téměř po celé Medii až k Indii, šířili zároveň víru v pravého Boha tak, že mnozí důmyslnější pohané, nahlížeje nicotu pohanství a nemohouce sami napravení učiniti, počali toužiti po někom, kdo by stav člověčenstva napravil. Tím šířila se znenáhla i mezi pohany touha po Vyku-

piteli. K rozšíření jak této touhy, tak i víry v jediného Boha, přispěli nejvíce proroci za doby této žijící.

Poučení. Zajetí bylo pro Israelity spasitelné. Tak Bůh jest jako dobrý otec, když i tresce, přece miluje; chce zajisté polepšení a tím jen dobro hříšnickovo.

§. 47. Proroci v době zajetí.

Jeremiáš.

Jeremiáš, syn kněze Helkiáše z Anathothy, městečka nedaleko Jerusaléma, byl již v mládí povolán k úřadu proročkému, jež po 42 léta zastával. Ještě před zajetím napomínal rodáky své, aby zanechavše modlářství a nepravosti obrátili se k Hospodinu, a když hlasu jeho neslyšeli, předpovídal zkázu říše Judské a spojené s ní zajetí. Za tato proroctví dostalo se mu nenávisti, úkladův a vězení. Zůstal v žaláři až do toho dne, kdy se proroctví jeho vyplnilo a Jerusalema byl dobyt. Sám do zajetí nebyl odveden, ale zajaté vystříhal listem jim poslaným před modlářstvím, i těšil je, že po 70 letech zase se vrátí do vlasti.

Po zkáze Jerusaléma plakal žalostivě na zříceninách jeho nad neblahým osudem jeho. Když pak Israelité zůstavší ve vlasti, zabili chaldejského místodržitele, a obávající se nové pomsty Chaldeův, do Egypta utíkali, byl mezi nimi i prorok Jeremiáš a *Baruch*, písař jeho. V Egyptě skončil život svůj, byv nejspíš od souvěrců svých, které z modlářství káral, ukamenován.

Podobně účinkovali ještě za časů tažení a válek Chaldejských proroci *Nahum*, *Habakuk* a *Sofoniáš*.

Poznámka. Žalostné zpěvy Jeremiášovy, též *pláč Jeremiášův* zvané (Lamentationes), mohou obrátiti se na každou duši hříchem porušenou, proto zpívají se v svatém témdni o temných hodinkách.

Zprávy o králích, o království Israelském a Judském až do zajetí Babylonského čerpány jsou ze 4 knih královských a z 2 knih Letopisů, jimiž se doplňuje obsah knih královských, nebo se i dále vypravuje.

Prorok *Baruch* pocházel z rodiny vzácné a byl věrným učeníkem proroka Jeremiáše, jehož proroctví sepsal a jej sama do Egypta doprovodil. Po jeho smrti odešel do Baby-lona, tam působil mezi Židy a napsal list ke krajanům v Je-rusalémě pozůstalým. > 5/5

Ezechiel.

Mezi zajatými ještě více působil *Ezechiel* z rodiny kněž-ské, jenž trávil mladá léta svá v chrámě při službě Hospo-dinově. Po druhém dobytí Jerusaléma odveden jest s králem Jechoniášem od Chaldeův do Babylona, kde zvláště horlil proti nepravým prorokům, kteří spoléhající na pomoc Egy-ptanův, Israelitům brzké vysvobození slibovali, a povzbuzoval lid k pokání; nekající káral z nevěrnosti a modlářství a sousedním pohanským národům zvěstoval konečnou záhubu; kající pak těšil návratem do vlasti a líčil konečně slávu no-vého Jerusaléma a chrámu. Dle staré pověsti byl od spolu-zajatých, pro odporne jim proroctví, zabít.

Jeho proroctví jsou z větší části *vidění*, plná ohnivě obraz-nosti a vroucí horlivosti.

Mezi proroky doby této, hlavně pak v Babyloně samém, přední místo má *Daniel*.

Daniel a jeho tři přátelé. (606—530.)

Král Nabuchodonosor vrátiv se z Jerusaléma do Baby-lona rozkázal, aby nejsličnější mládenci mezi Židy byli vy-bráni a k službě královské vychováváni. Mezi nimi byl i *Daniel* a jeho tři přátelé *Ananiáš*, *Misael* a *Azariáš*, kteří byli cvi-čeni za tři léta prve, než přišli ke dvoru královskému. Hned od počátku svého vychování zůstali věrni zákonu Hospodi-novu a nechtěli jísti pokrmů se stolu královského, které zá-konem Božím byly zapověděny, spokojující se jen vodou a zeleninou. Bůh odměnil zbožnost a věrnost jejich, že jim dal kvetoucí zdraví, ale i moudrostí ducha je naplnil, tak že ne-bylo mezi všemi mládenci nalezeno sličnějších a moudřejších nad Daniele a jeho přátely.

Poučení. Střídmost a půst jsou velikou podporou zdraví; zachovávali se z lásky k Bohu, poskytně kromě zdraví i duchovních milostí. 7 8

Daniel vykladatel snův.

Nabuchodonosor král měl jednou sen, nad nímž se duch jeho zhrozil, ale snu zapomněl. Rozhorlen jsa chtěl dáti všechny mudrce zabiti, jestliže by mu snu toho i výkladu jeho nepověděli. Daniel měl též zahynouti, ale prosil krále, aby mu dán byl čas k oznámení toho výkladu. Když mu byl v noci u vidění zjeven sen a výklad jeho, dobrořečil Bohu a vešel ke králi a pravil mu: „Ty, králi, viděl jsi sochu velikou a hroznou. Hlava její byla ze zlata nejlepšího, prsy pak a ramena ze stříbra, ale břicho a stehna z mědi. Hnátové pak byli železní; nohou částka jedna byla železná, druhá pak hliněná. Hleděls na to, až se utrhl kámen s hory a udeřil sochu tu a rozdrtil ji: kámen pak tento učiněn jest horou velikou, která naplnila všechnu zemi. Tento pak jest výklad: Ty, králi, jsi ta hlava zlatá! Ale po tobě povstane království menší tebe stříbrné a království jiné třetí měděné, kteréž bude panovati nade vsí zemí a království čtvrté bude jako železo, tak že rozdrobí a zetře všechno. Ale že jsi viděl nohy z částky z hlíny hrnčířské a z částky ze železa, znamená, že království rozděleno bude. Za dnů pak království těch vzbudí Bůh nebeský království, kteréž na věky nebude zkaženo; potře pak a konec učiní všechněm královstvím těm, ale ono samo státi bude na věky.“ Tehdy král Nabuchodonosor padl na tvář svou a zvolal: „V pravdě Bůh váš jest Bůh bohův a Pán králů zjevující tajemství.“ A tudíž i vysoce povýšil a dary mnohými obdařil král Daniele a ustanovil jej správcem nade všemi mudrci a knížetem nade všemi krajinami babylonskými.

Poučení. Socha tato vyznamenávala čtyři veliké říše po sobě následující: babylonskou, perskou, macedonsko-řeckou a římskou. Všecky tyto říše po sobě zanikly, jen říše Kristova — církev — trvá až posud a potrvá na věky.

Nabuchodonosor měl jindy opět sen, který jej přestrašil. Viděl strom uprostřed země příliš vysoký a silný, jehož listí

bylo velmi pěkné a ovoce přehojné. A aj, strážný svatý s nebe stoupil a kázal jej podtíti, kmene však zachovati v zemi a přivázati svazkem železným a měděným na bylinách, kteréž vně jsou, aby byl smáčen rosou nebeskou a bydlel se zvěří. Srdce jeho pak lidské buď proměněno v srdce zvířecí po sedm let, až by poznali jiní, že Nejvyšší panuje nad královstvími lidskými a že, komužkoli bude chtíti, dá je. Žádný z mudrcův a věstců babylonských nemohl sen ten vyložití, a opět byl to Daniel, který sen vykládal takto: „Strom ty jsi, králi! Vyvrhnou tě z lidí a se zvířaty bude bydlení tvé po sedm let, až pak uznáš, že panuje Bůh nad královstvím lidským, a opět pak vezmeš království své.“ A tak se i stalo, neboť upadl král z převeliké pýchy své v šílenost a maje se za zvíře, pod širým nebem bydlel, až opět rozum mu vracen byl a on v království zase se uvázav, velebil a oslavoval krále nebeského.

Poučení. Bůh trestal pýchu královu nápadným způsobem, aby ukázal, jak v ošklivosti má tuto nepravost.

Tři mládenci v peci ohnivě.

Král Nabuchodonosor ještě před samým trestem, který Bůh snem oznámil a který naň skutečně dolehl, dav udělati sochu zlatou, kázal, aby se jí na zvuk trouby všickni klaněli. A tak se i dalo ode všech, jen Danielovi přátelé Ananniáš, Misael a Azariáš, jsouce věrni Hospodinu, Bohu svému, ne klaněli se modle; proto dal je král uvrci do peci ohnivě, kterou dal sedmkrát více než kdy jindy vytopiti. Avšak jaké bylo ustrnutí jeho, když viděl je beze všeho porušení v peci se procházející a anděla s nimi, ani velebí Boha a dobrořečí Pánu. Muži pak, kteří je tam uvrhli, od šlehajícího z peci ohně zachváceni a spáleni jsou. I divil se král a zvolal: „Požehnaný Bůh jejich, kterýž povolal anděla svého a vytrhl služebníky své, kteří v něho věřili.“ Proto i zakázal král přísně všeliké rouhání proti Bohu Israelskému a povýšil mládence ty k velikým důstojnostem v Babyloně.

Poučení. Krásný příklad dali nám oni mládenci, že ničím, ani hrozbou, ani prosbou, ani čímkoli na světě nemáme se dáti odvrátiti od víry, nebo svést se k hříchu.

Daniel za krále Baltasara.

Baltasar, spoluvladař krále Naboneda, učinil hody veliké knížatům země. I rozkázal, aby přineseny byly nádoby zlaté a stříbrné, kteréž svého časy odnesl Nabuchodonosor z chrámu Jerusalemského, a pili z nich král i knížata a chválili bohy své. A aj, tu se ukázaly prsty jako ruky člověka píšícího na stěně paláce královského, kde hodoval král i přední jeho. Tedy tvář krále změnila se a zkríkl silně, aby přivedli moudrce a hadače. Ježto však tito neuměli ani písma čísti, ani výkladu jeho oznámiti, povolán jest Daniel, kterýž představiv králi bezbožnost jeho, četl nápis: „Mene. Thekel, Fares, t. j. sčeti Bůh království tvé a ukončí je; zavěšen jsi na váze a nalezen jsi méně majícím; rozděleno jest království tvé a dáno Medským a Perským.“ Tedy k rozkazu krále oblečen jest Daniel v šarlat a řetěz zlatý dán jest mu na hrdlo jeho a prohlášeno o něm, že má moc jakožto třetí po králi v království jeho. Doufal král takto zkázu nastávající od sebe odvrátiti, než ještě téže noci zabit jest Baltasar, a Darius Medský, příbuzný Kyrův, nastoupil království.

Poučení. Svatokrádež a zneuctění posvátných věcí jest hříchem, jehož nenechá Bůh bez trestu.

Daniel za Daria a Cyra.

Darius Medský ustanovil Daniele nad třetinou svého království. Avšak dvořané ze závisti přiměli krále k tomu, aby rozkázal, že kdokoli by prosil za některou věc kteréhokoli boha nebo člověka, kromě krále, až do třiceti dnův, uvržen bude do lví jámy. Než Daniel podle obyčeje svého klekal na kolena svá a modlíval se k Bohu svému, jsa obrácen proti Jerusalemu. Tedy dvořané obžalovali ho u krále, který, ač zarmoucen, nemoha proti ustanovení jednati, dal uvrei Daniele do lví jámy. Ovšem že želel král skutku svého a proto

nemohl spáti. Vstav na úsvitě, s chvátáním šel k jámě lví a vida Daniele zachovaného, zaradoval se radostí velikou a kázal ho vytáhnouti a žalobníky jeho uvrci do téže jámy, a ti roztrhání jsou ihned ode lvů před očima jeho.

Také u *Cyra*, krále perského, který po Dariovi vládl, byl Daniel u veliké vážnosti, i jídával s králem a byl vzácný nade všecky přátele jeho.

Babyloňané pak ctili modlu jménem *Bel*, jížto velikou zásobu pokrmu a nápoje na každý den předkládali. Také král ctil Bela a klaněl se jemu. Daniel však klaněl se Bohu svému. Protož řekl jemu král: „Proč se neklaníš Belovi? Což nezdá se ti býti bůh živý?“ I zasmál se Daniel a řekl: „Nemýliž se, králi! Bel jest modla uvnitř hliněná a zevnitř měděná, aniž kdy jí.“ A chtěje krále přesvědčiti o pravdě řeči své, posypal tajně podlahu v chrámě Belově u přítomnosti královny a vyšedše zavřeli za sebou dvěře a zapečetivše je prstenem královským odešli. Potom pak v noci vešli kněží dle obyčeje svého i ženy jejich a pojedli všecko a vypili.

Když se svítalo, vstal král a Daniel s ním a vešli do chrámu. Pečeť byla neporušena a stůl obětní prázden; zvolal tedy král s radostí: „Veliký jsi, Bele, a není u tebe žádného klamu!“ Avšak Daniel pohledl na podlahu a ukázal králi šlepeje mužů, žen i dětí. Tedy rozhněvav se král, dal zjišťovati kněží i ženy a děti jejich a ukázati musili tajná dvířka, kterýmiž vcházeli a jídali ty věci, kteréž byly na stole. Protož kázal je král zabiti, Bela pak dal v moc Danieli, kterýž podvrátil jej i chrám jeho.

Babyloňané ctili také *velikého hada* (jakžto zloboha Ahri-mana), ježž Daniel zničil bez meče a bez kyje před králem, svařiv smolu s tukem a srstí v šišky, jež dal v ústa hadu, který pozřev to, rozpukl se. Přesvědčiv takto krále o nicotě modlářství, řekl jemu i lidu: „Hle, toť jest ten, kteréhož jste ctívali!“ Ale Babyloňané rozhněvavše se náramně a shlukše se, šli ku králi, hrozíce jemu rkouce: „Vydej nám Daniele, jinak abijeme tebe i dům tvůj.“ Tedy král donucen jsa, vydal

Jim Daniele, jehož uvrhli do jámy lví, kde bylo sedm lvů hladových. Ale Bůh skrze anděla chránil Daniele, kterýž byl šest dní v jámě, a lvi neuškodili mu. Dne sedmého přišel král, aby kvílel nad Danielem. I pohled v jámu a aj, Daniel seděl uprostřed lvů! Tedy zvolal král: „Veliký jsi, Pane Bože Danielův!“ a hned kázal jej vytáhnouti z jámy, ty pak, kteří jej zkaziti chtěli, velel uvrci do jámy, a ti v okamžení byli roztrháni.

Poučení. Bůh zajisté chrání těch, kteří pro ctnost trpí pronásledování.

Bůh chránil Daniele skrze anděly; i nás chrání andělé strážní! — Neopomeňme anděla strážce ctíti a do jeho ochrany zvláště při večerní modlitbě se doporučeti. > 13/7

Danielovo proroctví.

Mezi proroctvími Danielovými jest nejznamenitější ono, jímž předpověděl *zcela určitě dobu*, kdy Spasitel počne své dílo Vykupitelské, jakož i smrt jeho. Jednou když dlel Daniel na modlitbách, aj, tu anděl *Gabriel* rychle letě dotekl se ho v čas oběti večerní a zvěstoval mu řka: „Viz a pozoruj! Od vyjití řeči, aby zase vzdělán byl Jerusálém, až do Krista vévody týhodnů sedm a týdnů šedesát dva budou (letotýdny! — 483 let). A po týdnech šedesáti a dvou zabit bude Kristus a utvrdí smlouvu mnohým a přestane oběť i obětování a bude v chrámě ohavnost zpuštění.“

Poznámka. Rozkaz, aby byl vzdělán Jerusálém, dán r. 299 po vystavění Říma v 20. roce kralování Artaxerxa Longimana. Ježíš Kristus počal veřejně vyučovati v 15. roce panování císaře Tiberia, t. j. 782 po vystavění Říma, tedy skutečně v 483 letech, jak Daniel předpověděl. (782 — 299 = 483.) Kristem Pánem počíná zákon nový pro veškeré lidstvo. Smrtí Páně pozbyly oběti starého zákona svého významu.

Občasí sedmé.

Doba návratu ze zajetí až do narození Ježíše Krista.

(536 př. Kr. — 1.)

§. 48. Návrat ze zajetí Babylonského.

Prvý návrat. (R. 536 př. Kr.)

Když podle proroctví Jeremiášova sedmdesát let zajetí uplynulo, vzbudil Bůh ducha krále Cyra, že dal dovolení každému z lidu Israelského, aby se vrátil do Jerusaléma a stavěli chrám Hospodinu.

I vytáhlo více než 40.000 Israelitů, kromě služebníků jejich a děvek, vedeni jsouce knížetem *Zorobabelem*, z rodu Davidova, a veleknězem Josuem, aby se vrátili do vlasti své. Cyrus dovolil jim, aby mezi krajany svými sbírali příspěvky na chrám, a sám vydal jim nádoby chrámové, které Nabuchodonosor byl odnesl z Jerusaléma, počtem 5400.

Druhého léta po svém návratu počali stavěti chrám, ale Samaritané činili jim mnohé překážky, takže chrám byl teprve po 21 letech slavně posvěcen; než do velikosti a nádhery nevyrovnal se chrámu Šalamounovu.

Poučení. Bůh zajisté vysvobodí toho, kdož v něho doufá, ze všelikého trápení, byť i sebe déle trvalo.

Druhý návrat. (R. 458 př. Kr.)

Léta sedmého panování Artaxerxa Longimana vyšel nábožný kněz *Esdraš* s mnohými Israelity z Babylona, aby uspořádal bohoslužbu v Jerusalémě a ustanovil soudce a úředníky, kteří by soudili lid. Esdráš se svým přítelem *Nehemiášem* především vedli péči o to, aby zákon Mojžíšův přísně se zachovával a slavnosti v chrámě Jerusalémském aby se řádně odbyvaly; avšak i k tomu obrátil zřetel svůj, aby zpustlé město Jerusalém opět bylo vystavěno.

K jejich vybídnutí všichni Israelité, od nejvyššího až do nejnižšího přiložili ruku k dílu, tak že po 52 dnech hradby

Jerusalómské i se strážnými věžmi opět vyždviženy byly. Tu pak shromážděn byl veškeren lid jako jeden muž, a Esdráš četl knihu, což když slyšel lid, plakal a činil 14 dní pokání. Na to pak obnovili s Bohem úmluvu a slíbili, že zachovávatí budou zákon Boží, kterýž dal Bůh skrze Mojžíše, služebníka svého.

Po dvanáctileté zdárné činnosti vrátil se k danému slovu Nehemiáš ke dvoru královskému do Babylona; ale po některém čase dověděl se, že mnohé zlořády opět vloudily

Obr. 44. Kral Peršanů sedící na trůně.

se do života krajanů v Judstvu, tak na př., že levitům nejsou dáni dílové jejich, den sobotní poskvrňován, a židé berou sobě opět pohanky za manželky. Nehemiáš vrátiv se tam, s velkou horlivostí přivedl nápravu mravního a náboženského života u Israelitů k místu. Manasses, syn veleknězův, nechtěje propustiti manželku svou, dceru pohana Sanaballata, místodržitele v Samaří, byl zahrán. Sanaballata vzdělal pak chrám na hoře Garizim a Manasses učiněn při něm prvním veleknězem.

Zakládáním škol se duševní činnost u Židů rozmnožovala a učitelé stali se prvními osobami lidu. Nejznamenitější muži, počtem 72, tvořili nejvyšší soud a sbor správní, řečený velerada čili synedrium. Členové její nazývali se *Soferim*, t. j. písaři, učenci či znalci písma, vykládající zákon Mojžíšův. Vůbec mělo se dle obecného mínění za to, že Mojžíš po sobě zanechal vedle Pentateuchu též ústní podání, dle něhož vykládal se psaný zákon.

Poučení. Nábožní a horliví muži Esdráš a Nehemiáš jsou příklady *lásky k vlasti a národu*, ukazující, jak velice víra v Boha, dobrý mrav a přesné zachování zákonů povznáší lid a vede jej ku společnému blahu. *7/13/5*

§. 49. Proroci po zajetí.

Aggeus povstal za času perského krále Daria Histaspa. Když Židé dosáhli po delší přestávce opět dovolení k stavbě chrámu, ale více o vystavění skvostných domů pro sebe, než o vzdělání domu Božího dbali, vzbuzoval je *Aggeus* k stavění a dokonání chrámu, slibuje jim při tom požehnání a pomoc Hospodinovu. Když pak někteří pamětlivi jsouce slávy chrámu Šalomounova truchlili, vidouce, že mu není roveň chrám tento, těšil je, předpovídaje, že chrám tento ještě slavnější bude, než chrám Šalomounův, ježto v něj vejde Mesiáš.

Zachariáš prorokoval touž dobou, jako *Aggeus*, jsa radou při stavbě chrámu i města; zvláště pak předpovídá příští Mesiášovo, jeho utrpení a slávu, jakož i vítězství svaté jeho víry a rozšíření církve mezi všemi národy.

Malachiáš byl poslední z prorokův starého zákona a prorokoval v ten čas, kdy byl Nehemiáš podruhé v Jerusalemě, a zároveň s ním přičiňoval se horlivě o napravení lidu; zvláště pak poukazoval k nové, čisté oběti, která na všech místech Bohu bude se přináseti (oběť nového zákona — mše sv.)

§. 50. Židé pod nadvládou perskou. (536—330 př. Kr.)

Esther a Mardocheus.

Židé byli 200 let pod nadvládou Peršanův. Třeba jim bylo za krále Cyra dovoleno, aby se vrátili do vlasti své, přece většina Židů zůstala ještě v zajetí. I těch neopustil Bůh, vzav je pod ochranu svou, zvláště když za Xerxa hrozilo jim nebezpečí úplného vyhlazení. *Esther*, židovská dívka a sirotek, stala se pro své ctnosti a neobyčejnou sličnost manželkou perského krále *Assuera* (Xerxa I.). Pěstoun její *Mardocheus* dobyt sobě zásluhy u krále, že vyžradil mu

spiknutí dvořanů proti němu a tak krále od smrti uchránil, což také v letopisech královských poznamenáno bylo.

Potom povýšil král svého miláčka *Amana* nade všecka knížata a všickni služebníci královi klekali na kolena a klaněli se Amanovi, jen Mardocheus toho nečinil. Vida to Aman a dovědév se, že by Mardocheus byl Žid, rozhněval se, zamýšleje se pomstiti na něm i na všech krajanech jeho. I dovedl toho u krále, že vydán byl rozkaz, aby všickni Židé v celé zemi jedním dnem byli pobiti. I přišel Mardocheus v rouše smutečným a oznámil Estheři, co se bylo přihodilo. Esther, ač zákonem a pod trestem smrti zapověděno bylo, by nikdo bez dovolení před krále nepředstupoval, odvážíla se toho a padši před krále, žádala ho za milost, prosíc zároveň, aby král s Amanem přišli k ní na hody, tam že mu oznámí žádost svou. Král slíbil, že tak učiní.

Král nemoha v noci na to spáti, dal sobě předčítati z letopisův, a vida, že zásluha Mardocheova zůstala bez odměny, ustanovil jemu dáti královskou odměnu. Proto hned na druhý den z rána, když k němu Aman vstoupil, tázal se ho: „Co se státi má muži tomu, kterého král chce uctiti?“ Aman domnívaje se, že by to jemu platilo, odpověděl: „Člověk ten má oblečen býti v roucho královské a posazen na koně králova, a knížata nechť provázejí jej po ulicích města.“ Tedy odpověděl král: „Pospěš a učiň tak Mardocheovi, židu, a hled, abys z ničeho toho, co jsi mluvil, neopominul.“ I musil Aman tak učiniti, ač zlobou a záští naplněn byl, neboť dal již vystavěti šibenici, na níž chtěl v den podle králova rozkazu určený pověsiti nenáviděného Mardochea.

Zatím dostavil se král i Aman na hody k Estheři, která prosíc o milost pro národ svůj, vyjevila králi zášť Amanovu proti Mardocheovi a veškerému národu židovskému. I rozhněval se král a dal Amana oběsiti na téže šibenici, již tento strojíl Mardocheovi. Také poslán byl po celém království list, kterýž dřívější rozkaz králův odvolal. Tak byli Židé zachráněni a povstala mezi nimi radost veliká a slavena jest toho památka po všechny časy výročním svátkem (slavnost Purím).

Poučení. Esther, která přimluvou u krále zachránila životy lidu svému, jest obrazem *Rodičky Boží královny nebes a přimlůvkyně naší*. Protož obrací k ní církev slova, jež Mardocheus Estheri řekl: „Ty volej k Pánu a mluv králi za nás.“ (Esth. 15, 3.) 25

§. 51. Židé pod nadvládou macedonsko-řeckou.

(330—320 př. Kr.)

Židé za Alexandra Velikého.

Po vyvrácení království perského dostali se Židé pod nadvládu macedonsko-řeckou. Stalo se to za *Alexandra Velikého*, o kterémž již Daniel u vidění prorokoval, že říši perskou podvrátí. Sebrav pole, táhl Alexandr proti Peršanům, porazil Daria Kodomana na Graniku a u Issu a oblehal po sedm měsíců město Tyrus. Při obléhání tom žádal od Samaritánův a Židů podpory vojska i potravy. Samaritáné mu jí poskytli, ale velekněz Jaddua, pamětliv přísahy věrnosti Peršanům učiněné, opřel se tomu. Tedy Alexandr dobyv Tyru táhl proti Jerusalemu, aby se na Židech pomstil. Lid postil a modlil se, a velekněz šel v čele kněží a levitů dobyvateli vstříc. Alexandr ukrocen, vešel pokojně do Jerusalema, a obětovav v chrámě, přečetl si proroctví Danielovo o sobě, i potvrdil Židům výsady jejich. Pak odtáhnuv do Egypta, založil Alexandrii, na to vrátiv se do Asie zpět a dobyv Persie, proniknul až ke končinám tehdejšího známého světa (Indie).

Židé pod Ptolomeovci. (R. 320—230.)

Po smrti Alexandrově rozdělena jest říše mezi vojevůdce jeho na čtyři části. Židé přišli pod nadvládu *Ptolomea I.*, kterémuž připadl Egypt, a kterýž s Židy velmi mírně nakládal a jim rovných práv s Macedoňany popřál. Za stoleté vlády Ptolomeovců byl život Židů velmi pokojný a šťastný; poměry ty však se změnily, když přišli Židé pod nadvládu syrskou.

V tutéž dobu rozšířily se osady židovské po veškeré zemi: všude stavěli Židé sbornice (synagogy), v nichžto také pohané víru a naději Israelitův poznati mohli. Taktéž brzy

stala se řečtina mateřštinou všem Židům, mezi pohany žijícím.

P o z n á m k a. Spisy proroků a vůbec knihy starého zákona byly asi okolo 300 př. Kr. 72ti učenými Židy na řecký jazyk převedeny, odkud tento překlad „*Septuaginta*“ sluje.

V tu dobu padá také sepsání knihy *Eklesiastikus* (knihy kostelní), již sepsal *Ježíš*, syn Sirachův, v Jerusalemě původně jazykem hebrejským: vnuk jeho převedl ji na jazyk řecký; obsahuje *naučení mravní a navedení k životu podle zákona Božího pro všechny stavy*. Zvláště pak ukazuje se v ní původ, povaha a cena moudrosti.

§. 52. Židé pod nadvládou syrskou. (203—167 př. Kr.)

Židé za krále Antiocha Velikého a jeho nástupců.

Antioch Veliký, král syrský, zmocniv se r. 203 př. Kr. Palestiny, ponechal sice Židům svobody víry a potvrdil jejich výsady, ale již syn jeho a nástupce *Seleukus Filopatur* (187—175) chtěje si zjednatí peněz, dal chrám Jerusalemský oloupiti. Ještě hůře vedlo se Židům za jeho nástupce *Antiocha IV. Epifana* (175—164). Ukrutník ten dal chrám znova oloupiti, knihy svaté páliť a zapovídal Židům pod trestem smrti zákon Boží zachovávat. Mnozí učinili sice dle rozkazu a zapřeli víru svou, ale jiní volili raději umřítí, než by se zřekli zákona Božího; mezi těmi byl *Eleazar*.

Eleazar, jeden z předních zákonníků, muž sešlého věku a obličeje vážného, byv nucen, aby otevra ústa jedl maso vepřové, v zákoně Mojžíšově zapověděné, volil raději umřítí, nežli učiniti po vůli králově. Přátelé jeho pohnuti pohledem na něho, přimlouvali mu, aby se jen stavěl, jakoby podle králova rozkazu jedl, aby tak vysvobozen byl od smrti. Ale on odpověděl jim odhodlaně: „Nesluší se na náš věk tak se pokrytě míti, aby svedeni nebyli mnozí z mládenců, domnívající se, že Eleazar, jsa v devadesáti letech, zapřel víru, a já bych tím hanbu a poskvrnu na své šediny uvedl. Bychť pak nyní vytržen byl z muk lidských, avšak pomsty Všemohoucího“.

houcího bych neušel. Protož zmužile z tohoto života vycházej, ochotnou myslí pro svatý zákon Hospodinův počestnou smrt podstoupím.“ To pověděv, na popravišti zemřel, všemu národu památku smrti své za příklad ctnosti a udatnosti pozůstaviv.

Poučení. Jako Eleazar máme zapření víry za velikou hanbu a hřích pokládati.

Hanebná jest *přetvářka*.

Matka Makkabejská.

Podobnou hrdinnost a stálost u víře osvědčila za dnův Antiochových také jedna matka se sedmi syny svými, kteří biči a žilami zmrskáni jsou, aby donuceni byli, jísti zapovězené maso. Tedy nejstarší z nich řekl: „Hotovi jsme raději zemřít, nežli otcovské zákony Boží přestoupiti.“ I rozhněvav se král, dal jednoho syna po druhém nejukrutnějšími mukami tak dlouho trápit, až umřeli. Když pak nejmladší ještě zbýval, napomínal jej sám král, přísahou potvrzuje, že jej obohatí a šťastným učiní, odstoupí-li od zákona otcovského. Ale když mládeneček nikterak k tomu se nenaklonil, zavolal král matku, radě jí, aby ona přemluvila dítě své. Tedy matka nachýlivši se k němu, pravila: „Synu můj! pohled' na nebe a viz, že všecky věci učinil Bůh! Boha tedy se boj a ne kata tohoto, ale hoden bratří svých podstup smrt, abych tě na onom světě s bratřími tvými přijala.“ I umřel tento poslední, jako ostatní bratři; po nich pak naposled i matka usmrcena jest.

Poučení. Pohled na nebe dodal matce i synům jejímu statečnosti — *vzpomínka na nebe a na odplatu věčnou* má nás těšiti, kdykoli nám zde na světě jest snášeti protivenství a utrpení.

§. 53. Židé za Makkabeovcův. (166—63 př. Kr.)

Matatiáš a synové jeho.

V těch dnech, když Antioch pronásledoval Židy, utekl se kněz *Matatiáš* s pěti syny svými Janem, Šimonem, Judou,

Eleazarem a Jonathasem do města Modina. Král vyslal také tam posly, aby nutili obyvatele tamější k odstoupení od zákona Božího. Ale Matatiáš byl stálý u víře, a vida nějakého Žida, že obětuje modlám, zabil jej a oltář rozbořil, volaje hlasem velikým: „Kdož horlivost má pro zákon Boží a stojí k smlouvě Hospodinově, nechť mne následuje!“ I šli za ním synové jeho a velmi mnozí z lidu, a obcházel Matatiáš a přátelé jeho po vlasti a bořili oltáře modlářské a chránili zákona proti moci pohanův.

Po smrti Matatiášově povstal syn jeho *Juda*, kterýž slul *Makkabeus* (kladivo) a udatenstvím svým se proslavil a lidu svému opět samostatnosti dobyl. Chodě od města k městu, hubil bezbožné a shromažďoval okolo sebe ty, kteří stáli k zákonu Božímu. Pak táhl proti nepřítelům a šťastnými bitvami porazil vůdce syrského vojska, *Serona*, *Gorgiáše* a *Lysiáše*, kteréž Antioch zůstavil v Palestině kdežto sám proti Peršanům bojoval.

Posvěcení chrámu. 164 př. Kr.

Juda a bratři jeho také dobyli Jerusaléma a vidouce svaté město zpustlé a chrám poskvrněný, brány vypálené a v síních proutí vyrostlé jako v lese nebo na horách, roztrhli roucha svá a kvílili kvílením velikým. Vyčistili tedy místo svaté a obnovili služby Boží; na památku toho ustanovena byla slavnost *posvěcení chrámu*. Zatím i Antioch poražen jest v Persii, a když vracuje se uslyšel o porážce svých vojsk v Palestině, spěchal, aby srovnal Jerusalém s zemí. Ale Bůh jej ranil nemocí nezhojitelnou, i vojsko jeho poraženo jest od Judy, který sebrav dvanáct tisíc drachem stříbra, poslal do Jerusaléma, aby obětována byla oběť za hříchy padlých, protož svaté a spasitelné jest myšlení za mrtvé se modlití, aby od hříchů byli zproštěni.

Rovněž vítězně bojoval proti *Nikanorovi*, vůdci vojska syrského, který poražen v bitvě veliké i sám zabit jest. Když

byl Juda opět od Syrských utiskován, vstoupil v přátelství s Římany. Brzy na to byl poražen od Syrských a zahynul v bitvě. I želel ho velmi veškeren národ židovský.

Po něm za kníže a vůdce zvolen jest bratr jeho *Jonathas*, který pokračoval ve válce proti Syrským, byl však zabit a úkladně zavražděn. Pak následoval bratr jeho *Šimon*. Tomuto podařilo se odejmouti hrad Sion a dobyti Jerusalema; tím byla opět samostatnost lidu vrácena. Ale i on byl úkladně zavražděn; za to však syn jeho *Jan* přijmím *Hyrkanus*, dobyt Samarií a Galilee zbořil chrám na hoře Garizim a říši Israelskou rozšířil v té rozsáhlosti, jakou měla za časů Davidových. Syn jeho a nástupce *Aristobul*, veliký ukrutník, který vlastní matku hladem tmořil a braty své spoutati dal, přijal opět název krále, ale sláva králování jeho netrvala dlouho, neboť po roce zemřel. Od té doby klesala moc Makkabeovců pro vnitřní bratrovražedné rozbroje až Židé samostatnosti pozbyli.

P o z n á m k a. Do té doby spadá sepsání *knihy moudrosti*, v níž proti liché pohanské moudrosti pravá moudrost vystupuje. Skladatel byl zajisté muž osvícený, ač jinak neznámý.

§. 54. Židé pód nadvládou římskou. (63—1 př. Kr.)

Řevnivost a stálé rozbroje mezi Makkabeovci přivolaly do země Římany. Vnukové Aristobulovi *Hyrkan* a *Aristobul*, hádající se o vládu, předstoupili oba v Damašku před vojévůdce římského, *Pompeja*, žádající, aby při jejich rozsoudil. Pompejus rozhodl ve prospěch Hyrkanův, a když se Aristobul válečně proti němu postavil, přitáhl Pompejus k Jerusalému, a dobyt města, vešel sice do chrámu, ale ničeho se nedotknuv, potvrdil Hyrkana za kníže a velekněze, uložil daň zemi a Aristobula jatého odvedl do Říma. Slabý Hyrkan zůstavil vládu lstivému *Idumejci Antipatrovi*, který po pádu Pompejově při *Cesarovi* toho dovedl, že jej za správce (prokuratora) země Judské ustanovil. Syn jeho *Herodes*, přijmím

Ukrutný, byl r. 40. př. Kr. od senatu v Římě za krále Judského prohlášen; však teprve po dvou letech pomocí Římanův dobyl Jerusaléma. Aby se udržel, dal veškeru rodinu Makkabejskou vyhladiti, sama *Marianne*, vnučka Hyrkanova a manželka jeho, i vlastní jeho synové, *Aristobul* a *Alexandr*, neušli podezření jeho a zavražděni jsou. Když nastal v zemi hlad, hleděl Herodes obecné nouzi uleviti dílem moudrými opatřeními proti hladu, dílem nákladnými stavbami, avšak ani to, ani obnovení chrámu, jež rozšířil a skvostně ozdobil, nemohlo mu získati náklonnosti všeho lidu.

Takto chýlila již doba přípravy na Vykupitele ke konci a zavítal čas, k němuž arciotec Jakob ukázal, řka: „*Nebude odňata berla od Judy, dokud nepřijde, který má poslán býti, a On bude očekávání národů.*“ A v pravdě bylo očekávání Vykupitele tehdy všeobecné. Židé, jak v společenském tak i v náboženském ohledě mezi sebou nanejvýše rozervaní, tím více toužili po Mesiáši, čím zřejměji nahlíželi, že všecka proctví o jeho příchodu jižjiž jsou naplněna a že blízek jest čas, kdy přijíti má.

Také pohané, majíce namnoze přesvědčení o nicotě a mrzkosti pohanství, a nabyvše i lepšího ponětí o Bohu zvlášť skrze Israelity, kteří mezi pohany rozptýleni jsouce, zjevení Boží rozšiřovali, toužili po vyproštění z bludu a po vyšší pomoci s hůry se ohlíželi.

Pohané sice vynikali vzdělaností, ale v ohledu náboženském i mravním byli ponejvíce velice zpustlí, a nebylo neřesti, která by u nich byla neměla svého bůžka. Ovšem, že byli mezi nimi také moudřejší lidé, kteří lepší měli ponětí o nejvyšší bytosti, ale ti nebyli s to, aby sami z sebe k dokonalému poznání jejímu se probrali a náказu mravní napravili.

Lepší než u pohanů byl stav náboženský u Židů; ale i tito, ač měli víru v jediného Boha, přece časem zákon Boží různě si vykládali, a rozdělili se na strany či sekty

P ř e h l e d

nejznameníějších události starozákonných.

Letopočet př. Kr.

- 2000. Abraham od Boha povolán.
- 1927. Jakob se stěhuje do Egypta.
- 1577. Narození Mojžíšovo.
- 1497. Vyjití synů Israelských z Egypta. — Zákonodárství na hoře Sinaji.
- 1450. Smrt Mojžíšova.
- 1440. Dobyť Země zaslíbené. Josue. — Soudcové.
- 1095. Saul za krále zvolen.
- 1055. Smrt Saulova. — David králem.
- 1011. Stavění chrámu.
- 994. Posvěcení chrámu.
- 975. Smrt Šalomounova. — Rozdělení říše.
- 722. Vyvrácení království Israelského. — Zajetí Assyrské.
- 606. Počátek zajetí Babylonského.
- 586. Zboření chrámu a města. — Vyvrácení království Judského.
- 536. Konec zajetí. — Návrat do vlasti. Stavění chrámu.
- 330. Židé za Alexandra Velikého. — Dobyť Jerusalema.
- 323. Judsko dobyto od Ptolomea Lagiho.
- 203. Antioch Veliký dobyl Judska.
- 176—163. Antiochus Epiphanes pronásleduje Židy. — Eleazar a matka se sedmi syny umučeni.
- 167. Matatiaš povstal proti Antiochovi.
- 166. Vítězství Judy Makkabeovce.
- 164. Posvěcení chrámu.
- 160. Smrt Judova.
- 143. Jonathas zavražděn.
- 143 131. Simon dobyl Jerusalema a byl za velekněze uznán.
- 131—106. Jan Hyrkan rozšířil říši jako za časů Davidových.
- 106—105. Aristobul přijal opět název „král“.
- 63. Pompejus dobyl Jerusalema. — Hyrkan II. učiněn Římanům poplatným.
- 47. Antipater Idumejský Caesarem zvolen za prokuratora Judského.
- 39. Syn jeho Herodes za krále v Římě prohlášen.
- 20. Obnovení chrámu.
- 1. Narození Ježíše Krista.

OBSAH.

Str.

§.	1.	<i>Pojem, rozvrh a účel zjevení Božího ve starém zákoně</i>	
..	2.	<i>Dějepis zjevení Božího ve starém zákoně</i>	
..	3.	<i>Prameny zjevení Božího ve starém zákoně</i>	
..	4.	<i>Rozvrh dějepisu zjevení Božího ve starém zákoně</i>	

Doba prvá.

§.	5.	<i>Stvoření všehomíra</i>	
		Stvoření světa	
		Uspořádání světa	
		Ustanovení dne svátečního	
§.	6.	<i>Stvoření andělů</i>	
..	7.	<i>Stvoření člověka</i>	
..	8.	<i>Prstav člověka</i>	
		Ráj	
		Prvé přikázání	
..	9.	<i>Hřích prvých lidí</i>	
		Vina a účinek hříchu	
	10.	<i>Zaslíbení Vykupitele</i>	
..	11.	<i>Prvá oběť. — Prvý zločin</i>	
		Kain a Abel	
		Bratrovražda a pokuta její	
..	12.	<i>Synové lidští a synové Boží</i>	
		Kainité. — Setité	
..	13.	<i>Vzmáhání se nepravosti a pokuta její</i>	
		Lhůta milosti. Noe	
		Noemova oběť. Duha	
	14.	<i>Synové Noemovi</i>	
..	15.	<i>Stav lidí po potopě</i>	
		Stavění věže Babel a rozptýlení národu	
		Pohanstvo	

Doba druhá.

§.	16.	<i>Dějiště událostí této doby</i>	
		Svatá země	
		Hranice	
		Horstvo	

	Strana
Vodstvo	26
Doliny. — Pouště	28
Podnebí. — Obyvatelstvo	28
§. 17. <i>Povolání patriarchy Abrahama</i>	29
Rod Abrahamův a povolání jeho	29
„ 18. <i>Ctnosti Abrahamovy</i>	30
Mírumilovnost. — Nezištnost	30
Věra. — Pohostinnost	31
Láska k bližnímu	32
Poslušnost	33
„ 19. <i>Poslední dny života Abrahamova</i>	35
Smrt Sářina. — Svatba Isákova	35
„ 20. <i>Život patriarchy Isáka</i>	36
Synové Isákovi	37
Cesta Isákova	37
Požehnání Isákovo	38
„ 21. <i>Život patriarchy Jakoba</i>	39
Cesta Jakobova	39
Jakob u Labana	40
Jakobův návrat	40
Zápas s andělem	41
Smíření s Esauem	42
„ 22. <i>Život Josefov</i>	42
Josef v domě otcovském	42
Josef od bratří prodán	43
Josef v domě Putifarově	44
Josef v žaláři	44
Josef povýšen	46
„ 23. <i>Bratři Josefovi putují do Egypta</i>	47
Prvá cesta	47
Druhá cesta	48
Zkouška bratří	49
Josef dává se poznati	50
„ 24. <i>Poslední doby života Jakobova a Josefova</i>	51
Jakob se stěhuje do Egypta	51
Smrt Jakobova	51
Smrt Josefova	52
„ 25. <i>Trpělivý Job</i>	52

Doba třetí.

Občasi první.

§. 26. <i>Bydlení synů Israelských v Egyptě</i>	54
Smutný osud Israelitův	56

Občasi druhé.

§. 27.	<i>Život Mojžíšův a bydlení synů Israelských na poušti</i>	57
	Mojžíšovo narození a vychování	57
	Útek Mojžíšův	57
	Povolání Mojžíšovo	58
„ 28.	<i>Rány Egyptské</i>	59
„ 29.	<i>Vyjítí Israelitů z Egypta</i>	60
	Ustanovení slavnosti velikonoční	60
	Vyjítí z Egypta	61
	Přechod Rudým mořem	62
„ 30.	<i>Israelité na poušti</i>	64
	Cesta k Sinaji	64
	Manna na poušti. Pramen ze skály	64
	Vítězství Josuovo	65
„ 31.	<i>Zákonodárství na hoře Sinaji</i>	66
	Příprava. Desatero přikázání	66
„ 32.	<i>Nevěrnost lidu Israelského</i>	68
	Modlářství a pokuta za ně	68
„ 33.	<i>Bohovládné zřízení národa Israelského (theokracie)</i>	69
	Pojem bohovlády a rozvrh	69
„ 34.	<i>A. Zákon obřadní</i>	69
	Stánek	70
	Oběti	74
	Kněžstvo	75
	Slavnosti	77
	<i>B. Zákon občanský</i>	80
„ 35.	<i>Další osudy Israelitů na poušti</i>	82
	Vyzvědači. Vzpoura a její pokuta	82
	Smrt Aronova	84
	Měděný had	84
	Poslední napomenutí. Smrt Mojžíšova	84

Občasi třetí.

„ 36.	<i>Doba Josuova</i>	86
	Pochod Jordánem a dobytí Jericha a Háje	86
	Další vítězství Josuovo	87
	Rozdělení země	87
	Smrt Josuova	84
„ 37.	<i>Doba soudců</i>	88
	Vzbuzení soudců	88
	Gedeon	89
	Jefte	91
	Samson	91

	Strana
Rut	93
Heli a Samuel	93

Občasi čtvrté.

Panování králů.

§. 38. <i>Israel za krále Saula</i>	95
Saul za krále zvolen	95
Zavržení Saulovo	96
David za krále pomazán	96
Davidovo vítězství nad Goliášem	97
Nepřátelství Saulovo proti Davidovi	98
Jonathasovo přátelství k Davidovi	98
Šlechtnost Davidova	99
Smrt Saulova	100
„ 39. <i>Israel za krále Davida</i>	101
David na trůnu a vláda jeho	101
Davidův hřích a pokání	103
Trest Davidův. Absolonova vzpoura a smrt	104
Poslední napomenutí a smrt Davidova	105
„ 40. <i>Israel za krále Šalomouna</i>	106
Šalomoun na trůnu a prosba jeho za moudrost	106
Stavění chrámu Šalomounova a posvěcení jeho	107
Šalomounova sláva	109
Šalomounův pád a smrt	112

Občasi páté.

Přehled	113
§. 41. <i>Rozdělení říše</i>	113
Roboam	113
Jeroboam	114
„ 42. <i>Vzbuzení proroků</i>	114
„ 43. <i>Prorok Eliáš</i>	115
Eliášova oběť	116
Achabův zločin a trest	118
Eliáš vzat do nebe	119
Athalia	119
Eliseus	120
Jonáš	121
„ 44. <i>Vyvrácení království Israelského</i>	122
Zajetí assyrské	122
Tobiáš	124
„ 45. <i>Zkáza království Judského</i>	126
Králové v Judstvu	126
Vyvrácení království	127

Králové v Judsku a Israelsku	128
Proroci před zajetím v Judsku	130
Rekovná Judita	130

Občasi šesté.

§. 46. <i>Význam zajetí</i>	132
„ 47. <i>Proroci v době zajetí</i>	133
Jeremiáš	133
Ezechiel	134
Daniel a jeho tři přátelé	134
Daniel vykladatel snův	135
Tři mládenci v peci ohnivé	136
Daniel za krále Baltasara	137
Daniel za Daria a Cyra	137
Danielovo proroctví	139

Občasi sedmé.

§. 48. <i>Návrat ze zajetí Babylonského</i>	140
Prvý návrat	140
Druhý návrat	140
„ 49. <i>Proroci po zajetí</i>	142
„ 50. <i>Židé pod nadvládou perskou</i>	142
Esther a Mardocheus	142
„ 51. <i>Židé pod nadvládou macedonsko-řeckou</i>	144
Židé za Alexandra Velikého	144
Židé pod Ptolomeovci	144
„ 52. <i>Židé pod nadvládou syrskou</i>	145
Židé za krále Antiochia Velikého a jeho nástupcův	145
Matka Makkabejská	146
„ 53. <i>Židé za Makkabeovcův</i>	146
Matatiáš a synové jeho	146
Posvěcení chrámu	147
„ 54. <i>Židé pod nadvládou římskou</i>	148
Přehled nejznamenitějších událostí starozákonných	151

EGYPT A KANAAN.
CESTA ISRAELITŮ
POUŠTÍ.

MĚŘÍTKO:

